HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1977

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1977

Deze uitgave kwam tot stand
dank zij financiële medewerking
van de Gemeente Vlaardingen

HISTORISCH JAARBOEK VLAARDINGEN 1977

van de Historische Vereniging Vlaardingen

onder redactie van de
gemeentearchivaris van Vlaardingen

eerste jaargang

Uitgeverij De Draak, Vlaardingen

INHOUD

7—8 Ten geleide

9—10 Gemeentearchief

11—13 Historische Vereniging Vlaardingen

14 Stadsherstel

15 Streekmuseum Jan Anderson

16—17 Visserijmuseum

18—39 Kroniek van Vlaardingen 1926,
door Huig H. de Koning

40—61 Kroniek van Vlaardingen 1976,
door Huig H. de Koning

62—91 Het Reedershuys 1651-1977,
door Theo J. Poelstra

92—110 De Vlaardingse toren van David van Stolk 1743-1746,
door Matthijs A. Struijs

111—119 Visreclame van J. H. Speenhoff e.a. voor een Vlaardingse reder,
door Jan P. van de Voort

120—121 Illustraties

TEN GELEIDE

Met de jaargang 1970 verscheen voor het laatst de bekende Vlaardingen Kroniek van Drukkerij van Dooren. Van 1955 af had dit bedrijf jaarlijks zijn relaties met dit boekje in kort bestek de belangrijkste gebeurtenissen in Vlaardingen gegeven van de afgelopen jaren en van vijftig jaar terug. Het was een gewaardeerde traditie geworden die echter abrupt moest worden beëindigd in verband met te hoge kosten. Dit werd door velen diep betreurd. Meer dan eens zijn stemmen opgegaan om die kroniek in ere te herstellen.
De kans daartoe kwam in 1975, na een causerie van de gemeente-archivaris voor de leden van de Historische Vereniging Vlaardingen op 10 maart van dat jaar over plaatselijke geschied-beoefening. De toenmalige voorzitter van de vereniging, de heer J. M. den Draak, wenste en hoopte dat die instructieve clubavond van 10 maart een vervolg zou krijgen. Een paar dagen later reeds schreef de archivaris het verenigingsbestuur dat hij de tijd rijp achtte om gezamenlijk een Vlaardings historisch jaarboek van de grond te lichten. De algemene ledenvergadering van de vereniging ging kort daarop akkoord met het bestuursplan tot opheffing van het periodieke blad „Tijd-Schrift", om in de plaats daarvan de leden met een jaarboek te verrijken. De daartoe nodige contributieverhoging werd graag aanvaard. Op 25 maart 1976 vroeg de vereniging de Gemeente Vlaardingen een subsidie voor het eerste jaarboek, dat moest verschijnen rond de tiende verjaardag van de vereniging. De zaak rolde nu goed en de Vlaardingse gemeenteraad besloot op 11 augustus 1976 het jaarboek in eerste instantie te subsidiëren uit het geld dat de Stichting voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting bij haar opheffing aan de gemeente had nagelaten, te weten 18.000 gulden. De vroegere burgemeester van Vlaardingen, mr J. Heusdens, die een bestemming voor de 18.000 gulden had mogen zoeken, had het geld in eerste instantie willen bestemmen voor een historische film over Vlaardingen. Voor het beschikbare bedrag bleek dit plan echter bij lange na niet haalbaar. Toen trad de tweede mogelijkheid die burgemeester Heusdens had gegeven in werking, te weten het geld te gebruiken als startkapitaal voor een Vlaardings historisch jaarboek.

De organisatorische opzet van het Historisch Jaarboek Vlaardingen is dat de uitgave ervan plaats zal hebben onder gemeenschappelijke auspiciën van de vereniging en het Gemeentearchief. Overeengekomen is dat de gemeente-archivaris de redacteur zal zijn, met naast zich een adviserende redactiecommissie uit de vereniging. Het gemeentebestuur van Vlaardingen bevordert de goede zaak door jaarlijks een bedrag uit te trekken voor de produktiekosten.

Over de redactionele formule voor het jaarboek het volgende. In elke jaargang zullen twee jaarkronieken worden opgenomen, één van het afgelopen jaar en één van vroeger, voorlopig van vijftig jaar terug. Een belangrijk deel van de inhoud van het boek zal bestaan uit goede en bovendien leesbaar geschreven artikelen over de geschiedenis van de stad, in een zo groot mogelijke variatie. Uitvoerig zal verslag worden gedaan van alle activiteiten in onze stad die met het plaatselijk verleden te maken hebben. Natuurlijk zal een deel van het boek uit illustraties bestaan.

Het eerste restultaat is er dan nu. Hopelijk komen er vele, vele volgende jaargangen. Maar dat zal ervan afhangen of er mensen zijn die de vaardigheid, maar vooral ook de wil en het doorzettingsvermogen hebben om artikelen te scheppen. Die mensen zijn er op dit moment veel te weinig. De historische liefhebbers in Vlaardingen moeten daartoe worden geactiveerd en begeleid bij hun eerste schreden op het pad der praktische geschiedbeoefening. Enkele leden van Historische Vereniging Vlaardingen en de mensen van het Gemeentearchief zullen dat doen zoveel als in hun vermogen ligt, omdat zij willen dat het jaarboek ertoe zal bijdragen dat de burgers zich bewust zijn van hun leefomgeving. Daarbij is historisch-cultureel besef onmisbaar. Moge Vlaardingen met zijn jaarboek een gouden periode van daadwerkelijke geschiedbeoefening intreden. Moge ook het verschijnen van het Historisch Jaarboek Vlaardingen een jaarlijks festijn worden waarnaar door duizenden wordt uitgekeken!

Het bestuur van de Historische Vereniging „Vlaardingen".
De gemeentearchivaris van Vlaardingen.
Voorjaar 1977.

GEMEENTEARCHIEF

In 1976 werd het archief bezocht door 846 mensen, die er archiefstukken, kranten, boeken wilden lezen en foto's bekijken. Aan archiefgebruikers werden 113 boeken uitgeleend. Ten behoeve van bezoekers werden 5.042 fotocopieën van documenten gemaakt. Want, dat schijnt nog niet genoeg bekend te zijn, het Gemeentearchief is een openbare instelling, waar je op de studiezaal vrijelijk alles wat het archief bewaart kunt inzien. Dat kost de bezoeker niets.
De dienstverlening door het archief vindt vooral op de hierboven genoemde onopvallende wijze plaats. Daarnaast waren er verschillende naar buiten gerichte activiteiten, zoals de tentoonstelling „Het huis van de stad" die eind mei 1976 gedurende een week liep in het nieuwe deel van het stadhuis ter gelegenheid van de opening daarvan. De expositie gaf een overzicht van de functie van het Vlaardingse stadhuis door de eeuwen heen. De belangstelling ervoor was groot.
Daarnaast hield de archivaris verschillende lezingen in 1976:
op 13 januari voor de historische vereniging uit Schiedam over het gebruik van lokale geschiedbronnen;
op 17 januari in het kader van een historische informatieavond van de Historische Vereniging Vlaardingen voor bewoners van de wijk Holy over de geschiedenis van boeren- en forensengemeente Vlaardingerambacht tot de opheffing daarvan in 1941;
op 15 april voor de afdeling Vlaardingen van de Coöperatieve Vrouwenbond over het Vlaardingen van omstreeks 1926;
voor leden van de Vereniging voor Openbaar Onderwijs op 28 april over de modernisering van het onderwijs rond 1800;
op 6 september in het kader van een historische informatieavond van de Historische Vereniging Vlaardingen voor de bewoners van de Westwijk over de Vlaardingse tollen uit de negentiende eeuw;
op 26 oktober op de ouderavond van de Dr Albert Plesmanschool over de levenssfeer in Vlaardingen rond 1950.
Op 8 november 1976 hielden het archief en zijn medewerkers „open huis" voor leden van de Historische Vereniging Vlaardingen en andere belangstellenden, met het doel de mensen heen te helpen over hun drempelvrees om zo'n hoogdravend geleerd instituut als een archief te bezoeken.

Het werk achter de schermen, de inventarisatie en het open leggen van de oude administraties voor archiefbezoekers, vorderde goed. Op 14 april 1976 kon archiefmedewerker C. H. J. Peters aan de burgemeester en de voorzitter van de Vlaardingse Hervormde kerkvoogdij de eerste gedrukte exemplaren overhandigen van de door hem gemaakte „Inventaris van de archieven van de Hervormde Gemeente Vlaardingen c.a. tot ca

1951". Het drukken was mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van genoemde Hervormde Gemeente en uit het gemeentelijk fonds voor historische publikaties. De inventaris, een boekje, is op het Gemeentearchief te koop voor 7 gulden 50 cent. In 1976 kwam bovendien gereed de inventaris van het archief van het Bedrijf Gemeentewerken van 1896—1954, van de hand van de heer W. van de Wetering.

Mede met het oog op een „historische wedstrijd" voor de hogere klassen der Vlaardingse lagere scholen in 1977 ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Historische Vereniging „Vlaardingen" schreef de archivaris voor de schooljeugd het miniboekje „Een dagje Vlaardingen in 1700", dat inmiddels zijn weg heeft gevonden.

Natuurlijk verwierf het archief ook in 1976 verschillende nieuwe dokumenten. Zoals door aankoop een serie tekeningen van de moderne stad van de Amsterdamse kunstenaar Dolf Stekhoven. Ook kwamen er verschillende partculiere archiefjes naar het Gemeentearchief, onder meer van de NV Vlaardingsche Stoomvisscherij, van Sursum Corda, van de vereniging „Kennis is Macht", en van de Afdeling Vlaardingen van de Nederlandsche Reisvereniging. De Gemeente is de schenkers van deze archieven zeer erkentelijk : want hierdoor blijft een schat aan historische gegevens bewaard die anders verloren zou gaan. Hopelijk beseffen meer particulieren, verenigingen en bedrijven dat zij de gemeenschap van nu en later een grote dienst bewijzen door te zorgen dat hun administraties bewaard blijven. Het Gemeentearchief bestaat om de geschreven documentatie, tekeningen en foto's van het verleden voor later te bewaren.

HISTORISCHE VERENIGING VLAARDINGEN

Gedurende de periode januari 1976—januari 1977 steeg het ledental van de vereniging van 246 naar 260.
Het bestuur was vertegenwoordigd in de volgende stedelijke commissies : in het Comité Stadsverfraaiing en Stadsverzorging door de heer G. Geluk ; in de commissie tot advies inzake de besteding van de gelden van het fonds stadsherstel door de voorzitter, de heer J. Anderson ; mevrouw P. Eva Stolk-Timmermans was afgevaardigde in de Sectie Algemene Vorming van de Culturele Raad van Vlaardingen ; in een door de gemeente in het leven geroepen evenementencommissie werken mee de al genoemde mevrouw Stolk en de heer Anderson.
De volgende bijeenkomsten werden belegd:
Op 15 januari was er in de Lijndraayer gelegenheid tot het inventariseren, taxeren en beschrijven van prenten, platen, schilderijen, tegels e.d. met Vlaardingse voorstellingen, in bezit van particulieren. Verschillende deskundigen verleenden hun medewerking.
Op zaterdag 13 maart werd een historische wandeling in Schiedam gehouden. De organisatie werd verzorgd door de in oprichting zijnde Schiedamse zustervereniging, die een voortreffelijk programma aanbood. Ter voorbereiding van deze excursie had mejuffrouw Josien Bokhoven, wetenschappelijk medewerkster van het Schiedams Gemeente Museum, op 11 maart een met dia's geïllustreerde lezing over oud Schiedam gehouden.
Op de algemene ledenvergadering van 17 mei 1976 werd tot opvolger van de scheidende voorzitter J. M. den Draak de heer J. Anderson gekozen. In de daarop volgende openbare bijeenkomst werden door wethouder A. G. Kloots de restauratiepenningen van de vereniging uitgereikt, en wel aan de volgende personen terzake van het herstel van de hierna te noemen panden : de firma D. L. Baauw en Co voor Kortedijk 17 ; E. Meijer voor Schiedamseweg 58 ; C. E. van Toor voor Westhavenplaats 3 ; A. D. Goemaat voor Ternatestraat 21. Vervolgens hield de heer C. Roodenburg, bestuurder van de Vervoersbond NVV, een inleiding over de tentoonstelling „Een Sociale Zaak" (ontwikkeling vakbondswezen in de Nederlandse zeevisserij van 1890 tot 1940) in het Visserijmuseum, besloten met een bezoek aan de tentoonstelling.

Een historische informatieavond over Vlaardingen in het ontmoetingscentrum Westwijk werd georganiseerd op 6 september 1976. Sprekers waren : Th. J. Poelstra over de Vlaardingse tollen uit de vorige eeuw en hun einde ; de heer P. J. Westerdijk over oude Vlaardingse boerderijen en de daaraan

verbonden legenden, geïllustreerd met dia's door de heer M. A. Struijs ; de heer C. Wind, archeoloog, over opgravingen in de Westwijk. De heer P. Oosthoek vertoonde een film van zijn hand over het boerenleven in Vlaardingerambacht. Het aantal bezoekers aan de avond was ca 175.
Op 11 oktober 1976 hield in het Visserijmuseum de heer J. Ploeg een lezing met dia's over „bezaan- en gaffelschepen van het Overmaas". Naast deze technische kant van de zaak belichtte de heer dr J. P. van de Voort de historische achtergronden van de Overmaasse visserij en de mensen die erbij betrokken waren. Het aantal bezoekers was 35.
Op 8 november 1976 ontving gemeentearchivaris Th. J. Poelstra met zijn medewerkers leden van de vereniging en andere belangstellenden in het kader van een „open huis" aan het Gemeentearchief. Aan de hand van „levende" archivalia, kranten, boeken en tekeningen lieten de archiefmensen zien hoe de schat aan gegevens die deze documenten bevatten, kunnen worden gebruikt voor historisch onderzoek en publikaties. Aantal bezoekers ca 50.
Eva Stolk-Timmermans vertelde de leden op 10 januari 1977 over haar verzameling middeleeuws aardewerk, toegelicht met dia's door de heer M. A. Struijs. Daarnaast liet de heer Struijs dia's zien over Vlaardingen en omgeving. Aantal bezoekers ca 60.
Op 14 februari 1977 hield de publicist J. G. Kolkman een causerie over Marie van Dessel-Poot, een Vlaardingse schrijfster die in Brussel woonde. Vervolgens haalde de heer Kolkman Vlaardingse jeugdherinneringen op onder de titel „Een man herinnert zich". Het aantal bezoekers was 175.

De heer C. R. Kruisink, oud-conservator van het Zuiderzee-museum, hield op 14 maart 1977 een lezing met dia's getiteld „Scheepssier". Hij liet zien hoe door de tijden heen de schepen werden versierd, onder meer uit godsdienstige motieven, maar ook om de welstand van de reder te doen uitkomen. Helaas bedroeg het aantal bezoekers slechts 18.
Op 26 maart 1977 hield de vereniging een stadswandeling voor leden van de Maaslandse historische kring en eigen leden die wilden meedoen. Eerst werd de Grote Kerk bezichtigd, mede aan de hand van een verhaal over de geschiedenis van de kerk van de heer F. Bolderheij, en een exposé van de organist, de heer A. Zoutendijk, die vertelde over het in 1818 van een Gentse abdij aangekochte orgel waarop hij vervolgens speelde. Daarop werd, nadat in de Stadswaag koffie was gedronken, de door de heer Anderson voorbereide stadswandeling gemaakt, die eindigde in het Visserijmeuseum met brood-met-haring en schelvispekel, en een oude Vlaardingse film. Het aantal deelnemers was 45.

Op 23 april 1977 bezochten ongeveer 45 leden oud-Delfshaven. Ze werden daar ontvangen in het Rotterdams Historisch Museum „De Dubbelde Palmboom", waar ze uiterst plezierig — en leerzaam! — werden beziggehouden met een rondleiding, een lezing en een diaprogramma, en niet te vergeten een lunch. Daarnaast werden bezocht de Atlas Van Stolk en de Tingieterij „'t Zakkendragershuisje".

Met dit jaarprogramma maakte de Historische Vereniging Vlaardingen de eerste tien jaar van zijn bestaan vol, zij het dat de eigenlijke lustrumviering pas in september 1977 zal plaats vinden. Moge de vereniging bloeien, niet slechts door een steeds groeiend ledental en door de verschijning van het eerste Historisch Jaarboek, maar ook doordat de leden op zoek gaan naar de geschiedenis van hun stad en van hun vondsten hun stadgenoten weet doen door een niet aflatende stroom van artikelen die zich laten lezen als romans.

STADSHERSTEL

In de zomer van 1975 werd door de Burgemeester en Wethouders van Vlaardingen in het leven geroepen een commissie stadsherstel, die tot taak kreeg het gemeentebestuur te adviseren bij de besteding van gelden uit het fonds stadsherstel, dat eveneens in 1975 van de grond kwam. De commissie werd, tegelijk met het Comité voor Stadsverfraaiing en Stadsverzorging, opgeheven, toen de gemeenteraad van Vlaardingen, mede op advies van de commissie en het genoemde comité zelf, op 3 februari 1977 besloot tot de vorming van een Raadscommissie stadsherstel, stadsverfraaiing en stadsverzorging. Dit om een gecoördineerd, efficiënt en snel handelen met betrekking tot de stadszorg mogelijk te maken.

De commissie gaf in 1976 advies op de volgende punten : restauratie pand Oosthavenkade 8 (inmiddels uitgevoerd) ; renovatie van de huizen Kortedijk 18—32 (waartoe werd besloten, maar die wegens bouwvalligheid moest worden gestaakt) ; restauratie Markt 42—43 (in voorbereiding) ; behoud van karakter en sfeer van de Oostwijk ; herstel Schoolstraat ; restauratie Landstraat 9 (technisch niet mogelijk gebleken) ; bestemming van en werving kandidaten voor winkelpanden in de oude binnenstad ; aankoop en bestemming panden Kortedijk 126 c.a., de zogenaamde stadsboerderij ; plaatsing nieuwe ramen met glasroedjes in de voorgevel van de panden Markt 2 en 44 ; nieuwbouw Markt 31 c.a. ; restauratie en bestemming Stadswaag. In de korte tijd van zijn bestaan heeft de commissie een onmisbare bijdrage geleverd tot het aanzetten van het Vlaardingse stadsherstel, dat hopelijk met grote kracht wordt voortgezet in de lijn van de initiatoren.

STREEKMUSEUM JAN ANDERSON

Door de jaren heen heeft de heer Jan Anderson in zijn voormalige boerenwoning aan de Kethelweg een imposante verzameling volkskundige voorwerpen en geschriften opgebouwd. Een verzameling die van zoveel belang is geworden dat die in het licht moest, alleen al uit educatief oogpunt, omdat het materiaal een voortreffelijk beeld geeft van het leven van vroeger. Dat vond de Vlaardingse afdeling van de Nederlandse Tafelronde ook. Zij gaf daarom een eerste aanzet tot de oprichting van het volkskundig-historisch museum te Vlaardingen onder de naam Streekmuseum Jan Anderson. De Tafelronde maakte het mogelijk dat op 19 november 1976 het museum officieel werd geopend met de tentoonstelling „Een verzamelaar te kijk", een overzicht van Jan Anderson's rijke bezit. Bovendien schonk zij het nieuwe museum een compleet ingerichte vroegere Vlaardingse huiskamer.
Er gebeurde nog meer. Op 4 januari 1977 werd in het leven geroepen de Stichting Collecties Jan Anderson die ten doel heeft de „instandhouding, uitbreiding en beheer van een verzameling op volkskundig gebied in Vlaardingen, zomede de oprichting, instandhouding, uitbreiding, beheer en exploitatie van het Streekmuseum Jan Anderson".

Alles wat aan het museum wordt geschonken, wordt eigendom van de stichting. Iedereen die oude dingen om hun historische en volkskundige waarde aan het museum wil schenken, kan dat nu dan ook doen in de wetenschap dat het materiaal goed wordt beheerd en een publieke functie krijgt, dat wil zeggen bekeken kan worden op de tentoonstellingen die het museum in de toekomst gaat houden. Van het Streekmuseum Jan Anderson zullen we zeker nog meer horen en zien.

VISSERIJMUSEUM

1976 was een gunstig jaar voor het museum. Het bezoek vermeerderde met 8,7 procent tot 25.273 personen, ondanks de langdurige warme zomer. Dit cijfer werd slechts overtroffen in 1973, het jaar van het 700-jarig jubileum van de stad. Het goede resultaat in 1976 was mede te danken aan verschillende bijzondere activiteiten die dat jaar werden ontwikkeld.
Bijna het gehele jaar liep in de expositiezaal de tentoonstelling „Een sociale zaak". Daarin werd de aandacht gevestigd op de opkomst en ontwikkeling van de vakbeweging in het Nederlandse zeevisserijbedrijf tussen 1890 en 1940. Een stukje sociale geschiedenis, door het onderwerp als kijk-tentoonstelling voor velen niet zo spectaculair maar inhoudelijk van groot belang omdat nu eens de mensen van de visserij centraal stonden en dat gebeurt in musea niet zo vaak.
Die mens stond ook in het middelpunt bij de kostuumtentoonstelling die in de zomer werd geopend in de bovenzaal, maar hier was het uiterlijke beeld van de expositie het tegendeel van de eerste. De streekdrachten van drie vissersplaatsen en een collectie achttiende-eeuwse stadsdrachten vormden het uitgangspunt voor deze kleurrijke presentatie. Tegelijk met deze expositie werd op de galerij van het museum de complete serie van 56 kostuumprenten van Valentijn Bing en Braet von Ueberfeldt tentoongesteld.
De collecties werden uitgebreid met talrijke aanwinsten, verkregen door aankoop, schenking en bruikleen. Daaronder waren drie scheepsmodellen, gebouwd in opdracht van het museum. Deze nieuwbouwopdrachten waren verleend in het kader van het modelbouwprogramma, ontworpen met het doel de hiaten in de modellenverzameling op te vullen. Eind 1976 waren er nog drie bouwopdrachten in uitvoering. Het onderzoek naar bouwtechnische gegevens van de bezaanschuit en de gaffelvisschuit werd afgerond. Voortgezet worden nasporingen ten behoeve van enkele andere historische scheepstypen.
De waardevolle kostuumverzameling van de Gemeente Vlaardingen werd in bruikleen aan het museum afgestaan, terwijl ook een aantal schenkingen een belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de kledingcollectie. Met behulp van een rijkssubsidie kon een complete serie visserijgravures van A. van der Laan uit 1730 worden aangekocht. Deze opsomming beperkt zich tot enkele grote aanwinsten. Met inbegrip van de bibliotheekcollectie vermeldt de aanwinstenlijst-1976 bijna duizend nummers.

Evenals in voorgaande jaren organiseerde de Culturele Raad Vlaardingen maandelijks kamermuziekuitvoeringen in het

museum. Plaatsing van gordijnen en vitrage en de aanschaffing van enige klassieke muzieklessenaars kwamen het interieur van de stijlvolle muziekkamer ten goede.

Een ernstig probleem vormt de klimaatbeheersing in het gebouw. Verspreid over het jaar is door deskundigen een onderzoek ingesteld. Vooruitlopend op de voorzieningen die de bestaande situatie zal vereisen, zijn er zes luchtbevochtigingsapparaten geplaatst.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1926

JANUARI

1 Aantal inwoners van Vlaardingen 27.199, van Vlaardingerambacht 1.702.

Een aantal bomen door de storm omgewaaid.

4 Sedert 15 december 1925 zijn door de Vrije Stads-evangelisatie „Jeruël" 1.089 maaltijden aan kinderen verstrekt.

5 Voor de betrekking van badmeester bij het badhuis van de VVV „Patrimonium's Woningen" hebben zich 71 sollicitanten gemeld.

8 Nutslezing in het Handelsgebouw over de walvisvangst, door de heer A. B. van Deinse.

Verschenen bij de NV Dorsman & Odé's Boekhandel en Drukkerij het „Adresboek voor Vlaardingen en Vlaardinger-ambacht".

Kennisgeving : elke dinsdag afvaart naar Hilversum van het motorschip „Energie" van de rederij N. Keizer te Maasland, kantoor Westhavenplaats 41 Vlaardingen.

11-16 Door de Vlaardingsche Spijskokerij 1.400 porties warm eten verstrekt aan behoeftigen.

12 Het Vlaardingsch Symphonieorkest „Beethoven" en het Vlaardingsch Gemengd Zangkoor „Apollo" geven onder leiding van de heer M. Boerdam een concert in „De Harmonie".

13 In zijn nieuwjaarsrede tot de gemeenteraad spreekt burgemeester P. Pruis over de werkeloosheid en de ongunstige resultaten der visserij. De raad aanvaardt voorstellen tot vaststelling van een nieuw westelijk uitbreidingsplan, en tot verlaging der electriciteitstarieven.

16 In het Handelsgebouw opgericht een comité tot steun van de slachtoffers van de watersnood in Noord-Brabant en Overijssel. Burgemeester P. Pruis aanvaardt het voorzitterschap.

IJsfeest met vuurwerk op de banen van De Vlaardingsche IJsclub.

19 Het Vlaarding's Mannenkoor „Orpheus" geeft onder leiding van de heer Paul van der Putten een concert in „De Harmonie", met medewerking van het symphonieorkest „Ludwig van Beethoven" uit Schiedam.

21 De heer T. van der Kooij spreekt in het gebouw „Soli Deo

Gloria" voor de Anti-Revolutionaire Propagandaclub „Dr A. Kuyper" over de regeringscrisis.

22 Openbare vergadering in „Liefde en Vrede" van de samenwerkende bonden in het visserijbedrijf. De heren A. Kievit van de Centrale Bond van Transportarbeiders, F. J. Lindsen van de RK bond en J. van der Steen van de Christelijke Zeeliedenbond spreken over de toestand in het zeevisserijbedrijf en het lot der zeevissers.

23 Propaganda-feestavond in „Excelsior" ter gelegenheid van het vierde lustrum van het NVV, met medewerking van de arbeiderszangvereniging „De Stem des Volks".
De toneelvereniging „Kunst en Strijd" brengt het stuk „Het Antwoord" van H. Heijermans. Spreker is de heer P. Lub uit 's-Gravenhage.

25 De geldinzameling ten bate van de slachtoffers van de watersnood in onder andere Grave en Alphen aan de Maas, heeft alhier circa 8.500 gulden opgebracht.

29 Te water gelaten de motorkotter „Dolfijn", RO 2, gebouwd in opdracht van J. Roelofs te Rotterdam op de werf „'s Lands Welvaren" van de firma I. S. Figee.

30 Propaganda-feestavond in „De Harmonie" van de plaatselijke afdeling van de Nederlandse Vereniging tot Afschaffing van Alcoholhoudende Dranken. De Drankbestrijders Toneelvereniging „De Dageraad" brengt het stuk „Het eenzame pad" van J. Haarsma.

FEBRUARI

1 Ds W. Bijleveld, Christelijk-Gereformeerd predikant te Haarlem, spreekt in de Grote Kerk over de vuurprofeet Elia. Organisator is het Christelijk Comité voor Winterlezingen.

2 De prijs van volle melk is verlaagd tot 16 cent per liter.

3 Ouderavond van de gemeentescholen B en G in het speellokaal van de gemeentebewaarschool aan het Westnieuwland. De heer E. J. Visser, hoofd van school B, spreekt over de openbare school.

4 Winterlezing in de remonstrantse kerk. Ds W. Mackenzie uit Amsterdam spreekt over het geestelijk bezit van het vrijzinnig Christendom.

Openbare vrijwillige verkoping in het logement „De Hollandsche Tuin" van de stalen loggerschepen „Pieter en Jan", VL 142, „Cornelis", VL 162, en „Anne en Arie", VL 183, van de Visscherijmaatschappij „Vertrouwen",

onder directie van C. van IJperen en C. van Heeren. Verkocht met masten, rondhout, staand en lopend want, stoomspil, zeilen en vlaggen, respectievelijk voor 4.450, 4.775 en 5.100 gulden.

8 De Toneel- en Letterlievende Vereniging „Varia" speelt in „Musis Sacrum" te Schiedam voor de Middenstandsvereniging „Schiedam" het blijspel „De Distel" van Robert Saudek.

Op de jaarvergadering van de „Halve stuivers Vereniging" in „Liefde en Vrede" spreekt zendeling J. Fortgens over zijn arbeid op Halmaheira.

9 Opgericht is de toneelvereniging „Louis Bouwmeester".

Garagebedrijf Peereboom aan de Eerste Van Leyden Gaelstraat gaat een ziekenauto exploiteren.

10 Op de ouderavond van school C spreekt het schoolhoofd, de heer H. Jousma, over de gevaren van de straat voor kinderen.

11 Dr H. Kaajan uit Utrecht spreekt in de gereformeerde kerk aan de Kuiperstraat voor de jeugdverenigingen „Persis", „Soli Deo Gloria" en „Sticht Elkander" over de overwinning op de Boze.

12 Burgemeester en wethouders der gemeenten Vlaardingen en Maassluis brengen ter openbare kennis, dat met ingang van 1 februari 1926 het volgende tarief van tolheffing op de weg tussen Vlaardingen en Maassluis van kracht is geworden : o.a. voor elk los paard, muilezel of rund 7,5 cent ; voor een kudde schapen of varkens, groter dan dertig stuks 90 cent ; voor een bok, geit of hond, gespannen voor een rij- of voertuig met vier wielen 7,5 cent ; voor een motorrijtuig op meer dan twee wielen, alle wielen voorzien van luchtbanden 20 cent.

14 Mejuffrouw A. M. Brouwer, veertig jaar in dienst bij de familie J. H. van Raalt, onderscheiden met de eremedaille in brons verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau.

16 De diaconie der Nederlandsche Hervormde Gemeente houdt de jaarlijkse uitdeling van kleding, erwten, spek en brood.

18 Progaganda-avond van de Coöperatieve Bakkerij en Verbruiksvereniging „De Voorlooper" in „De Harmonie". Vertoond worden de films „De wonderbaarlijke gevolgen van een waschdag", „Waarom juffrouw Pieterse lid van de coöperatie werd" en „Pas op je centen!".

19 Cursusavond vanwege het Vrijzinnig Comité en de Vrijzinnige Propaganda Club in het Handelsgebouw.

Mr H. C. Dresselhuys, voorzitter van de Vereniging voor Volkenbond en Vrede, spreekt over de internationale politiek.

21 De heer J. D. Lock, leraar aan de Christelijke HBS, spreekt op de cursusavond van de jeugdverenigingen op gereformeerde grondslag in het gebouw „Soli Deo Gloria" over de levensgeschiedenis van Jeanne d'Arc.

22 Progaganda-avond van de Nederlandsche Middenstands Bond in „Excelsoir". De heer L. de Groot, bondssecretaris, spreekt over het onderwerp: „Wat kan de middenstand bereiken?". Vertoond wordt de Blue-Bandfilm.

23 Op de ouderavond van de Da Costaschool spreekt het schoolhoofd, de heer J. Huitema, over het Christelijk-nationaal onderwijs.

De plaatselijke afdeling van de Christelijke Nationale Werkmansbond „Bid en Werk" viert haar zevende lustrum. De afdeling telt 194 leden.

MAART

1 De Eerste Vlaardingsche Autodienst G. C. Buijs en de Bodedienst A. Zwanenburg & Co gefusioneerd.

1-2 Het kinderkoor „Jong Leven" brengt in „De Harmonie" de kinderoperette „De Tooverring" onder leiding van mejuffrouw Kath. Torn.

2 De Commissie voor kindervoeding op de openbare en RK scholen heeft van 11 januari tot 20 februari ruim 6.000 maaltijden verstrekt van o.a. bruine bonen met spek, en havermout.

De heer J. G. Zevenboom neemt afscheid als concierge van het Zeemanshuis.

5 In februari bezochten 662 personen de Openbare Leeszaal en Bibliotheek. Er werden 5.003 boeken uitgeleend. 548 personen bezochten in deze periode de Christelijke Openbare Leeszaal en Bibliotheek. Daar werden 3.001 boeken uitgeleend.

7 Wegens de grote toeloop worden jeugddiensten gehouden in het lokaal van „Rehoboth" en in het verenigingsgebouw „Liefde en Vrede". Organisator is het Comité voor het houden van jeugddiensten is de Nederlandsche Hervormde Gemeente.

8 De passagiersdienst Vlaardingen—Pernis—Rotterdam met de stoomboot „Heen en Weer" van de Transport Vereeniging Van IJperen & Van Heeren is opgeheven. Er

wordt een extra dienst voor het vervoer van vrachtgoederen tussen Vlaardingen en Rotterdam ingelegd.

16 Jaarlijkse feestavond van de Vrijzinnige Propaganda Club in „De Harmonie". Mr P. Droogleever Fortuyn spreekt over de regeringscrisis en het standpunt van de Vrijheidsbond tegenover het programma van het nieuwe kabinet.

Mandenmakerij Firma Weduwe B. van 't Woudt aan het Westnieuwland overgedaan aan de heer P. van Dorp.

21 De VV „Fortuna" wint het kampioenschap derde klasse van de Nederlandsche Voetbal Bond.

22 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot het toestaan van een krediet voor het aanleggen van een begraafplaats voor Nederlanders te Lerwick.

23 Propaganda-feestavond van de Vlaardingsche Geheelonthouders Vereeniging „Neutraal" in„Excelsior", met medewerking van het mandolinegezelschap „Polymelodia". De heer Prijsdorp uit 's-Gravenhage spreekt over het onderwerp : „Wie het kind liefheeft haat den alcohol".

De Rotterdamsche predikant W. Betram spreekt in het Zeemanshuis over het spiritisme.

In een pand aan de Vishalstraat worden twee distilleerketels van een klandestiene stokerij in beslag genomen.

24 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht aanvaardt het voorstel inzake de levering van gas, water en electriciteit door de gemeente Vlaardingen. De raad bespreekt het wetsontwerp tot wijziging van de grenzen van de gemeenten Vlaardingen, Vlaardingerambacht en Kethel-en-Spaland.

Het herenhuis Markt 44 geveild voor 5.600 gulden en afgemijnd op 5.650 gulden.

26 Bij de boekbinder-winkelier Van der Geer op de Waal zijn tentoongesteld de prijzen van de verloting, gehouden voor de oprichting van een werkinrichting voor geestelijk gehandicapten, o.a.: schilderstukken, etsen en aquarellen van Breman, Mauve, Smissaert en Schulman. Ook de prijs, geschonken door ex-keizer Wilhelm II van Duitsland, wordt geëxposeerd.

De heer P. van den Broek, administrateur van „Patrimonium's Woningen", spreekt in het Zeemanshuis over woningbouw.

30 De houten logger-vrachtvaarder „Noord-Holland", VL 130, van de NV Zeevisscherij „Nederland" is als woonschip naar Gouda verkocht.

De eerste klas van gemeenteschool D aan de Nieuwe Kerkstraat met juf en hoofd L.M. Bouman. 1926.

APRIL

2 De bodedienst Vlaardingen—Schiedam van de heer W. van der Meer overgedaan aan de heer J. van Vliet.

6 De eerste kolmaatjesharing aangevoerd door de stoombeuger „Uranus", VL 207, schipper H. Woensdrecht, van de Visscherij Maatschappij „Vlaardingen". Prijs 115 gulden per kantje.

7 Districtsvergadering van de Nationale Christen Geheelonthouders Vereniging in het Zeemanshuis en in de zaal „Rehohoth". Ds J. Langman, lid van de Tweede Kamer, spreekt over de bijbel en geheelonthouding.

De Emmabloemcollecte voor tbc-bestrijding brengt 460 gulden op.

8 Ir A. Plate uit Rotterdam spreekt in „Exelsior" over het Nederlandsch—Belgisch Tractaat. Organisator is het Comité van Actie tot Wijziging van het Nederlandsch - Belgisch Tractaat.

Filmavond voor de leerlingen van de Visscherijschool en voor zeelieden in de beurszaal van het Handelsgebouw. Vertoond worden films over het reddingswezen en over Nederlands Oost-Indië.

9 Na de vertoning van de Volkenbondsfilm in „De Harmonie" wordt opgericht de plaatselijke afdeling van de Vereeniging voor Volkenbond en Vrede.

15 De heer P. van den Berg, opperbrandmeester, veertig jaar in dienst bij de Vrijwillige Brandweer. Burgemeester P. Pruis biedt hem zijn gelukwensen aan. Het College van Brandmeesters schenkt de jubilaris een wandelstok met zilveren knop en inscriptie, terwijl 's avonds de brandweer met vol materieel en met medewerking van de harmonievereniging „Concordia" aan zijn woning een serenade brengen. Ten slotte wordt in de bovenzaal van hotel „De Romein" een feestelijke samenkomst gehouden.

De stalen loggerschepen „Merapi", VL 198, „Sindoro", VL 197 en „Tambora", VL 33, van de Visscherij Maatschappij „Vulkaan", met masten, rondhout, staand en lopend want, zeilen, vlaggen, koks- en kajuitsgoederen, verkocht respectievelijk aan de heren C. van Toor Hzn, P. Meerburg te Katwijk-aan-Zee en A. van Toorn Jzn te Scheveningen voor 2.250 gulden, 2.220 gulden en 3.650 gulden.

Mejuffrouw P. Westerdijk veertig jaar als huishoudster in dienst bij de familie Joh. Droppert.

16 In de gemeenteschool te Vlaardingerambacht wordt opgericht een RK kiesvereniging voor deze gemeente.

De gemeenteraad aanvaardt de voorstellen tot het invoeren van huur voor watermeters, en tot beperking van de maximumsnelheid in de bebouwde kom tot 20 kilometer per uur.

Het kantoor van de Vlaardingsche Particuliere Bewakingsdienst is verplaatst van de Kortedijk naar de Hoogstraat.

19 Verjaardag van prins Hendrik. De Harmonievereniging „Concordia" geeft een concert op het Verploegh-Chasséplein.

20 De Gebroeders Ouwehand openen tijdens de ansjovis-campagne een wekelijkse motorbootdienst van Vlaardingen op Volendam, Hoorn, Broekerhaven, Enkhuizen, Medemblik, Lemmer en Urk.

De Drukkerij „Excelsior", voorheen A. van der Meijden, staakt de uitgave van de Vlaardingsche Courant.

24 Gecostumeerde voetbalwedstrijd en feestavond ter gelegenheid van het twaalfeneenhalfjarig bestaan van de Vlaardingsche Football Club „Olympia" of VFC.

25 Bidstond voor de visserij en het gewas o.a. in de Grote Kerk en de Nieuwe Kerk.

27 In de door de Utrechtsche Rederijkerskamer „Nicolaas Beets" uitgeschreven nationale toneelwedstrijd wint de Toneel- en Letterlievende Vereniging „Varia" een eerste prijs.

30 Verjaardag van Prinses Juliana : concert door de Christelijke Harmonievereniging „Sursum Corda" en vertoning van films op het Flardinghaterrein aan de Hofsingel.

MEI

1 1 Mei-optocht met 1 Mei-viering in „De Harmonie", georganiseerd door de SDAP en de Vlaardingse Bestuurdersbond. Medewerking verlenen : de Arbeiders Jeugd Centrale, de zangvereniging „De Stem des Volks," de muziekvereniging „Voorwaarts" en de toneelvereniging „Kunst en Strijd".

6 Feestavond van de RK Vrouwenbond in „De Harmonie". Het RK Schiedamsche Toneelgezelschap brengt het blijspel „Gebroeders Kalkoen" van Gerard Nielen.

7 De heer P. Storm in de plaats van de Heer P. K. van Beek benoemd tot gemeenteomroeper.

8 Propaganda-feestavond van de Nederlandse Vereniging tot Afschaffing van Alcoholhoudende Dranken, in „De Harmonie". Medewerking verlenen de drankbestrijderskoren „Zanglust" uit Vlaardingen, „Zingend ten Strijde" uit Schiedam en „Linker Maasoever" uit Rotterdam.

Geopend aan de Oosthavenkade café „De Bel".

10 De heer J. van Driel, fabrieksarbeider, veertig jaar in dienst bij NV Hollandia, Hollandsche Fabriek van Melkproducten en Voedingsmiddelen.

11 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot vaststelling van haringcontroleverordeningen.

14 Voor de betrekking van secretaris van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Beneden-Maas hebben zich 218 sollicitanten gemeld.

15 De collecte ten bate van de Vlaardingsche Gezondheidskolonie brengt 225,50 gulden op.
De zomertijd gaat in.

18 Algemene Vredesdag, georganiseerd door de Vereeniging voor Volkenbond en Vrede.

25 Koningin Wilhelmina krijgt op paleis Het Loo de eerste Hollandsche nieuwe aangeboden. De haring werd gevangen door de stoombeuger „Koningin Wilhelmina", VL 190, schipper J. Goedknegt, van de Doggermaatschappij.

26 De NV Vlaardingsche Auto Omnibus Maatschappij en de NV Eerste Vlaardingsche Auto Garage nemen van de heer Noordam te Maasland de autobusdienst Maasland-Rotterdam over.

De zeillogger „Cornelis", VL 162, van de Visscherij Maatschappij „Vertrouwen", is verkocht aan de reder Joh. Parlevliet te Katwijk-aan-Zee.

Vergadering van de commissie uit de ingezetenen van Vlaardingerambacht, tot onderzoek van het door Gedeputeerde Staten voorgestelde wetsontwerp tot wijziging der grenzen van de gemeenten Vlaardingen, Vlaardingerambacht en Kethel-en-Spaland. De commissie is eenstemmig van oordeel, dat, waar nog geen uitvoering is gegeven aan enig plan van uitbreiding en vestiging van industrieën te Vlaardingen, de tijd nog niet is gekomen voor annexatie van het betrokken grondgebied van Vlaardingerambacht.

28 In de schietwedstrijden van de Bijzondere Vrijwillige Landstorm van Vlaardingen wint de heer T. van der Gaaij de eerste prijs in klasse A.

JUNI

4 Paardenmarkt op de Parallelweg. Aangevoerd 110 paarden en 26 hitten, prijzen respectievelijk 150 tot 300 gulden en 80 tot 130 gulden. Handel traag.

De Toneel- en Letterlievende Vereniging „Excelsior" speelt in „Excelsior" het blijspel „De Nalatenschap" van H.V. Esmond.

Brood-, Koek- en Banketbakkerij Weduwe J. H. van Raalt aan de Hoogstraat overgedaan aan bakker C. M. van Dalen.

6 De voetbalclub „Fortuna" gepromoveerd naar de tweede klasse van de Nederlandsche Voetbal Bond.

10 De heer E. Ligthart vijfentwintig jaar in dienst bij de firma H. van Toor Jzn of „De Wijnoogst".

14-15 Collecte voor de gewapende dienst in de Nederlanden, ten behoeve van verminkten en nagebleven betrekkingen van

gesneuvelde militairen. Opbrengst 88 gulden en 80 cent.

18 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot afwijzing van een verzoek om herziening van de bepalingen betreffende de zondagssluiting van winkels.

Het Departement Vlaardingen van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen verzoekt de gemeenteraad het voorstel tot opheffing van de gemeentebewaarschool aan het Westnieuwland niet te aanvaarden. De ouders wier kinderen deze school bezoeken, hebben eveneens een adres ingediend.

23 De lunchroom „Landzicht" aan de Kethelweg te Vlaardingerambacht officieel geopend. Spreker is burgemeester J. Luijerink.

24 Feestavond in het RK verenigingsgebouw voor de leden van de plaatselijke afdeling van de RK Volksbond, ter herdenking van het zevende lustrum der uitvaardiging van de encycliek Rerum Novarum, handelde over het arbeidersvraagstuk. Spreker is kapelaan F. H. J. A. Cornet.

Inwijding van de begraafplaats voor vissers te Lerwick op Shetland, 1926.

26 De plaatselijke afdeling van de vereniging „Volksonderwijs" viert het zestigjarig bestaan van de landelijke vereniging met een samenkomst in de tuin van „De Harmonie". De muziekvereniging „Voorwaarts" verleent medewerking. Spreker is de heer H. Groenewout uit Santpoort.

De schaalcollecte ten bate van het Fonds tot Steun van Volksonderwijs heeft in Vlaardingen 382 gulden opgebracht en in Vlaardingerambacht 85 gulden en 53,5 cent.

27 Plechtige samenkomst op de begraafplaats voor Hollandse vissers te Lerwick, die door de gemeentebesturen van 's-Gravenhage, Maassluis en Vlaardingen is aangekocht. Sprekers o.a. ds Engelsma en dokter F. G. van Asperen van het hospitaalkerkschip „De Hoop".

29 Burgemeester P. Pruis reikt namens het Carnegie Heldenfonds een horloge uit aan de zestienjarige Joh. Stolk, voor het redden van een drenkeling uit de haven.

Alle ouden van dagen en zieken die dat wilden zijn op de kerktelefoon van de Nieuwe Kerk en de Grote Kerk aangesloten.

De loggers „Anne en Arie", VL 183, van de Visscherij Maatschappij „Vertrouwen", en „Paul Koster", VL 10, van de Zeevisscherij Maatschappij „De Hoop", zijn verkocht respectievelijk aan de reders D. Haasnoot te Katwijk-aan-Zee en J. Vrolijk te Scheveningen.

JULI

3 De Christelijke Harmonievereeniging „Sursum Corda" geeft een concert in de tuin van „De Harmonie".

6 Geopend aan de Oosthavenkade de autolakkerij van de firma F. C. Weiland.

9 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht besluit de aanleg van het Raadhuisplein te gunnen aan de firma Van der Wal en Woudenberg voor 3.438 gulden.

10 Feestavond in „De Harmonie" ter gelegenheid van de promotie van de voetbalclub „Fortuna" naar de tweede klasse van de Nederlandsche Voetbal Bond.

12 Geopend in een lokaal van het pand Markt-hoek-Schoolstraat een werkinrichting voor zwakzinnigen, van de vereniging „Zorg voor het achterlijke kind". Leider is de heer J. C. H. Wensvoort.

13 Concert in de tuin van „De Harmonie" door de harmonievereniging „Concordia", direkteur de heer L. van der

Tand, en Vlaarding's Mannenkoor „Orpheus", direkteur de heer Paul van der Putten.

15 De Dr J. Th. de Visserschool te Vlaardingerambacht in gebruik genomen. Sprekers zijn: Ds J. D. de Stoppelaar, voorzitter van de Vlaardingsche Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Schoolonderwijs, en burgemeester J. Luijerink.

Openbare vergadering in „Excelsior" tegen het voorstel van burgemeester en wethouders tot opheffing van de gemeentebewaarschool aan het Westnieuwland, uitgaande van de commissie, gevormd uit de oudercommissies van de openbare scholen en de plaatselijke afdelingen van de Bond van Nederlandsche Onderwijzers, de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, het Nederlandsche Onderwijzers Genootschap, de SDAP, de Vlaardingsche Bestuurdersbond, Volksonderwijs, „De Vrijheidsbond" en de Vrijzinnige Democratische Bond. Sprekers zijn de schoolhoofden L. M. Bouman en E. J. Visser.

16 Gemeenteraadsvergadering met discussie over het voorstel tot opheffing van de gemeentebewaarschool aan het Westnieuwland. De publieke tribune is stampvol. Het voorstel wordt tot de volgende vergadering aangehouden.

De buurtverenigingen „Pieter Karel Drossaartstraat" en „Smalle Havenstraat" hebben een Oranjevereniging opgericht.

22 De Commissie uit de ingezetenen ter behandeling van het wetsontwerp tot wijziging van de grens tussen de gemeenten Vlaardingen, Vlaardingerambacht en Kethel-en-Spaland, verenigt zich met het ontwerp.

De Schiedamse harmonievereniging „Oefening Baart Kunst" geeft een concert in de tuin van „De Harmonie".

24 In de kringwedstrijden te Delft van de federatie Westland van de Bond van Vrijwillige Burgerwachten, wint de Vlaardingsche Burgerwacht een tweede en een vierde prijs.

25 In de gereformeerde kerken aan de Binnensingel, Kuiperstraat en Landstraat zijn kerktelefoons in gebruik genomen.

Op het muziek- en zangconcours te Oostvoorne wint de Arbeiders Zangvereeniging „De Stem des Volks" een tweede prijs en de Arbeiders Muziekvereeniging „Voorwaarts" twee eerste prijzen.

28 De buurtvereniging „Wilhelminastraat" opgeheven.

Aan de bedevaart naar Brielle ter verering van de Heilige

Martelaren van Gorkum nemen enige honderden stadgenoten deel.

29 Het Vlaardingsch Symphonieorkest „Beethoven" geeft onder leiding van de heer M. Boerdam een concert in de tuin van „De Harmonie".

30 Op de ringvergadering van de jongelingsverenigingen op gereformeerde grondslag, in de gereformeerde kerk aan de Binnensingel, spreekt dr E. D. Kraan, gereformeerd predikant, over karaktervorming.

De heer D. J. van den Berg is in de plaats van de heer G. P. de Bruijn benoemd tot concierge van het museum der Vereeniging „De Vlaardingsche Oudheidkamer en Visscherijmuseum".

AUGUSTUS

2 Verjaardag van koningin-moeder Emma. Concert door de harmonievereniging „Concordia", vertoning van de film „De zwarte tulp" en vuurwerk op het Flardinghaterrein aan de Hofsingel.

3 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel van burgemeester en wethouders om niet over te gaan tot de benoeming van een schoolarts, en hecht zijn goedkeuring aan het wetsontwerp tot wijziging der grenzen van de gemeenten Vlaardingen, Vlaardingerambacht en Kethel-en-Spaland.

9 De tarieven van de omnibusdienst Vlaardingen-Rotterdam van de NV EVAG en de NV VAOM verlaagd. Een retour Vlaardingen—Rotterdam kost nu 45 cent.

10 Opgericht te Vlaardingerambacht de NV Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende Goederen „De Holyweg".

De bouw van een pakhuis met bovenwoning aan de Havenstraat 22 gegund aan de aannemers C. van der Lugt en J. Kievit voor 6.919 gulden.

14 Kinderspelen op het Flardinghaveld aan de Hofsingel ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede", met medewerking van het Tamboers- en Pijperskorps „Jubal" uit Dordrecht.

19 Zangconcours in de tuin van „De Harmonie", georganiseerd door de Vereniging tot Veredeling van het Volksvermaak „Flardingha". Het damestrio „Jong Leven", het dubbel gemengd kwartet „Onder Ons" en het dubbelmannenkwartet „Zanglust" winnen de eerste prijzen.

21 Zwemwedstrijden, georganiseerd door de Vlaardingsche Bad- en Zweminrichting in de Spoorhaven. Mejuffrouw L. Goedknegt en de heer H. van der Plaat winnen de eerste prijzen op de 1.000 meter vrije slag.

27 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht stelt het rapport vast betreffende het wetsontwerp tot wijziging der grenzen van de gemeenten Vlaardingen, Vlaardingerambacht en Kethel-en-Spaland. Algemeen is de raad van oordeel, dat het deel van de Babberspolder, aan de noordzijde van de spoorbaan, in geen geval voor toevoeging bij de gemeente Vlaardingen in aanmerking komt.

Op initiatief van de Bond van Bedrijfsautohouders in Nederland is in de bocht Maassluissedijk - Markt een verkeersspiegel geplaatst.

29 Oranjeavond van de CJV „Liefde en Vrede" in haar gebouw aan de Gedempte Biersloot, met medewerking van het zangkoor van deze vereniging, onder leiding van de heer A. Hofman. Ds J. H. Mulder uit Zoeterwoude spreekt over „Oranje en de idee der verdraagzaamheid".

30 De Christelijke harmonievereniging „Sursum Corda" en de Christelijke Zangvereniging „Excelsior" geven een concert in de tuin van „De Harmonie".

Opgericht de Vlaardingsche Zwem Club. Het voorlopig bestuur bestaat uit de heren G. A. Donker, L. P. van der Drift, C. Drossaart van Dusseldorp, P. Hoogland en E. W. Küp.

31 Koninginnedag : muziek- en zanguitvoeringen, kinderspelen, gymnastiek- en turndemonstraties, hardloopwedstrijd, openluchtbioscoop en vuurwerk.

Mejuffrouw P. Westerdijk, veertig jaar huishoudster bij de heer Joh. Droppert, onderscheiden met de eremedaille in zilver verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau.

Naar aanleiding van plannen voor annexatie door Vlaardingen van een gedeelte van Vlaardingerambacht, wordt in de Nieuwe Vlaardingsche Courant een schets gepubliceerd van het uitbreidingsplan, omvattende ongeveer 57 hectaren van Vlaardingerambacht.

SEPTEMBER

1 Officiële opening van de Dr J. Th. de Visserschool te Vlaardingerambacht. Sprekers o.a. ds J. D. de Stoppelaar, burgemeester J. Luijerink en de heer H. L. Meijers, schoolhoofd.

Samenkomst in het lokaal „Rehoboth" tot heropening van

de verbouwde Van Kampenschool aan de Hofjesstraat en tot installatie van de heer W. de Vos als hoofd van de Jhr Mr A. F. de Savornin Lohmanschool aan de Prins Hendrikstraat. Sprekers o.a. ds J. D. Stoppelaar en wethouder A. de Haan.

Dr J. Th. de Visser, oud-minister van onderwijs, spreekt in de Grote Kerk over de schoolstrijd.

3 Aanbesteding van de levering van 150 hectoliter gezeefde Hollandse anthraciet en 30.000 stuks droge, lange friese turven, voor verwarming van de gemeentegebouwen in de winter 1926. Gegund aan de firma P. Maarleveld, voor 2 gulden 50 cent per hectoliter en 15 gulden en 80 cent per 1.000 turven.

5 Het sportveld van de RK Voetbalvereniging „Geel Wit Geel" aan de Maassluissedijk in gebruik genomen.

6 De collecte ten bate van de Vereeniging voor Bijzonder Christelijk Schoolonderwijs brengt 449 gulden en 68 cent op.

7 De gemeenteraad besluit de gemeentebewaarschool aan het Westnieuwland met ingang van 1 januari 1927 op te heffen en het schoolgebouw te verhuren aan de plaatselijke afdeling van de vereniging „Volksonderwijs" voor het geven van bewaarschoolonderwijs.

8 Floralia in „Excelsior", georganiseerd door de Vereniging tot Veredeling van het Volksvermaak „Flardingha". De vereniging reikte 1.300 stekken uit. Ingezonden werden 265 planten.

10 De RK Muziekvereniging „Sint Johannes" is heropgericht. De heer J. Oomes te Schiedam benoemd tot directeur.

13 De minister van binnenlandse zaken en landbouw, mr J. B. Kan, installeert de commissie tot onderzoek van de vraag waaraan de ongunstige toestand in het haringvisserijbedrijf is te wijten.

15 In de vergadering van huurders der Woningbouwvereniging „Samenwerking' ' wordt besloten tot oprichting van een ziekenfonds dat ten doel heeft, steun te verlenen aan de huurders van woningen van de vereniging die door ziekte niet in staat zijn de huur te betalen. Toegetreden zijn 200 huurders.

18 Volksconcert op het Flardinghaveld aan de Hofsingel door de Harmonievereniging „Concordia" en Vlaarding's Mannenkoor „Orpheus". Tevens vertoning van komische films. Na afloop vuurwerk.

19 Het sportterein van de Voetbalclub „Fortuna" aan de

Kethelweg in gebruik genomen met de wedstrijd Fortuna-SJOD uit Rotterdam (8-1).

20 Begonnen in het Zeemanshuis een cursus Engels voor winkeliers. Docent is de heer W. P. Droog.

25 De Zonnestraalcollecte voor tbc-bestrijding brengt 492 gulden 80 cent op.

28 De Christelijke Zangvereniging „Excelsior", directeur de heer M. Groeneveld, geeft een concert in de Grote Kerk ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede".

Geopend aan de Oosthavenkade de Automobiel- en Motorherstelplaats Gebroeders Elen & Van Elve.

Opgericht is een leeskring van de plaatselijke afdeling van de Vrijzinnig Democratische Bond.

Ledenportret van de Postduivenvereniging „De Adelaar", 1926.

OKTOBER

1 Nutslezing. De heer Ph. C. Visser spreekt over zijn tocht in het Karakorumgebergte.

De heer J. Mus vijfentwintig jaar sluiswachter van de Delflandse sluizen.

3 Einde van de Zomertijd.

9-10 Zware storm. Havenkaden onder water gelopen. Het water in de Buitenhaven bereikt een hoogte van 2,66 meter boven NAP.

11 In een vliegende storm op de Noordzee vergaan : de stoomlogger „Copernicus", VL 46, schipper Dirk Penning, van de NV Reederijkantoor Firma Joost Pot (drie van de zeventien opvarenden gered) ; de logger „Theodoor", VL 213, van de Algemeene Reederij en Handelsmaatschappij, directeur H. de Korver (van de twaalf opvarenden alleen schipper J. van der Toorn uit Scheveningen gered) ; de logger „IJsel VI", VL 25, schipper Jan de Bruin, gecharterd schip van K. J. Knoester te Scheveningen (alle twaalf opvarenden omgekomen).

13 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht keurt het stratenplan goed van de NV Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende Goederen „De Holyweg" met betrekking tot o.a. de Julianalaan en de Wilhelminasingel.

Propaganda-avond van de Nederlandsche Vereeniging tot Bestrijding der Tuberculose, in „Liefde en Vrede". Vertoond wordt de film „Achter de wolken schijnt de zon".

De Vlaardingse pater L. Kuipers vertrekt opnieuw naar zijn missiegebied in Brazilië.

15 Medegedeeld wordt dat vanaf mei 1927 de verzorging van de verpleegden in het Sint-Laurentiusgesticht aan de Gedempte Biersloot zal worden overgenomen door de Zusters van Onze Lieve Vrouwe van Amersfoort.

16 Geopend in „Excelsior" een bioscoop- en varietétheater van Bol en Muré te Schiedam. Openingsprogramma : „Het derde alarm", sensatie-drama ; de klucht „Je moet maar boffen" ; optreden van de humorist Jacques van 't Hof.

18 Emir Feisal, vergezeld van de minister van buitenlandse zaken van Hedjaz, bezoekt de Eerste Nederlandsche Coöperatieve Kunstmestfabriek en de NV „Hollandia", Hollandsche Fabriek van Melkprodukten en Voedingsmiddelen.

20 De politie treedt handelend op bij een gevecht tussen een aantal vrouwen in de Cronjéstraat.

22 Algemene vergadering van de plaatselijke afdeling van de Vereeniging voor Volkenbond en Vrede, in het Zeemanshuis. Spreker is de heer J. H. van Linden van den Heuvell, voorzitter van de afdeling.

26 Viering van het vijfentwintigjarig bestaan van het ziekenhuis aan de Hofsingel in de recreatiezaal. Sprekers zijn o.a. dr A. L. Erkelens, voorzitter van de Vereniging voor Ziekenverpleging en burgemeester P. Pruis. In de hal wordt een marmeren plaat onthuld met de namen van de stichters van het ziekenhuis.

De damesgymnastiekvereniging DOVIDO geeft een uitvoering in „De Harmonie" ter gelegenheid van de viering van het vierde lustrum.

De nieuwe oprit aan de Maassluissedijk gereed. Het doorgaand verkeer wordt geleid langs de Van Leyden Gaelstraat, over de Julianabrug, Parallelweg, Stationsstraat, nieuwe oprit, Maassluissedijk.

27 Feestavond voor de Obadjaclubs in „Liefde en Vrede", ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede". Vertoond wordt de film „Grootmoeders jongen".

28 Vanwege het Christelijk Comité voor Winterlezingen spreekt dr J. J. van der Schuit uit Apeldoorn in de Grote Kerk over het onderwerp „Luther en de Reformatie in het licht van deze tijd".

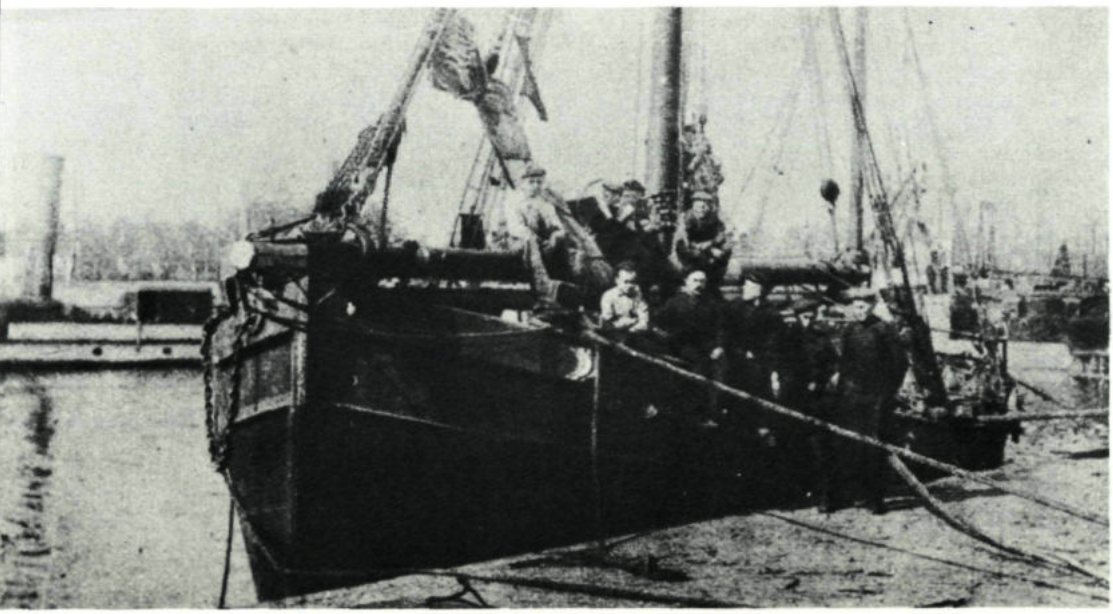

De logger „IJsel VI" VL 25, die in de nacht van 9 op 10 oktober 1926 met man en muis verging.

NOVEMBER

1 Inschrijving voor de boetcursus 1926 voor meisjes van dertien jaar en ouder, in de Visscherijschool. Het schoolgeld bedraagt 10 cent per week.

2 Ds J. D. de Stoppelaar opent in „Liefde en Vrede" een bazar ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede". Opbrengst 2.300 gulden.

De Schietvereniging „Wilhelmina" heeft een tweede prijs gewonnen in de nationale schietwedstrijden te Doorn.

Als onderafdeling van de Derde Orde van Sint Franciscus is opgericht de vereniging „Hulp in de huishouding". Directeur is pastoor H. J. Maas.

3 De Toneel- en Letterlievende Vereniging „Varia" brengt in „De Harmonie" het stuk „De opgaande zon", een spel van de middenstand, door Herman Heijermans.

4 Ds. N. Blokker spreekt in de remonstrantse kerk over de Duitse componist Felix Mendelssohn Bartholdy, met begeleiding van de zangeres E. C. W. Sijpkes en de organist J. van der Heul.

9 Op de scheepswerf A. de Jong te water gelaten de motorreddingboot „Koningin Wilhelmina", gebouwd voor de Zuid-Hollandsche Maatschappij tot Redding van Schipbreukelingen.

10-11 Bazar georganiseerd door de naaivereniging van de plaatselijke afdeling van de Nederlandse Protestanten Bond, in de kerkekamers van de remonstrantse kerk. Opbrengst 1.850 gulden.

12 De Stoomkuiperij en Kistenfabriek C. van Toor aan de Bleekstraat door brand verwoest.

12-25 Verkoping in het Zeemanshuis van Russische voorwerpen van kunstnijverheid, die zijn vervaardigd door Russische vluchtelingen. Organisator is oud-kolonel A. K. Klimenko van de keizerlijke Russische artillerie.

16 De gemeenteraad stelt de gemeentebegroting voor 1927 vast. De ontvangst en uitgaaf voor de gewone dienst bedraagt 2.320.068 gulden 52 cent. Op de kapitaalsdienst komen in ontvangst 2.290.015 gulden 82 cent, en in uitgaaf 2.294.301 gulden 1 cent.

19 Bekendgemaakt wordt dat ingezetenen van Vlaardingerambacht voor het passeren van de tol op het Emaus abonnementen kunnen krijgen voor drie gulden per jaar.

Openbare aanbesteding van het verhuren van elf rijwielen voor de gemeentedienst in 1927. Gegund aan G. de Rave voor 53 gulden 50 cent per fiets per jaar, merk Gazelle.

23 Film- en lichtbeeldenavond in de zaal van het Handelsgebouw, georganiseerd door de plaatselijke afdeling van de Nederlandsche Christelijke Reis Vereeniging.

Mevrouw dr De Buy Wenniger-Hulsebos, presidente van het Nederlandse Meisjes Gilde, spreekt in „Excelcior" over de maatschappelijke betekenis van de padvindstersbeweging.

24 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht stelt de gemeentebegroting voor het dienstjaar 1927 vast. In ontvangst en uitgaaf op de gewone dienst komt 59.703 gulden 27 cent, op de kapitaaldienst 1.700 gulden.

25 Vlaarding's Mannenkoor „Orpheus" en het Vlaardings Symphonieorkest „Beethoven" geven een concert in „De Harmonie". Dirigenten zijn de heren Paul van der Putten en M. Boerdam.

26 Ds A. Luteijn te Muiden neemt het beroep naar de hervormde gemeente van Vlaardingen aan.

DECEMBER

1 De viering van het veertigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede" besloten met een feest voor de leden van de oudere afdelingen, in het gebouw „Liefde en Vrede". Vertoond worden het middeleeuwse spel „Esmoreit" en een tableau vivant over het werk van de vereniging. Het Liefde-en-Vredejubileumkoor zingt.

2 Propaganda-feestavond van de Nationale Bond van Handels- en Kantoorbedienden in „Excelsior". Spreker is de bondssecretaris de heer M. de Zeeuw.

3 Ter bestrijding van de werkeloosheid verzoeken de besturen van de plaatselijke afdelingen van de Nederlandsche Schildersgezellenbond het schilderwerk van jalouzieën, zonnerakken, huis- en tuinmeubelen enz. in de wintermaanden te laten uitvoeren.

7 De heer F. Wijnhorst, kuipersbaas, zestig jaar in dienst bij de NV Betz & Van Heyst's Handelmaatschappij, onderscheiden met de eremedaille verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau in zilver.

De reder A. van der Toorn Jzn te Scheveningen geeft

scheepswerf A. de Jong opdracht tot het ombouwen van vier zeilloggers tot motorloggers.

8 De heer C. G. Roos spreekt in „Excelsior" voor het Vrijzinnig Comité en de Vrijzinnige Propagandaclub over de gemeentepolitiek.

Het gebouw van de Christelijke Jonge Mannen Vereniging „Liefde en Vrede" aan de Gedempte Biersloot, 1926.

10 Tentoonstelling van konijnen en pluimvee in het Volksgebouw, georganiseerd door de Vlaardingse Pluimvee- en Konijnenliefhebbersvereniging „VPKV". De heer S. A. van der Spek wint de door de gemeente beschikbaar gestelde medaille voor de mooiste hoenders.

13 Ten kantore van de ontvanger der directe belastingen bestaat gelegenheid „aanvrage te doen ter bekoming van kosteloze rijwielbelastingmerken" voor 1927.

14 Ds G. van Duinen uit Schiedam spreekt voor het Christelijk Comité voor Winterlezingen, in de Grote Kerk, over „Dagjesmensen en eeuwigheidskinderen".

15 De gemeenteraad van Vlaardingerambacht besluit de straatverlichting van de Kethelweg uit te breiden met vier lantaarns.

16 In het Handelsgebouw wordt voor de jeugd vertoond een film over de visserij op de Noordzee.

De heer H. L. Meijers, hoofd van de Dr J. Th. de Visserschool te Vlaardingerambacht, houdt in de school een lezing over de zending op Nieuw-Guinea.

17 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot opheffing van het tonnenstelsel. Meer dan vierduizend woningen zijn nog van privaattonnen voorzien.

18 De heer A. van Rijn, kuipersbaas, veertig jaar in dienst bij de firma P. H. van Abshoven.

21 Het duizendste schip de Vulcaanhaven binnengelopen.

22 Mr dr H. H. A. van Gybland Oosterhoff spreekt in het Handelsgebouw voor de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor de Beneden-Maas over het herstel van Suriname.

Op de ouderavond van de gemeenteschool te Vlaardingerambacht spreekt het schoolhoofd, de heer J. Brouwer, over de band tussen school en gezin.

24-25 Postduivententoonstelling in café „Sport" georganiseerd door de postduivenvereniging „De Stormvogels".

27 Kerstfeest in het Zeemanshuis voor kinderen uit behoeftige gezinnen, georganiseerd door de plaatselijke afdeling van de Nationale Christen Geheelonthouders Vereniging.

De heer M. Boerdam is veertig jaar schipper op Amsterdam.

Huig H. de Koning.

KRONIEK VAN VLAARDINGEN 1976

JANUARI

1 Aantal inwoners van de stad 78.311.

2-3 Razende westerstorm. Daken en bouwketen beschadigd, havenkaden ondergelopen.

3 Nieuwjaarsfestival van het Vlaardings Kunstcentrum in de Stadsgehoorzaal. Seth Gaaikema brengt zijn show „Familie Willekeur".

Johan Kijne wint te Rotterdam de door het dagblad Het Vrije Volk georganiseerde tien-Engelse-mijl-loop.

Een woning aan de Van der Werffstraat en het woonhuis van de IJsselhoeve in de wijk Holy-Noord uitgebrand.

7 Verschenen is het eerste nummer van de Nieuwe Vlaardingsche Courant, gecombineerd met de dinsdag-uitgave van de Havenloods, 104de jaargang nummer 1. Het kantoor van de NVC is verplaatst naar Hoogstraat 122, het kantoor van de Havenloods.

7-8 In zijn nieuwjaarsrede tot de gemeenteraad wijdt burgemeester W. A. Kieboom aandacht aan de reorganisatie van het binnenlands bestuur, de financiën, het structuurplan van Vlaardingen en de volkshuisvesting. De raad aanvaardt het voorstel tot wijziging van de Algemene Politie Verordening Vlaardingen o.a. door toevoeging van een artikel betreffende bestrijding van geluidshinder door bromfietsen en motorrijtuigen tussen 23.00 en 07.00 uur.

9 De toneelgroep „Proloog" brengt in de Stadsgehoorzaal het stuk „Chili'".

Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" een tentoonstelling van werken van Vlaardingse kunstenaars.

12 Een comité bestaande uit bewoners van de wijk Babberspolder overhandigt aan wethouder drs IJ. van der Velden ruim driehonderd bezwaarschriften tegen de nieuw ingevoerde onroerendgoedbelasting.

13 De burgemeester opent in het Visserijmuseum de tentoonstelling „Een sociale zaak", een expositie over de opkomst en de ontwikkeling van de vakbeweging in het Nederlandse zeevisserijbedrijf van 1890 tot 1940.

Openbare vergadering van het Christen-Democratisch Appèl in „Triangel". De heer J. Wijnstok, gemeenteraadslid, spreekt over het beleid van het college van burgemeester en wethouders.

15-17 Een gedeelte van de film „l' Alpagueur", met in de hoofdrol Jean Paul Belmondo, opgenomen aan de Maasboulevard met medewerking van een aantal korpsleden van de Gemeentepolitie en de Vrijwillige Brandweer.

16 Mevrouw wethouder J. Vermeule-Van Dijk, wethouder B. E. Collé uit Schiedam en de heer L. F. M. Speel, lid van de gemeenteraad van Maassluis, openen aan het Emmaplein het tweede bureau van de Stichting Ambulante Geestelijke Gezondheidszorg Nieuwe Waterweg-Noord.

20 Walter van Rossum heeft te Bussum de internationale militaire cross gewonnen.

21-22 De gemeenteraad stelt de begroting voor het dienstjaar 1976 vast. Bij de discussies is aandacht besteed aan het onderwijs, de Stadsgehoorzaal, de Stichting Welzijn Vlaardingen en het Jongeren Advies Centrum.

26 Met het kopen van een aantal loten start de burgemeester in de Visbank de plaatselijke lotenverkoop van het Joods Nationaal Fonds.

28 Een gezelschap met o.a. de burgemeester, wethouder B. Goudriaan en een aantal leden van de commissie stadsontwikkeling en volkshuisvesting, bezichtigt te Zwolle een complex nieuwe experimentele woningen in een saneringswijk.

29 Gestart de actie „Vlaardingen zet een boom op". Wethouder B. Goudriaan koopt voor vijfentwintig gulden een boom, die geplant zal worden voor zijn woning.

30 Receptie in „'t Paviljoen" ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de personeelsvereniging „Sunlight". De burgemeester biedt het bestuur zijn gelukwensen aan.

Wethouder A. G. Kloots onthult voor het nieuwe gebouw van de gemeentesecretarie aan de Waalstraat een plastiek van de beeldhouwer Ian Pieters uit Barendrecht.

31 Een team van voetbalvereniging „Zwaluwen" wint in de sporthal definitief de wisselbeker in het door de voetbalvereniging „DVO '32" georganiseerde zaalvoetbaltoernooi. De burgemeester reikt de cup uit.

FEBRUARI

1 Overgang van de bevoegdheden krachtens de Hinderwet van de gemeente Vlaardingen naar het Openbaar Lichaam Rijnmond.

IJsvermaak.

2 Johan Kijne heeft definitief de Wim-van-der-Voort-wisselbeker gewonnen in de Staelduinse-Bosloop.

3 Geopend aan de Reigerlaan bar-bistro „The Candlelight".

4 Receptie in „De Harmonie" ter gelegenheid van het zeventigjarig bestaan van het Gemengd Rijnmondkoor Vlaardingen, voorheen „De Stem des Volks".

6 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" een tentoonstelling van aquarellen, schilderstukken en ceramiek van Diet Wiegeman en Hans Boer.

Brand in het voormalige kantoorgebouw van Koninklijke Hollandia aan de Oosthavenkade. Geschatte schade 400.000 gulden.

7 Ds H. Th. van Reenen, predikant van de gereformeerde wijkgemeente Oosterkerk, benoemd tot pastor in het ziekenhuis van de Vrije Universteit te Amsterdam.

10 Zangavond van de Evangelische Omroep in de Grote Kerk, met medewerking van de Christelijke Gereformeerde Zangvereniging „Ethan" en het kerkkoor „Immanuel". Spreker ds P. Vermaat, hervormd predikant.
Groentewinkel J. K. Kolenbrander aan de Leeuwerikstraat opgeheven.

14 De heer C. van der Linden, oud-gemeentesecretaris, overleden op negenenzeventigjarige leeftijd.

17 Openbare bijeenkomst in het Kerkcentrum Holy, georganiseerd door de Historische Vereniging Vlaardingen. De heren Th. J. Poelstra, gemeente-archivaris, C. Wind, archeoloog en P. J. Westerdijk, historicus, spreken over „Holy, van polder tot stadswijk". De heer P. Oosthoek vertoont een film over het boerenbedrijf.

18 Onder auspiciën van de stuurgroep voor de milieuhygiëne is een zogenaamde geluidszonekaart ontworpen waarop voorkeurgrenswaarden voor de verschillende gebiedsdelen van Vlaardingen zijn aangegeven.

Eerste les van de verkeerscursus voor bejaarden in het bejaardencentrum „Drieënhuysen", georganiseerd door de Gemeentepolitie.

21-22 Bowlingwedstrijden in het Kangoeroe Bowling Centrum aan de Anna van Saksenweg. Jan Meester wint de Vlaardingse titel. Wethouder M. Bovenberg reikt de prijzen uit.

24-27 Een aantal afdelingen van de gemeentesecretarie overgegaan naar het nieuwe secretariegebouw aan het Westnieuwland.

27-28 Carnaval in de Lijndraayer georganiseerd door de carnavalsvereniging „De Haringkoppen", in „'t Paviljoen" voor het personeel van Lever Sunlight en in „Triangel" voor de leden van de CJV „Liefde en Vrede".

MAART

1 De heer J. Vermeer, voorzitter van de bouwcommissie „Patrimonium's Woningen", reikt aan een bewoner de eerste huissleutel uit van een complex van zevenentachtig woningen in de wijk Holy-Noord.

4 De toneelgroep „Het Masker" heeft met de vertoning van het stuk „De Herbergierster" van Goldini een eerste prijs gewonnen in de Zuid-Hollandse toneelwedstrijd „Landjuweel".

Aardgasontploffing in een woning aan de Johannes van Bijnenstraat door een breuk in de gasleiding. Enige woningen en honderden ruiten vernield, twee ernstig gewonden.

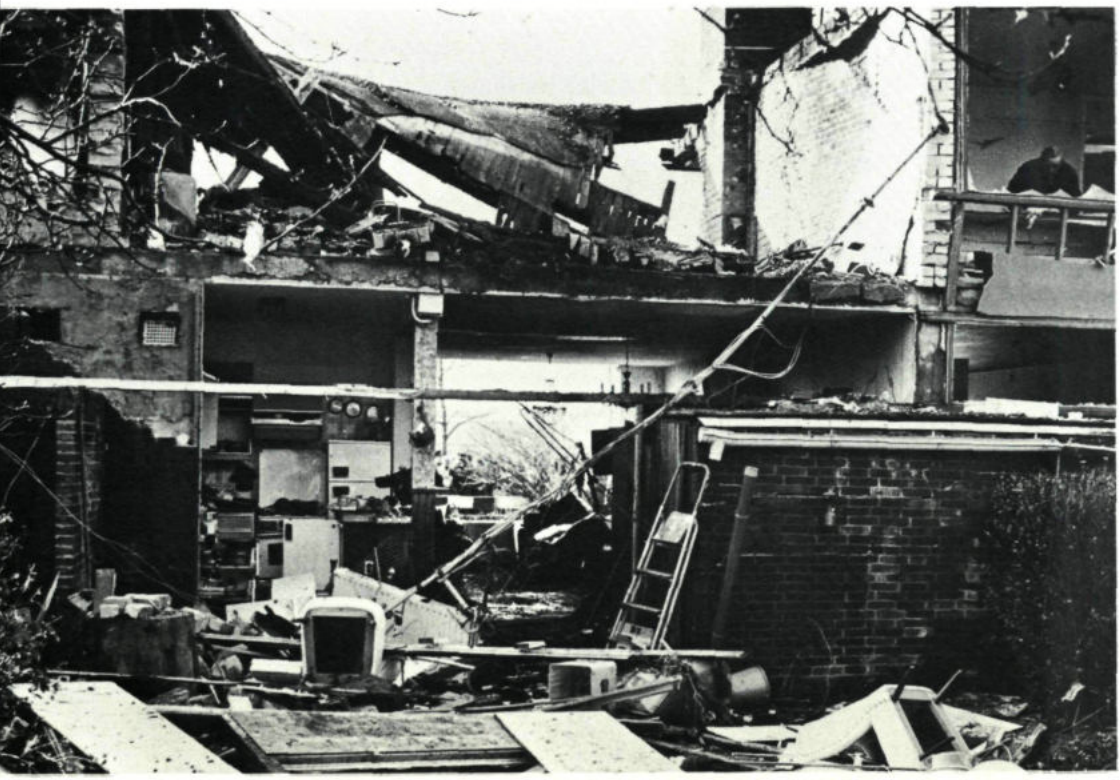

De ravage na de aardgasontploffing van 4 maart 1976 in de Johannes van Bijnenstraat.

5 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" de tentoonstelling „Schoolwerk", tekenwerk van leerlingen van de Scholengemeenschap „Groen van Prinsterer".

11 Begonnen de sloop van het voormalig Liefdesgesticht van de Zusters van O.L. Vrouwe van Amersfoort, annex bejaardentehuis en schoolgebouw aan de Hoflaan.
Bidstond voor arbeid, gewas en visserij in het kerkcentrum Holy. Predikant ds P. Vermaat.

14 Rob Hoogendijk wint te Harderwijk het Nederlandse kampioenschap judo lichtgewicht adspiranten.

15 Geopend de stadskoerierdienst „Beneden-Maas" voor Schiedam en Vlaardingen.

16 Protestvergadering tegen de huurverhoging in het buurtcentrum „De Haven", georganiseerd door een aantal wijk- en actiegroepen.

17 Mevrouw wethouder J. Vermeule-Van Dijk geeft op het plein van de Erasmusschool het startsignaal voor de door scholieren te voeren actie „Schoon is fijn".

21 Piet Moerman biedt de burgemeester de eerste kievitseieren aan.

23 Uit een antiekwinkel aan de Westhavenkade is voor ongeveer 10.000 gulden aan klokken ontvreemd.

25 In het kader van de actie „Vlaardingen zet een boom op" plant de burgemeester een iepeboom op de hoek Maasboulevard-Deltaweg.
Een actiegroep die strijdt tegen de nieuw ingevoerde onroerend-goedbelastingen, biedt wethouder drs IJ. van der Velden de Knuddetrofee aan.

26 De projectgroep Indische Buurt tot renovatie van woningen door wethouder B. Goudriaan geïnstalleerd.

30 In het kader van de Boekenweek biedt de heer Jac. van der Linden, voorzitter van de Culturele Raad Vlaardingen, de burgemeester het eerste exemplaar aan van de historische publicatie „Vlaardingen in vogelvlucht" door ir R. Meischke. Het boek is tot stand gekomen onder auspiciën van genoemde raad, in samenwerking met de Historische Vereniging Vlaardingen; uitgever is Uitgeverij De Draak BV

Discussieavond voor ouders en leerkrachten, georganiseerd door de Gemeenschappelijke Schoolraad Openbaar Onderwijs, in de aula van de Openbare Scholengemeenschap „Professor Casimir". Het onderwerp is de positie en de rol van de ouders in de Contourennota.

31 De zaak Foto Film Niestadt aan de Oosthavenkade wordt opgeheven.

APRIL

1 Slagerij M. P. Bénard aan de Voorstraat bestaat veertig jaar.

2 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" de tentoonstelling van schilderstukken „Gekleurde Verbeelding".

6 Mr P. Kroesen is benoemd tot notaris als opvolger van notaris G. H. Hindriks.

7 De heer A. P. Weeda neemt afscheid als lid van de gemeenteraad.

De heer H. Schippers, gemeenteraadslid, biedt de gemeenteraadsleden het Broekpolderbosplan van de PvdA en de PPR aan. Scholieren reiken boompjes uit aan de raadsleden.

7-8 De gemeenteraad besluit tot het slopen van de IJsselhoeve in Holy-Noord en tot het verbouwen van de voormalige Ericaschool aan de Zomerstraat tot jeugdhonk voor het Open Jongeren Centrum.

10-11 Receptie en reünie in het clubgebouw aan de Claudius Civilislaan ter gelegenheid van het zevende lustrum van de Vlaardingse Mixed Hockey Club „Pollux".

12 Het echtpaar D. Haddeman-Prins zestig jaar getrouwd.

Begin van het bevolkingsonderzoek naar het voorkomen van hartaandoeningen. Het onderzoek wordt gedaan door de afdeling cardiologie van het Academisch Ziekenhuis te Groningen 1.800 personen zullen worden onderzocht.

14 Op het Gemeentearchief biedt de heer C. H. J. Peters burgemeester W. A. Kieboom en de heer J. C. Mulder, voorzitter van de Kerkvoogdij der Nederlandse Hervormde Gemeente, de eerste exemplaren aan van de door hem samengestelde Inventaris van de archieven van de Hervormde Gemeente te Vlaardingen c.a. tot ca 1951.

19 De voetbalclub „Fortuna" is gepromoveerd naar de derde klasse van de KNVB.

23 De leerlingen van de balletschool „Coppelia" geven onder leiding van mejuffrouw M. Timmers een uitvoering in de Stadsgehoorzaal.

24 De voetbalclub „Zwaluwen" gepromoveerd naar de eerste

klasse KNVB zaterdagvoetbal. De burgemeester en wethouder M. Bovenberg bieden hun gelukwensen aan.

Actie tegen leegstand van woningen, op initiatief van de wijkgroep Vettenoordsepolder. Enige tientallen woningen bezet in de Pieter-Karel-Drossaertstraat, de Prins-Hendrikstraat en de Stationsstraat. De bezetters eisen renovatie van de woningen.

29 De burgemeester opent in de Lijnbaanhal het Jeugdfestijn 1976, georganiseerd door de CJV „Liefde en Vrede".

MEI

1 Het team van de Willem-de-Zwijgerschool wint het schoolkorfbalkampioenschap van Vlaardingen. Wethouder M. Bovenberg reikt de prijs uit.

De speelplaats „De Oosthoek" aan de Bleekstraat feestelijk in gebruik genomen.

Te Schiedam gevestigd het bureau Waterweg Noord van de Stichting Telefonische Hulpdienst Rotterdam, voor hulp aan mensen in levensmoeilijkheden.

3 Het laatste gedeelte van de Burgemeester-Heusdenslaan, met brug over de Vlaardingse Vaart naar de Burgemeester Pruissingel, in gebruik genomen.

4 Bij een treinramp te Schiedam omgekomen mevrouw D. Boogaard-Marcusse, leidster aan de kleuterschool van de Stichting Vlaardingse Schoolvereniging, de heer G.N.P.A.A. Burghardt, leraar aan de scholengemeenschap „Westland-Zuid" en ir W. M. Visser, leraar aan de scholengemeenschap „Groen van Prinsterer".

Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" de tentoonstelling „Meer dan een foto".

6-7 De gemeenteraad behandelt de nota inzake het benoemingsrecht van het personeel van de Stichting Welzijn Vlaardingen en verenigt zich met het door burgemeester en wethouders voorgestelde beleid.

8 Landelijke fietsdag 1976, georganiseerd door de ANWB. De wethouders M. Bovenberg, B. Goudriaan, A. G. Kloots en drs IJ. van der Velden starten bij de Visbank voor het maken van hun fietstocht.

10 Receptie in het Deltahotel ter gelegenheid van het vijfenzeventigjarig bestaan van de Vlaardingse Slagersvereniging.

Het herenteam van de Vlaardingse Mixed Hockey Club

„Pollux" is gepromoveerd naar de landelijke tweede klasse.

10-12 Gemeenteraadsvergadering met discussie over de doelstellingsnota van het voorontwerp structuurplan van Vlaardingen.

12 De bar van een sexclub aan de Oosthavenkade uitgebrand.

14 Wethouder M. Bovenberg slaat op een terrein aan de Willem de Zwijgerlaan de eerste paal voor de bouw van een

De officiële opening van het nieuwe secretariegebouw aan het Westnieuwland op 28 mei 1976 door de commissaris van de koningin.

clubhuis van de korfbalvereniging „Vlaardingen".

15-22 Viering van het vijftigjarig bestaan van de personeelsvereniging „Sunlight" in de Stadsgehoorzaal.

17 Wethouder A. G. Kloots reikt in het Visserijmuseum de restauratiepenning van de Historische Vereniging Vlaardingen uit aan de heren D. L. Baauw, A. D. Goemaat, E. Meyer en C. E. van Toor, respectievelijk voor de restauratie van de panden Kortedijk 75, Ternatestraat 21, Schiedamseweg 58 en Westhavenplaats 3.

Finales van de Vlaardingse tafeltenniskampioenschappen in de Lijnbaanhal. Wethouder M. Bovenberg reikt de prijzen uit.

19 Dik van den Kerkhoff heeft opnieuw het damkampioenschap van Vlaardingen gewonnen.

21 Geopend op het Veerplein Etos Discount Drogisterij en Alberto Drankenwinkel.

22 Haringprijzen : kleine haring 650 gulden en grote maatjes 490 gulden per kantje. De haringrace is gewonnen door de „Onderneming II", SCH 108.

25 De voetbalvereniging „Zwaluwen" wint het voetbalkampioenschap van Vlaardingen. De burgemeester reikt de wisselprijs uit.

28 De commissaris der koningin, mr M. Vrolijk, opent het nieuwe secretariegebouw aan het Westnieuwland. In dit nieuwe gebouw worden de tentoonstelling „Het huis van de stad" en een expositie van foto's van Jan Dulfer gehouden.

Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" een tentoonstelling van aquarellen van de Rotterdamse kunstenaars Jan Burgerhout, Jan Goedhart en Charles Kemper.

29 Achtkamp in het Kolpabad ter gelegenheid van de viering van het vijftigjarig bestaan van de Vlaardingse Zwem Club. De ploeg VZC-Ritmeester eindigde op de eerste plaats.

30 Het dameshandbalteam van „De Hollandiaan" gepromoveerd naar de derde klasse van het Nederlandse Handbal Verbond afdeling Rotterdam.

31 Het nieuwe secretariegebouw aan het Westnieuwland gedurende enkele dagen ter bezichtiging gesteld voor de burgerij.

JUNI

4-5 Internationaal folkfestival in de Stadsgehoorzaal en „De Harmonie", georganiseerd door het Vlaardingse folkcentrum „Assurancetourix".

8 Wethouder M. Bovenberg krijgt ongeveer 450 handtekeningen aangeboden namens het actiecomité voor de stichting van een peuterspeelzaal in de wijk Holy-Noord.

10 Koningin Juliana op paleis Soestdijk koninginneharing aangeboden door een deputatie bestaande o.a. uit burgemeester W. A. Kieboom, reder W. Kwakkelstein en de echtgenote van schipper J. L. van der Harst. De haring is aangevoerd door de hektrawler „Monica", VL 89, van de Visscherijmaatschappij W. Kwakkelstein BV.

12 Vlooienmarkt op de Korte Hoogstraat, georganiseerd door scholieren ten bate van hun schoolkas, op initiatief van het bestuur van het Koopcentrum Vlaardingen.

17 Rupsen- en luizenplaag in de bomen door de droogte.

22 De politie heeft tien jongens in de leeftijd van zes tot elf jaar aangehouden wegens inbraak en diefstal van snoep en geld uit scholen en cantines.

24 De Vlaardingse Zwem Club heeft in de kampioenschappen van de Zwemkring Rotterdam en Omstreken 26 gouden, 20 zilveren en 16 bronzen medailles gewonnen.

25 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" een tentoonstelling van werk van Stanley Brown en Anton Heyboer.

26 Mevrouw wethouder J. Vermeule-Van Dijk opent aan de Broekpolderweg het dagverblijf voor ouderen „Woutershof" van de Stichting Dagverblijven Geestelijk Gehandicapten West Zuid-Holland.

27 Diane Edelijn van VZC opgenomen in de Olympische zwemploeg.

28 Het asfalt op de Schiedamseweg door de warmte gesmolten.

29 Het echtpaar A. Baas-Van Dalsen zestig jaar getrouwd.

Het flatgebouw voor bejaarden aan de Billitonlaan na verbouwing heropend door mevrouw wethouder J. Vermeule-Van Dijk.

De neutrale bijzondere lagere school van de Stichting Vlaardingse Schoolvereniging wegens onvoldoende aanmelding van leerlingen gesloten. De stichting is in liquidatie.

In het park 't Nieuwelant zijn tientallen eenden omgekomen door botulisme.

JULI

2 Zomeravondconcert op het Oranjecarillon door de beiaardier Klaas Kooiman uit Amsterdam.

Geopend op de Westhavenplaats sherrybodega „De Visbank".

3 De Graafs slagerij aan de Mahlerstraat bestaat veertig jaar.

9 Concert op het Oranjecarillon door de beiaardier Jan van der Zwart uit Maassluis.

14 Mevrouw wethouder J. Vermeule-Van Dijk installeert de werkgroep sociaal-culturele activiteiten voor werklozen.

17 Begin vakantiefeest, georganiseerd door de commissie vakantiebesteding van de Culturele Raad Vlaardingen.

24-31 Kermis op het Veerplein.

26 Geopend in het Visserijmuseum een tentoonstelling van klederdrachten.

30 Zomeravondconcert op het Oranjecarillon door de stadsbeiaardier Cor Don.

AUGUSTUS

4 Het gemeentebestuur waarschuwt de bevolking om het eten van aardappelen en groente uit de met Rotterdamse baggerspecie opgehoogde Broekpolder te beperken. De bagger is afkomstig uit oude havens en is verontreinigd door zware metalen. De gevonden concentraties daarvan in de gewassen uit deze polder zijn volgens de normen van de Wereldgezondheidsorganisatie nog niet onaanvaardbaar.

7 Kunstmarkt en haring- en bierfeest in de Lijnbaan. Medewerking verlenen het Majorettekorps „Liberté", The New Orleans Syncopaters en het Asociale Orkest.

11 De burgemeester opent in het voormalige Luxortheater aan de Westhavenkade de dansschool van de heer C. J. van Rijswijk.

13 Mejuffrouw M. C. M. Prins neemt in het bejaardencentrum „Drieënhuysen" afscheid als directrice van de Algemene Stichting voor Huisvesting en Verzorging van Bejaarden, wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

19 Het filiaal van de Gemeentebibliotheek aan de Dirk-de-Derdelaan na uitbreiding heropend door wethouder A. G. Kloots.

20 Viering van het vijfentwintigjarig bestaan van het Toeleveringsbedrijf „Vlaardingen", sociale werkvoorziening, in de Lijnbaanhal.
Aan de George Stephensonweg door twee werknemers de eerste paal geslagen voor de bouw van een nieuw bedrijfspand voor het bedrijf. Tijdens een bijeenkomst in de burgerzaal worden namens de gemeenteraad vijfentwintig bomen aangeboden voor groenvoorziening rond het nieuwe gebouw.

Geopend aan de Gedempte Biersloot Bas van der Heijden's supermarkt.

21-22 Boerenkermis, waterzeskamp voor de jeugd, en ballonwedstrijd voor kinderen ter gelegenheid van de viering van het veertigjarig bestaan van de watersportvereniging „De Bommeer".

23 Verschenen is het concept-actieplan van het gemeentebestuur voor de vernieuwing van het oudste gedeelte van de wijk Vettenoordsepolder. De wijkgroep Vettenoordsepolder, die het oneens is met de wijze waarop dit plan tot stand is gekomen, biedt wethouder B. Goudriaan een „gouden bulldozer" aan.

Variabele werktijden annex prikklok voor de controle van de arbeidsduur ingevoerd voor het personeel van de gemeentesecretarie.

23-26 Zwemvierdaagse in het Kolpabad ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Vlaardingse Zwem Club.

24 Feestelijke zestigste jaarvergadering van de Vlaardingse Dam Vereniging. De heer W.H. Niestadt, drieënvijftig jaar secretaris, onderscheiden met de eremedaille in zilver verbonden aan de Orde van Oranje-Nassau. De heer W.F. Verburg, zestig jaar lid, benoemd tot erelid.

25 Een aantal bewoners in de buurt van het badhuis aan de Rotterdamseweg bezet dit gebouw uit protest tegen het plan er een jongerensociëteit te vestigen.

27-28 Feestelijke markt met demonstraties van oude ambachten in het koopcentrum Liesveld.

28 Actiedag van de Stichting Sociaal-Cultureel Werk Holy, met kinderspelen, poppenkast en een ontmoetingsavond in „De Heipaal".

31 Het gemeentebestuur ontvangt ten stadhuize de Vlaardingse sportmensen die in het afgelopen seizoen een bijzondere prestatie hebben geleverd. Sprekers de burgemeester en wethouder M. Bovenberg.

SEPTEMBER

1 Diane Edelijn van VZC heeft twee gouden medailles gewonnen op de nationale zwemkampioenschappen te Volendam.

1-2 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot het instellen van een weekmarkt in de Westwijk. Na een langdurige discussie besluit de raad af te zien van de inschakeling van de Stichting Projekt-Ontwikkelingsbureau AMRO-Westland/Utrecht bij de werkzaamheden voor de ontwikkeling van het centrumgebied van de wijk Holy-Noord, op grond van de boycot van de AMRO-bank wegens zaken doen met Zuid-Afrika.

3 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" een tentoonstelling van beelden, schilderstukken en grafiek van Nanda van Beek, Ada van Selm, Henk Horsten, Rob Janssens, Jos Kalis en Hans Rikken.

4 Receptie in de Stadsgehoorzaal ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van de Vlaardingse Zwem Club. Wethouder M. Bovenberg, voorzitter van de Vlaardingse Raad voor Sport en Recreatie, biedt het VZC-bestuur de VRSR-vlag aan. De heer J. L. Verweij, voorzitter is vijftig jaar lid van de club.

Informatiemiddag over het renovatieplan Vettenoordsepolder, in de Lijnbaanhal, georganiseerd door de wijkgroep Vettenoordsepolder.

6 Informatieavond over Vlaardingen in het ontmoetingscentrum Westwijk, georganiseerd door de Historische Vereniging Vlaardingen. Sprekers : de heren Th. J. Poelstra, gemeentearchivaris, P. J. Westerdijk, historicus, en C. Wind, archeoloog. De heer P. Oosthoek vertoont een film over het boerenleven in Vlaardingen.

7 De met medewerking van vrijwilligers aangelegde speeltuin op een terrein aan de Markgraaflaan/Van Riebeeckstraat, is met een buurtfeest in gebruik genomen.

9 Informatieavond over het concept-actieplan tot renovatie in de Vettenoordsepolder, in de burgerzaal. Wethouder B. Goudriaan en anderen lichten het ontwerp toe.

Verschenen is de nota „Overheid-Burgerij", samengesteld door de burgemeester, wethouder M. Bovenberg en anderen.

De heer W. van Toor is benoemd tot assistent van de fractie van de VVD in de gemeenteraad.

Mr H. K. J. Beernink, oud-minister van binnenlandse zaken, spreekt op de wijkavond van de hervormde wijkgemeente Holy-Noord over schaalvergroting.

10 Mevrouw M. de Vries-Van der Spek, gemeenteraadslid voor de PvdA, overleden op vijfenzestigjarige leeftijd.

11 Landelijke actie „Bezem in de mast". Leden van watersportverenigingen en zeeverkenners maken de Vlaardingse Vaart schoon.

Het echtpaar J. Wapenaar-Brouwer zestig jaar getrouwd.

14 Uitvaart van mevrouw M. de Vries-Van der Spek in de aula van het crematorium te Rotterdam. Sprekers onder andere de burgemeester en wethouder J. Vermeule-Van Dijk.

Wethouder drs IJ. van der Velden opent in de burgerzaal de reizende tentoonstelling „Energie Edukatief", georganiseerd door de Stichting voor Milieu-Edukatie.

16 Receptie in „'t Paviljoen" ter herdenking van de dag waarop vijfenzeventig jaar geleden Lever Sunlight BV, voorheen Lever's Zeep Maatschappij NV, te Rotterdam werd opgericht.

Staatssecretaris Schaefer reikt aan het Sclaavenburch de sleutel uit van het 20.000ste huis dat sinds 1945 in Vlaardingen werd gebouwd (zie foto).

Dokter C. Moerman heeft in Los Angeles bij zijn bezoek aan het Congres van de International Association of Cancer Victims een onderscheiding van dit genootschap ontvangen.

Geopend aan de Oosthavenkade bistro „De Koperen Kap".

19 Hans Hoogendijk wint een eerste prijs in het internationale judotournooi te Heerlen.

21 Burgemeester en wethouders bieden de gemeenteraad de ontwerp-gemeentebegroting voor 1977 aan. Het totaal van de inkomsten en uitgaven beloopt 140.478.881 gulden. Voor onvoorziene uitgaven is een bedrag van 1.602.110 gulden geraamd.

23 De nieuwe Sionkerk van de Gereformeerde Gemeente aan het Westnieuwland in gebruik genomen.

24 Het echtpaar P. de Heer-Van der Windt zestig jaar getrouwd.

25 Wethouder M. Bovenberg opent aan de Hugo de Vriesstraat het nieuwe clubhuis van de handbalvereniging „Willen Is Kunnen". De club bestaat vijfentwintig jaar

Popfestival in de Lijnbaanhal met onder andere de groepen „Earth and Fire", de „Hobo Stringband" en de Vlaardingse popgroep „Badge".

25-26 Finales dames bowling van Nederland in het bowlingcentrum „De Kangoeroe" aan de Anna van Saksenweg. Irene Gronert uit 's-Gravenhage wint de cup.

27 Viering van het vijftigjarig bestaan van Van der Kooy's kantoorboek- en kantoormachinehandel „Kopa" aan de Oosterstraat.

Aan de Lariksdreef de eerste paal geslagen voor de bouw van tweeëntwintig eengezinswoningen. Aannemer is Bouw- en Aannemingsmaatschappij Both BV.

28 Inspraakavond voor ondernemers uit de wijk Vettenoordsepolder over het renovatieplan van deze wijk. Sprekers o.a. de wethouders B. Goudriaan en drs IJ. van der Velden.

30 Opgericht is de volleybalclub „Holy".

OKTOBER

1 In de expositiezaal „Het Weeshuis" geopend „Stapel 3", een tentoonstelling van door de gemeente aangekochte kunst.

Feestavond in „De Harmonie" ter gelegenheid van het zeventigjarig bestaan van de damesafdeling DOVIDO van

de gymnastiekvereniging „Leonidas".

Het echtpaar J. van der Nol-Van der Meer vijftig jaar getrouwd.

2 Receptie en feestavond in „De Harmonie" ter gelegenheid van het vijfenzeventigjarig bestaan van de postduivenhoudersvereniging „De Adelaar".

5 De burgemeester opent in de Visbank het gemeentelijk informatiecentrum.

6 Als protest tegen de gevaarlijke verkeerssituatie bij de kruising Burgemeester Pruissingel-Van der Driftstraat, sluit een aantal ouders van scholieren samen met de Bond van Huurders en Woningzoekenden de weg enige tijd af.

6-7 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot verbouwing van het badhuis aan de Rotterdamseweg tot jeugdcentrum voor de Vereniging Oecumenische Jeugd, en voorts tot inrichting van de huidige stookruimte als minibadhuis.

8 De gemeentepolitie heeft met medewerking van de Radio Opsporingsdienst de apparatuur in beslag genomen van de illegale zenders „City Vlaardingen" en „Vlaardingen Nationaal".

11 Opening van de witkarrenweek. Om de verkeersproblemen in ogenschouw te nemen, maken wethouder B. Goudriaan en de leden van de ambtelijke werkgroep voor verkeerszaken een rit met witkarren door de stad. De op electriciteit lopende wagentjes zijn eigendom van de Amsterdamse Witkar Coöperatie.

12 Het echtpaar J. C. Kroon-Van Dalen zestig jaar getrouwd.

Op de bijeenkomst van de Historische Vereniging Vlaardingen in het Visserijmuseum houden de heren J. Ploeg en dr J. van de Voort inleidingen over „Bezaan- en gaffelschepen", verdwenen scheepstypen van het Overmaas.

In de wijk Holy-Noord de eerste paal geslagen voor de bouw van vijfentwintig eengezinswoningen. Aannemer: BV Bouw- en Aannemingsmaatschappij Van der Waal.

13 De gemeenteraad stemt in met de in de nota „verhouding overheid-burgerij" neergelegde gedragslijnen en beleidsvoornemens.

14 Mevrouw drs H. M. A. Grünberg-Hanemaaijer heeft ontslag genomen als directrice van de Stichting Welzijn Vlaardingen.

15 Tot besluit van de witkarrenweek voltrekt de burgemeester het huwelijk van een bruidspaar dat met een

witkar naar het stadhuis is gereden.

Het echtpaar N. Knoop-Borsboom vijftig jaar getrouwd.

De gemeentepolitie heeft drie stropers aangehouden die in de Broekpolder enige tientallen hazen en konijnen hebben gevangen.

Sari Koch en Bob van Rijsinge vonden de witkar een puike trouwkoets.

17 Prentbriefkaartenruilbeurs in „De Harmonie", georganiseerd door de plaatselijke afdeling van de vereniging „De Verzamelaar".

21 Het team van de school „Open Vensters" heeft de eerste prijs gewonnen in groep A van het in de sporthal gehouden microkorfbaltoernooi voor scholieren.

23 Wijnfeest op de Markt met medewerking van „De Jonge Pijpers" en de folkloristische dansgroep „Baluta", georganiseerd door Koopcentrum Vlaardingen.

Opgericht is de plaatselijke afdeling van het Zeekadettenkorps Nederland. Commandant is de heer A. Ouwenbroek.

Het team van de Kraanvogelschool wint in de Lijnbaanhal het tafeltennistoernooi voor scholieren.

23-24 Antiek- en curiosabeurs in de Lijnbaanhal, georganiseerd door Uniek Antiek.

25 De burgemeester reikt in de Erasmusschool de eerste exemplaren uit van de Vlaardingse Onderwijskrant. De krant verschijnt twee maal per jaar en wordt huis aan huis bezorgd.

28 Opgericht in „Triangel" de plaatselijke afdeling van het Christen-Democratisch Appel.

29 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" de tentoonstelling „Geste d'Amour", van litho's van de Franse kunstenaar Jean Moulin.

Ter gelegenheid van de viering van het negentigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede" brengt de groep „Argus" in „Triangel" de comedie „Les enfants d'Edouard" van March Gilbert Sauvajon.

30 Herdenking van de Kerkhervorming in de Grote Kerk. Sprekers zijn de predikanten D. Rietdijk, B. de Romph en P. Vermaat.

NOVEMBER

2 In „De Harmonie" de prijzen uitgereikt van de wedstrijd balkon- en gevelversiering, uitgeschreven door de plaatselijke afdeling van de Koninklijke Maatschappij voor Tuinbouw en Plantkunde. De Mr J. Heusdenswisselprijs wordt toegekend aan een groep bewoners van een flatgebouw aan de Sperwerlaan.

4 De gemeenteraad stemt in met de beleidsvoornemens inzake het aktieplan voor de vernieuwing en verbetering van een gedeelte van de wijk Vettenoordsepolder.

De bazar ten bate van de remonstrantse gemeente heeft 6242,06 gulden opgebracht.

6 Receptie ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de watersportvereniging „De Bommeer" in het clubhuis aan de Broekkade.

Kinderfeest in de Lijnbaanhal, georganiseerd ter

gelegenheid van het negentigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede".

8 Het Gemeentearchief houdt „open huis" voor de leden van de Historische Vereniging Vlaardingen en andere belangstellenden.

8-13 Huis aan huis bezorgd de gemeentebegrotingskrant „De Plannen? De Centen!"

9 Begonnen met het borstonderzoek bij mannen van veertig jaar en ouder tot het vroegtijdig opsporen van longcarcinoom. Organisator is de Stichting „Tuberova".

13 Receptie in „Triangel" ter gelegenheid van het negentigjarig bestaan van de CJV „Liefde en Vrede".

15 Opgericht de Vlaardingse Vrouwenraad, plaatselijke afdeling van de Nederlandse Vrouwenraad. De Vlaardingse Federatie van Vrouwelijke Vrijwillige Hulpverlening is hiermee opgeheven.

Geopend in de Gemeentebibliotheek een tentoonstelling van tekeningen van Cornelis Jetses, georganiseerd door Boekhuis Den Draak.

17 De zesjarige Saskia Lammers is de 500.000ste bezoeker van het zwembad Holy. Wethouder M. Bovenberg biedt haar een gratis jaarabonnement aan.

17-19 De gemeenteraad stelt de gemeentebegroting voor 1977 vast. Bij de discussies is aandacht besteed aan het beleid van het programcollege, de voorbereiding van de gemeentebegroting en het realiseren van een crisisinterventiecentrum. De raad aanvaardt moties betreffende centralisatie van de werkzaamheden voor de woonruimteverdeling, de bodem-, lucht- en waterverontreiniging, het explosiegevaar en de geluidshinder in het Rijnmondgebied.

19 Geopend in de expositiezaal „Het Weeshuis" de tentoonstelling „Afrikaanse beelden in hun omgeving".

Het Streekmuseum Jan Anderson aan de Kethelweg geopend met de tentoonstelling „Een verzamelaar te kijk".

De heer P. Haddeman, vijfentwintig jaar koster van de Emmauskerk, neemt als zodanig afscheid wegens het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

22 Geopend in de burgerzaal „Werkprestatie", een tentoonstelling van de in beeld gebrachte ideeën voor het structuurplan van Vlaardingen, die ook zal worden gehouden in de wijkcentra.

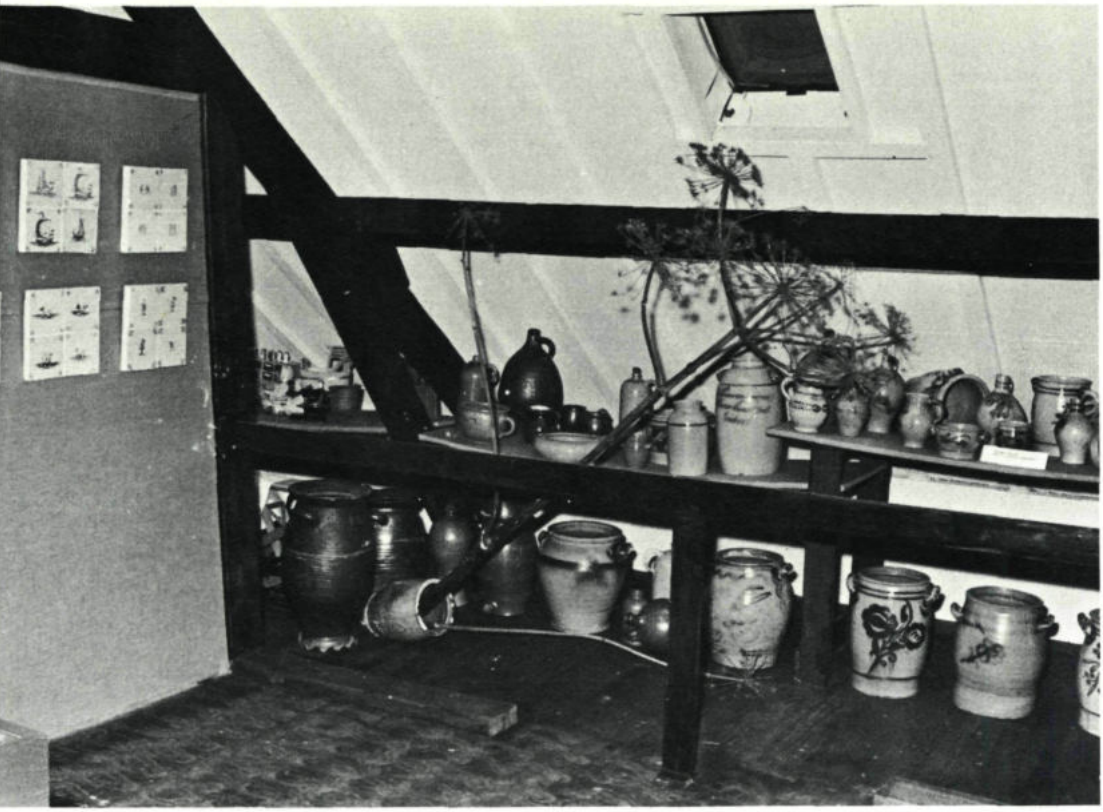

Een blik in het Streekmuseum Jan Anderson.

25 Een Franse vissersboot onder de zuidkust van Ierland overvaren door de hektrawler „Monica", VL 89, schipper J. L. van der Harst, van de Visscherijmaatschappij W. Kwakkelstein BV. Vijf Fransen omgekomen.

26 Het gerestaureerde pand Kortedijk 71 geopend als showroom van de firma D. L. Baauw & Co, handel in bouwmaterialen.

De toneelgroep „Het Masker" brengt in de Stadsgehoorzaal het blijspel „De bemoeial" van Jack Popplewell.

Brand in het speelgoedmagazijn „Het Kinderparadijs" op het Liesveld. Schade 80.000 gulden.

29 Proefvaart en overdracht van het motorschip „Vrouwe Alida", 1.500 ton, het eerste schip van de rederij Visser en Visser te Vlaardingen, gebouwd op de scheepswerf Bijlholt BV te Foxhol.

30 Een aantal bewoners van flats aan de Londenweg en de Luxemburgweg biedt de Vlaardingse Raad voor Sport en Recreatie ruim tweehonderd handtekeningen aan om daarmee te protesteren tegen het plan om tussen de flatgebouwen zogenaamde bewonerstuinen aan te leggen.

DECEMBER

1 Zware westerstorm. Lichtmasten en bomen opgewaaid.

1-2 De gemeenteraad aanvaardt het voorstel tot aanleg van een golfbaan in de Broekpolder. De raad betuigt zijn instemming met een motie van de gemeenteraad van Rotterdam betreffende het weer toevoegen van fluor aan het drinkwater.

2 Het bronzen beeld „De Stadsomroeper" van de Haagse kunstenares Sybilla Krosch geplaatst bij de Visbank.

De heer H. N. Everaars, oud-hoofd van de Prins Hendrikschool, overleden op vijfentachtigjarige leeftijd.

3 Huldiging van een aantal leden van de Algemene Bond van Ambtenaren wegens langdurig lidmaatschap in café „D'Ouwe Rein", o.a. de heren P. van der Lee (50 jaar), burgemeester Kieboom, S. G. Koekilis en A. van Rossum (40 jaar).

7 Oud-burgemeester mr J. Heusdens slaat de eerste paal voor de uitbreiding van het Deltahotel.

9 De burgemeester opent in „De Harmonie" een dierententoonstelling van de Vlaardingse Pluimvee- en Konijnenliefhebbers Vereniging.

10 In het kader van het plan tot aanschaffing van semi-permanente woningen voor het renovatieplan William Pontwoningen, brengen een aantal ambtenaren en bewoners met wethouder M. Bovenberg een bezoek aan renovatieprojecten in Leiden en De Lier.

Geopend in „Het Weeshuis" een tentoonstelling rond de in 1917 opgerichte kunstenaarsgroep „De Stijl".

De heer A. J. Fontijne, direkteur van de Machinefabriek A. Fontijne BV, plotseling overleden op drieenvijftigjarige leeftijd.

16 Mevrouw wethouder J. Vermeule-Van Dijk slaat aan de Hoflaan de eerste paal van het gebouw van de Gemeentelijke Sociale Dienst.

De Vlaardingse groep „Fungus" treedt op in de Stadsgehoorzaal, samen met de Engelse folkgroep „Stoneflower".

Het echtpaar G. Don-Uittenbroek en de dames A. J. van Dongen en M. A. Molewijk onderscheiden met de Yad-Vashemmedaille voor de door hen verleende hulp aan Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog.

17 De leerlingen van de Vlaardingse Ballet Akademie geven onder leiding van mevrouw Rita Vogel-Verdijsseldonk een uitvoering in de Stadsgehoorzaal.

18 Francien de Koning en Inez van der Voort winnen in de sportschool Tino Hoogendijk het damesjudokampioenschap van Vlaardingen, respectievelijk in de klassen boven en tot 62 kg.

20 De verlichting van de door de Noorse gemeente Larvik geschonken kerstboom op de Markt ontstoken door de heer W. G. Solberg, consul-generaal van Noorwegen te Rotterdam.

22 Tijdens de commissievergadering voor het onderwijs, op het stadhuis, protesteert een veertigtal leerkrachten tegen de plannen van het actiecomité „Tijd Voor School", dat voor een continulesrooster ijvert.

Het meisjeskoor „Esperanza", het vocaal ensemble „Marcato", het dameskoor „Viva Melodia" en het Vlaardings Jeugdkoor geven onder leiding van mejuffrouw Jo Mulder een kerstuitvoering in de Stadsgehoorzaal.

25 Alternatieve kerstviering onder leiding van ds W. W. Verhoef in de Ichthuskerk.

27 Het eerste Vlaardingse woonerf officieel in gebruik genomen. Wethouder B. Goudriaan plaatst het daarbij behorende verkeersbord op de Acaciadreef.

29 Judoka Hans Hoogendijk eindigt op de vijfde plaats afdeling lichtgewicht in de judowereldkampioenschappen junioren te Madrid.

30 Opgericht is een evenementencomité onder voorzitterschap van de burgemeester. Het comité bestaat uit vertegenwoordigers van het Comité Nationale Gedenkdagen, de Culturele Raad Vlaardingen, de Historische Vereniging Vlaardingen, de Organisatie Vlaardingse Ondernemers, horecabedrijven, de Vlaardingse Raad voor Jeugd- en Jongerenwerk, de VVV en het Gemeentelijk Voorlichtingsbureau.

31 Zeer veel vuurwerk afgestoken.

Huig H. de Koning.

HET REEDERSHUYS (1651—1977)

INLEIDING

In 1973 maakte de schrijver van dit verhaal kennis met het „Reedershuys", officieel het pand Westhavenkade 45. Hij richtte er toen samen met de Historische Vereniging Vlaardingen en de Archeologische Werkgemeenschap „Helinium" de tentoonstelling „Vlaardinger Getijden" in. Het voor Vlaardingse begrippen grote patriciërshuis stond toen al enkele jaren leeg. Het droeg er de sporen van. Van binnen was het vuil en in verval. Een ziek en stervend huis, dat duidelijk gelukkiger tijden had gekend. Niet voor niets staat het op de Monumentenlijst. De enige verklaring voor de naam van het huis die toen kon worden gegeven, was dat er eind vorige eeuw een redersfamilie Van Harwegen den Breems in had gewoond, een nogal schemerige en mistige kennis. De literatuur vermeldde niet veel meer dan dat het huis in de achttiende eeuw was gebouwd, een stoephek had en een stenen onderbouw in Lodewijk-XV-stijl (1). Dat was bitter weinig.
Gelukkig wordt het huis echter sinds vorig jaar weer bewoond. Door de musicus Ton Stolk, zijn vrouw Eva en dochter Nadia Wanda. Het heeft zelfs een museale bestemming gekregen. De waardevolle collectie etnografische muziekinstrumenten van Ton Stolk zal er straks permanent openbaar worden tentoongesteld. Het huis is tot het leven teruggekeerd en dat schiep een goede gelegenheid om eens grondig te onderzoeken en op schrift te stellen wat het Reedershuys en zijn mensen gedurende zijn lange geschiedenis is wedervaren.

JORIS JANSZ. 'T VOOL - HESTER ROCHUSDOCHTER (CA 1651—1697)

En we beginnen daarbij vóór het begin, midden in de zogeheten gouden eeuw. Uit een moeizame reconstructie van eigendomsovergangen is in ieder geval komen vast te staan dat op de plek waar nu ons Reedershuys staat, ook al in 1651 een huis met de nodige schuren stond (2). Misschien is dit gebouwencomplex al geheel of gedeeltelijk hetzelfde als dat op de prent naar een tekening van 1743 die hier op blz. 65 is afgedrukt. In dat oude huis van 1651 woonde Joris Jansz. 't Vool met zijn vrouw Hester Rochusdochter en kinderen. 't Vool kwam van Maassluis (3). Hij was koopman (4). Waarin weten we niet, maar zijn bedrijf zal vermoedelijk wel met de visserij te maken hebben gehad. Het kan zijn dat Joris 't Vool heeft samengewerkt met zijn Maassluisse collega seigneur Frans Denick, wie hij in 1659 en 1661 schuren of pakhuizen verkoopt die naast zijn eigen gebouwen lagen, naar de Dayer toe (5). Hester Rochus overleed in maart 1697 (6), hoogbejaard, zo'n tachtig jaar oud. Haar man was toen al jaren dood (7).

HUYBRECHT OUWENDIJCK - AALTJE VILLERIUS (1698—1712)

Het huis van Hester Rochusdochter ging op 21 juni 1698 voor 1.500 carolusguldens over op de reder Huybrecht Ouwendijck. Ruim een maand eerder had deze al de schuur annex pakplaats en erf voor 1.000 carolusguldens gekocht dat naast zijn toekomstige huis lag naar de kant van de Vetteoordskade. Op 1 oktober 1703 tenslotte werd Ouwendijck bovendien nog eigenaar van het pakhuis aan de andere kant van de woning, voor 1.700 gulden. Wat de tweeënvijftigjarige man (8) bewoog tot die aankopen weten we niet. Het kan zijn louter en alleen om er zijn „zeilwinkel" te vestigen (9) die hij blijkens gegevens uit 1712 had gedreven. De schuur aan de kant van de Vetteoordskade heet dan bovendien „schuer of seylhuys" (10). Of Ouwendijck en zijn vrouw Aaltje Villerius in het huis gewoond hebben is niet zeker, maar wel waarschijnlijk. Zeker wijst een en ander erop dat de zaken goed gingen. Vergelijken we de prijs van het woonhuis met die van de twee bedrijfspanden, dan kunnen we vaststellen dat het een nog betrekkelijk eenvoudig huis gold ; de al genoemde tekening van 1743 bevestigt dit.

Huybrecht Ouwendijck stamde uit een aanzienlijke familie. Hij volgde in 1693 een familielid, zijn broer of zijn grootvader Pieter Claesz. Ouwendijck, op als lid van de stedelijke vroedschap (11). Hij was verschillende maal burgemeester (12), een functie vergelijkbaar met die van een wethouder thans, een ambt bovendien dat je niet zomaar op grond van bekwaamheid kreeg, maar vooral uit hoofde van maatschappelijk en economisch prestige en afkomst. Van beroep was Huybrecht reder en ook handelaar in zeildoek zoals we al zagen. In 1704 voeren onder zijn directie vijf schepen uit ter haringvaart (13).

Huybrecht Ouwendijck overleed in april 1705 (14). Zijn vrouw zette het bedrijf voort (15). Dat ging echter op een gegeven moment fout. De oorzaak van de achteruitgang kennen we niet. Misschien was Aaltje Villerius te oud geworden om de zaken nog langer te kunnen overzien. In die richting kan het feit wijzen dat zij op 3 mei 1712 haar schoonzoon Gerrit van Duyn aanstelde als haar zaakwaarnemer „om al haar affaires te verrichten" (16). Maar met die affaires was het mis. In 1711 zien we voor het laatst een haringschip onder Aaltjes directie zee kiezen (17). Op 15 juni 1712 blijkt de oude rederes bij haar collega Abraham van der Linden voor 2.279 gulden in het krijt te staan. Betalen kon ze niet. Ze had zelfs meer geld nodig, bijna 6.000 gulden, waarschijnlijk om andere schuldeisers rustig te krijgen. Van der Linden was bereid haar die te lenen, mits de weduwe Ouwendijck hem als een soort onderpand de volgende vermogensbestanddelen in eigendom overdroeg, zo goed als bijna zeker alles wat ze bezat :

acht huizen, waaronder dat aan de Westhavenkade ; de twee pakhuizen daarnaast ; een tuinhuis met beplanting en tuin eromheen aan de Achterweg, het privé-openluchtrecreatie-verblijf uit de zomers van betere tijd ; daarnaast nog een paar effecten. Het geheel voor 8.076 gulden. Bedongen werd dat Aaltje alles zou terugkrijgen wanneer ze in staat was haar schuld aan Van der Linden in drie of vier jaar af te lossen. En ze zou 3,5 procent rente per jaar moeten betalen (18). Het komt ons voor dat Van der Linden haar fatsoenlijk, collegiaal en menslievend heeft behandeld, want het zakelijke rentepercentage bedroeg zeker zes procent per jaar. Maar dit alles mocht niet baten. In 1716 moest Aaltje Villerius nog steeds ruim 6.000 gulden aan Van der Linden terugbetalen. De laatste mocht nu het vroegere bezit van de Ouwendijcken verkopen. Wel zou de opbrengst boven het schuldbedrag voor Aaltje zijn. Dat werd geschat op 2.400 gulden. Zij moest dat recht echter weer afstaan aan de Hagenaar Abraham Strick, bij wie zij een schuld had van bijna 4.000 gulden (19). De tragedie wordt nog groter wanneer wij zien dat de weduwe Ouwendijck op 3 februari 1716 aan Strick haar gehele meubilair moest overgeven om 1.417 gulden 13 schellingen van haar schuld aan hem kwijt te raken. Zij mocht echter haar spulletjes blijven gebruiken (20). Het is aannemelijk dat Strick haar, de vroegere burgemeestersvrouw, uit mededogen het verdriet en de schande van een faillissement wilde besparen. In november 1721 stierf de oude Aaltje Villerius (21).

Overzien we nog eens het droeve relaas van de Ouwendijcken dan komt duidelijk uit hoezeer hun Vlaardingse rederij toch een betrekkelijk klein en kwetsbaar bedrijf was. Het is bekend dat de haringvisserij een lang niet altijd lonende onderneming was, een bedrijf even wisselvallig als dat van boeren. Niet voor niets investeerden Rotterdamse en Amsterdamse kooplieden in het verloop van de zeventiende eeuw liever in koopvaardijschepen dan in haringbuizen en hoekers (22).

We zeiden dat Huybrecht Ouwendijck van aanzienlijke familie was. Maar dan wel naar Vlaardingse maatstaf. De Vlaardingse aristocratie uit de zeventiende en achttiende eeuw was op geen stukken na vergelijkbaar met de „rijkdom" uit andere „echte" Hollandse steden. Had een reder in Vlaardingen niet erg veel succes in zaken, dan eindigde hij zijn leven met niets. Wat met hard werken was verdiend ging schoon op gedurende de harde ouderdom. Er was hier absoluut geen sprake van handelshuizen of commerciële familiedynastieën, maar veeleer van eenmans-middenstandsbedrijfjes.

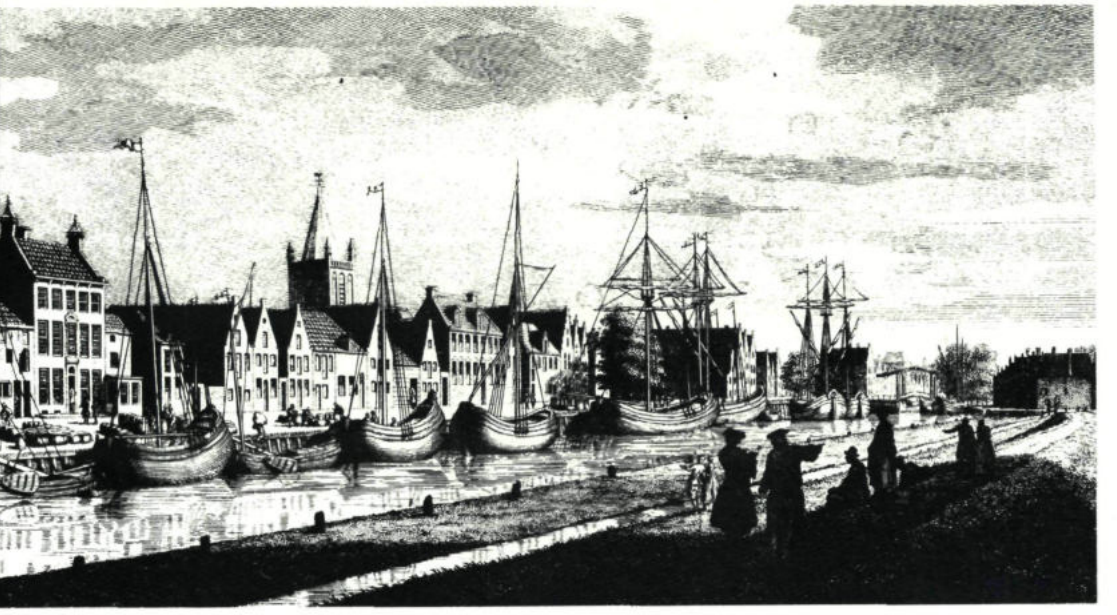

Het huis, waarachter de toren zichtbaar is, is de voorloper van het Reedershuys, 1743 (details uit een prent Pronk-Philips).

LAURENS POLDERMAN - HEYLTJE MANNEKE (1718—1774)

Meer geluk was de volgende bewoner van het Reedershuys beschoren. Het was Laurens Polderman. Zijn vader, de schepen (23) Ary Polderman, verwierf voor zijn zoon op 11 januari 1717 voor 1.150 gulden in eigendom het al genoemde pakhuis aan de kant van de Vetteoordsekade. Er schijnt met dat pakhuis ooit iets gebeurd te zijn, de overdrachtsakte spreekt van de „verbrande schuur". Zoon Laurens was op dat moment tweeëntwintig jaar oud (24). De jongeman moest kennelijk ruimte hebben om zelf een bedrijf te beginnen, een bedrijf dat in ieder geval de rederij omvatte (25). Kort daarop, op 27 maart 1718, koopt Laurens zelf het huis waarover we schrijven, toen aangeduid als „het huis van Hester Rochus". Het kostte hem 2.800 gulden. Het werd op dat moment kennelijk verantwoord geacht dat Laurens trouwde. Uiteraard, zo mogen we wel zeggen, met een redersdochter, Heyltje Jillesdochter Manneke (26). Het huwelijk werd gezegend met kinderen (27), maar ook het zakelijk leven ging goed, al kunnen we dit niet op de voet volgen. Een bewijs daarvan is echter dat de familie Polderman in staat bleek omstreeks 1760 het huidige Reedershuys te bouwen. De Poldermannen hadden niet alleen geld, maar zo blijkt uit hun huis, misschien smaak, of alleen maar zucht naar wat wij nu status noemen. Het houtsnijwerk in de hal en de wand- en plafondschilderingen in de grote voorkamer getuigen ervan. Deze mensen hoefden duidelijk niet meer op een schellinkje te kijken, maar kwamen aan een redelijk comfortabel privéleven toe. Helaas hebben we nergens archivalia over de bouw kunnen vinden (28).
Of de Poldermannen hun welstand zuiver aan hun bedrijf te danken hadden valt moeilijk te zeggen. Het is echter niet waarschijnlijk. Ook via goede erfenissen moet hun, die van goede familie waren, een en ander zijn aangewaaid. Maar hoe dit zij, hun leven lijkt in meer dan een opzicht geslaagd. Toen Laurens Polderman in oktober 1771 overleed (29) zette zijn vrouw het redersbedrijf voort tot haar eigen dood in maart 1774 (30). De leiding van de onderneming gaf zij in de vertrouwde handen van haar kleinzoon Ary Polderman (31).

Terzake van de erfenis werd na Heyltjes dood een boedelinventaris opgemaakt. We zullen daaruit uitvoerig citeren, omdat die licht werpt op de vermogenspositie van een gegoede Vlaardinger. In grote lijnen bestond dit vermogen uit de volgende bestanddelen. Daar is eerst het gebouwencomplex aan de Westhavenkade, omschreven als huis-en-erf met daarachter een tuin en aan weerskanten een pakhuis ; het geheel wordt geschat op 7.000 gulden. De ongeveer 2.000 gulden die de gebouwen meer waard zijn dan in 1720 zijn geen inflatiewinst, maar komen uit de nieuwbouw. Gedurende de achttiende eeuw steeg het prijspeil

niet noemenswaard. Vervolgens komen we in de boedel tegen staatsobligaties ter waarde van 2.050 gulden en onderhandse schuldbekentenissen ter grootte van 4.700 gulden, geld dat voor een lage rente was geleend aan goede bekenden en verwanten. Dit was in Vlaardingen geen ongewoon verschijnsel, maar het geeft wel inzicht in persoonlijke verhoudingen in een kleine besloten gemeenschap. Belangrijk zijn vervolgens de scheepsportiën of, om een moderne term te gebruiken, de aandelen in schepen. We noemen : vijf achtste parten in een hoeker die eertijds gevaren had onder de directie van de overledene, geschat op 1.655 gulden ; negen zestiende parten in een andere hoeker, eveneens onder directie van de weduwe Polderman, geschat op 1.800 gulden ; zeven zestiende parten in een buis, ook onder directie van de overledene, getaxeerd op 1.400 gulden ; drie zestiende parten in een buis die onder een ander rederijkantoor had gevaren, geschat op 450 gulden ; vijf zestiende parten in een buis à 450 gulden ; een achtste part in een hoeker à 350 gulden ; een achtste part in een andere hoeker à 350 gulden ; een zestiende part in een hoeker à 150 gulden ; een achtste part in een hoeker à 475 gulden ;een zestiende part in een buis à 25 gulden ; een zestiende part in een hoeker à 75 gulden ; een achtste part in een buis à 250 gulden ; een zestiende part in een hoeker à 200 gulden ; een zestiende part in een hoeker waarvan geen prijs wordt genoemd ; een vierde part in een buis à 125 gulden ; een tweeëndertigste part in een hoeker à 75 gulden ; twee zestiende parten in een hoeker à 100 gulden ; een zestiende part in een buis à 25 gulden (32).

Overzien we dit rederijgeheel, dan valt op dat de Poldermannen geen enkel schip geheel in eigendom hadden, maar dat ze hun vermogen hadden verdeeld over zeer vele schepen. Er was hier sprake van een bewuste risicospreiding. Het totaal van het hoeker- en buizenbezit van de Poldermannen komt neer op iets meer dan drie schepen. Dat de weduwe Polderman de directie voerde over eveneens drie schepen, moeten we dan ook niet verwarren met eigendom van drie schepen. Het voeren van de directie en het boekhouderschap van een schip betekenden zoveel als de leiding en de administratie van het vennootschapje op aandelen dat elk afzonderlijk schip eigenlijk was. Volledige eigendom van schepen in één hand kwam in de achttiende eeuw in Vlaardingen veel minder voor dan het hier besproken type partenrederij (33).

Maar terug tot de schets van Poldermans redersrijk. Naast het onroerend goed, de effecten en de rederijaandelen bestond het verder nog uit vorderingen en schulden. Ter verdeling onder de erfgenamen bleef er maar liefst 43.582 gulden en ook nog zowaar 2 schellingen over (34). Voor Vlaardingen was dat een groot vermogen!

ARY BROUWER (1774—1812)

Van het kapitaal der Poldermannen erft kleinzoon Ary Brouwer 8.043 gulden 13 schellingen en 10 penningen om precies te zijn. Het belangrijkste voor ons is dat het Reedershuys en de twee aanliggende pakhuizen hem worden toebedeeld, naast een aantal scheepsportiën en wat geld en goed (35). Ary, zoon van Elisabeth Polderman en de zeilmaker-koopman Jacob Brouwer, komen we als reder al in 1768 tegen. Hij is dan negentien jaar oud (36). Op zijn eenentwintigste dreef hij, zoals wij zagen, in feite de rederij van zijn grootmoeder. Ary verstond zijn vak al vroeg. Tot 1808 blijft hij als reder bezig.

Enkele jaren daarna, op 30 oktober 1812, verkoopt hij zijn huis en twee pakhuizen aan de koopman Jan van Harwegen voor de prijs van 11.250 gulden (37). Bij zijn dood in 1815 (38) liet hij, vrijgezel (39), de helft van zijn vermogen na aan zijn „dienstmaagd" Elisabeth Verbruggen (40). Groot was dit vermogen overigens niet. De voor Vlaardingen zo bijzonder rampzalige Franse tijd met de voor een groot deel stil liggende visserij heeft wellicht ook Ary Brouwer klappen gegeven. Maar de man kon dit af en toe vergeten door zijn hobby, het verzamelen van prenten. In zijn huis komen we achtereenvolgens tegen : „agt grote steedenboeken van Italiën en andere landen (stedenbeschrijvingen met plattegronden en panorama's zoals dat van de beroemde Guicciardini), een atlas, een portefeuille met prenten, een groot prentenboek, vier pakken met prenten, een atlas, eenige prentenboeken en tekeningen, eenige portefeuilles met tekeningen en kaarten". Het „geverfde bureau daarin eenige tekengereedschappen" duidt erop dat dat de vrije man die Ary was meer deed dan alleen collectioneren. En dan zijn er nog de vele boeken en oude papieren, waarmee naar wij vermoeden niet alleen Ary's rederijarchief wordt bedoeld. Maar misschien was de man moeilijk van weggooien, wie zal het zeggen. In ieder geval treedt met Ary een levend mens met zijn zeer persoonlijke interesses naar voren. En persoonlijke uitingen van de mensen van het Reedershuys van vroeger zijn helaas verder niet bewaard gebleven. Hun brieven hebben wij nergens teruggevonden.

Enig licht op Ary's verdere levenssfeer werpt de inrichting van zijn huis. Dat was in 1815 dan wel niet meer het Reedershuys, maar in ons geval maakt dat weinig verschil. Op de voorkamer boven zien we : enige matten en een klein kleedje op de grond ; twaalf stoelen en acht stoelkussens ; een notehouten kabinet, waarop een porseleinstel van vijf stuks en vier kommen ; een notehouten ladetafel met een kleedje met daarop twee glazen potten, een zuurstelletje, vier roemers, acht porseleinen kopjes, vier bakjes en een Chinees presenteerblaadje ; een kast waarop

twee gepleisterde beeldjes en een dito vaas ; aan de wand een spiegel in bruine lijst, een porseleinen scheerbekken en vijftien schilderijen ; een paar damasten gordijnen en een rabat voor de bedstee.
Nu was dit een vertrek dat niet dagelijks werd betreden, een ietwat stille en stijve pronkkamer. Een betere indruk van het huiselijk leven van alledag geeft dan ook de benedenkamer. We komen daar tegen : een geverfd vloerkleed ; vier stoelen ; een bruinhouten turfkist waarop een inktkoker, een tabakskistje en een tafelbel ; een bruinhouten bureau met daarop een pendule, een huisbijbel, zeven theeschotels en koppen ; aan de wand een spiegel, zeven schilderijen en twee hevelbarometers ; voor de ramen koperen roeden met witte gordijntjes ; in de haardstede een ijzeren turfhaard met tang. Zijn staande klok en zijn spelende pendule had Ary Brouwer in de zogenaamde binnenkamer opgesteld.

Zo kunnen we ons met een beetje fantasie toch voorstellen hoe voor tweehonderd jaar in ons Reedershuys werd geleefd. Mits we ons daarbij niet laten meeslepen in een golf van romantische en nostalgische wellust over het leven van de tijd toen alles nog goed was weet je wel? Het Reedershuys was in de klamme en koude winter niet warm te krijgen met die rotturf en de schoorsteen boven de haardstede die de geproduceerde warmte voor meer dan de helft onmiddelijk naar buiten wegzoog. En in het haringseizoen moet de stank aan de haven op warme dagen ondragelijk zijn geweest (41).

JAN VAN HARWEGEN (1812—1820)

De opvolger van Ary Brouwer als bewoner (42) en eigenaar van het Reedershuys uit 1812, Joannes of Jan van Harwegen, werd aanvankelijk koopman genoemd (43), maar legde zich van 1814 tot 1844 ook op de rederij toe (44). Weinig verrassend allemaal. Maar gelukkig is er wat meer over hem te vertellen. Immers wat heeft de man gedreven de drie dochters van de „zeeman" Pieter Leendertszoon Schep in huis te nemen toen de moeder was overleden (45)? Misschien aanvankelijk voorál de behoefte aan wat extra inkomsten uit kostgeld, maar later lag de verhouding bepaald anders. Joannes, die tot het eind van zijn leven vrijgezel bleef, benoemde de drie meisjes in 1840 tot zijn enige erfgenamen (46). En ook op andere wijze zal nog de wederzijdse genegenheid blijken van de pleegvader en althans één van de meisjes. Misschien hield de man erg veel van kinderen, die hijzelf niet had. Wellicht beminde hij ook de volgroeide vrouwtjes en zij hem : op 26 juni 1804 beviel de ongehuwde Annetje Goudswaard van een onecht kind dat bij de doop de voornaam Jan van Harrewegen meekreeg (47). Het meisje Goudswaard en haar zoontje zijn we jammer genoeg in Vlaardingen verder niet tegen-

gekomen. Een interessante vraag vindt geen antwoord.

In een ander verband is het opmerkelijk dat Joannes Rooms-Katholiek was (48) en zijn pleegdochters Nederlands-Hervormd. Toch vertrouwde de vader ze aan Joannes toe. En ze zijn niet door Van Harwegen in de Roomse leer opgevoed. Kennelijk was er meer tolerantie zo rond 1800 dan we gemakshalve plegen aan te nemen. Misschien ook was er sprake van onverschilligheid en interesseerden velen van onze voorouders zich, in strijd met alle officiële lezingen, net zo weinig voor theologische diepspitterij als de gemiddelde Sovjetburger zich druk maakt over Marxisme.

Toen Joannes' pleegkind Willemina Schep, eenentwintig jaar oud, in 1820 met de koopman Jacob den Breems trouwde (49), verliet Jan van Harwegen het Reedershuys om het jonggehuwde paar een eigen leven te gunnen. Hij trok in een ander huis met zijn twee overgebleven pleegdochters (50). Bij zijn dood in 1843 (51) liet Van Harwegen een netto vermogen van ongeveer 20.000 gulden na. Hij bezat op dat moment twee schepen in volledige eigendom : de hoeker „Visscherij en Handel". 6.000 gulden waard, en de buis „Op Hoop van Zeegen", getaxeerd op 4.500 gulden (52). We zien hier duidelijk een geheel ander bedrijfstype dan dat van de partenrederij van Laurens Polderman uit de eeuw ervoor. Het Reedershuys, intussen verbouwd tot twee woningen, met op dat moment nog maar één pakhuis, begroot op 9.000 gulden, ging naar Willemtje Schep (53). Via haar kwam het in de familie Den Breems terecht. Van Harwegen was doodgegaan op 5 december : symbolischer moment had hij niet kunnen uitzoeken!

JACOB DEN BREEMS - WILLEMTJE SCHEP (1820—1877)

De eerste Den Breems die in het Reedershuys kwam te wonen, vanaf zijn huwelijk met Willemtje Schep, was Jacob, een jongen van eenvoudige afkomst. Toen in 1811 zijn vader, de visser Martinus den Breems, overleed, was hij dertien jaar oud (54). Met twee wat oudere broers bleef hij als wees achter in het huisje aan de Omring van de kerk. Zijn moeder heeft hij niet bewust gekend, die verloor hij toen hij nog geen drie jaar was (55). Zijn twee broers waren zeeman in 1812, Jacob was op dat moment „compagnon-charpentier" volgens het in het Frans gehouden bevolkingsboek (56). We moeten dat als kuipersjongen lezen (57). De drie broers werden verzorgd door de huishoudster Maartje van der Windt (58) die twee jaar later niet meer nodig was toen broer Abraham was getrouwd (59). Al gauw moet zijn gebleken dat Jacob nog andere vaardigheden in zijn mars had dan het maken van tonnen. Toen hij in 1820 in het Reedershuys kwam te wonen, heette hij al koopman (60) en de handelspraktijk leerde je ook toen al niet een-twee-drie. Dat Jacob als kuipersjongen begon, zal echter ook aan de slechte economische tijd van voor 1813 hebben gelegen.

Laat ons zien hoe het Jacob den Breems en zijn vrouw aan de Westhavenkade was vergaan, tien jaar na hun trouwen, in 1830, op het moment dat het Nederlandse volk voor het eerst werd geteld. Vader stond nog steeds als koopman te boek, nog niet als reder ; pas in 1834 komt hij als zodanig naar voren (61). Er waren het echtpaar drie kinderen geboren, allemaal zonen. Johannes van Harwegen den Breems, de oudste, was acht jaar. Laten we goed op die naam letten : de ouders gaven die duidelijk aan hun eerste zoon mee uit erkentelijkheid en genegenheid voor de pleegvader van Willemtje. Bij koninklijk besluit kreeg Johannes in 1858 officiëel toestemming tot het voeren van de familienaam Van Harwegen den Breems (62). Zo bleef de naam van een duidelijk als goed beschouwd mens bewaard. De tweede zoon, Ary den Breems, was in 1830 drie jaar oud. Op hem zullen we nog uitvoerig terugkomen. Het jongste kind, Martinus, was toen de volkstellers langs kwamen, pas zes maanden. Bij het gezin Den Breems woonde in de vader van de vrouw, de zevenenzestigjarige zeeman Pieter Leendertse Schep. Het gebeurde in die tijd veel dat kinderen hun bejaarde ouders in huis namen en verzorgden. In meer gegoede kringen was het eveneens usance er tenminste één inwonende dienstbode op na te houden. Bij Jacob den Breems en Willemtje Schep was dat in 1830 de zesentwintig jaar oude Willemina Wapenaar.

Intussen was naar de kant van de Vetteoordskade het Reedershuyscomplex gewijzigd door het aanbouwen van een nieuwe woning. Zeker van 1830 tot 1840 was die verhuurd aan de veerschipper Teunis van Gelderen en zijn vrouw Neeltje Woensdregt, met acht kinderen. Neeltje was winkelierster van beroep (63). Het kwam in de negentiende eeuw nogal eens voor dat moeder de vrouw het karige loon van de man wat trachtte op te krikken door een winkeltje te houden. Er waren in Vlaardingen tientallen van die piepkleine bijverdienstezaakjes, met een netto jaarwinst waar je hooguit een paar maanden van kon leven of liever net niet doodgaan. Het geval Van Gelderen toont wel aan dat aan de haven heus niet alleen „mensen van stand" woonden.

De zonen uit het gezin Den Breems kwamen allen in het redersbedrijf terecht. De naam Van Harwegen leefde nog zeker tot in 1913 voort in de rederijnaam „Van Harwegen den Breems", in een tijd toen er allang geen reder Van Harwegen meer was (64). Eerbewijs, traditie en nagedachtenis van dit soort, de negentiende eeuw stond er stijf van.

Maar van al die zoons was het Ary den Breems Jacobszoon die steeds nauw met zijn vader heeft samengewerkt. Van 1849 - 1876 heet de rederij van vader, later van moeder en zoon „J. den Breems en zoon" (65). In 1860 in ieder geval, maar vermoedelijk al

eerder, woonde Ary in wat we zullen noemen de hoofdwoning van het Reedershuys, terwijl vader Jacob en zijn vrouw zich hadden teruggetrokken in de bijwoning (66). Jacob den Breems overleed in 1867 terwijl hij van huis was, in Hof van Delft, op zijn buiten „Sionslust", dat hij in 1865 had gekocht en waar hij

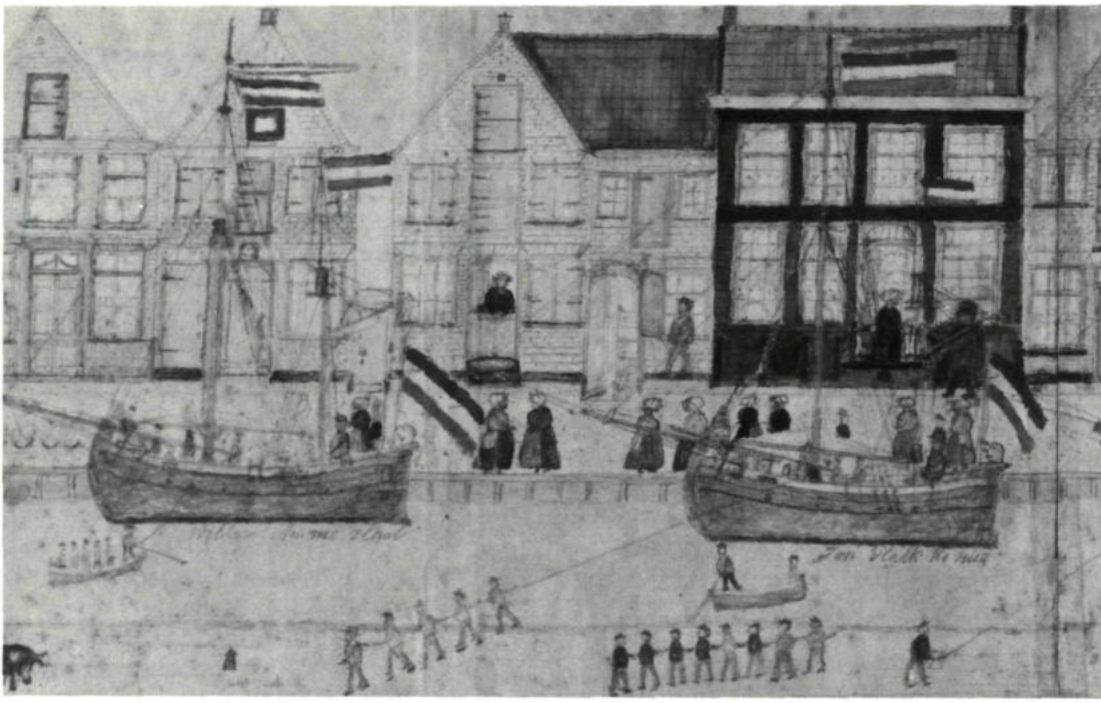

Het Reedershuys op Buisjesdag in 1836

ongetwijfeld geregeld verbleef toen het werk hem op zijn oude dag zwaar ging vallen. Het goed werd omschreven als een tuin met boomgaard en huis, het geheel was bijna drie hectaren groot (67). Willemtje Schep leefde tot eind 1877, maar verliet na de dood van haar man het Reedershuys (68).

Toen de rederij van Jacob den Breems in 1872 werd ontbonden en het goed verdeeld, viel er netto 140.000 gulden te verdelen. Willemtje Schep kreeg daarvan 87.500 gulden, de drie zoons Jan van Harwegen den Breems, Ary en Martinus den Breems elk 17.500 gulden (69). Zes jaar later werd het vermogen van moeder

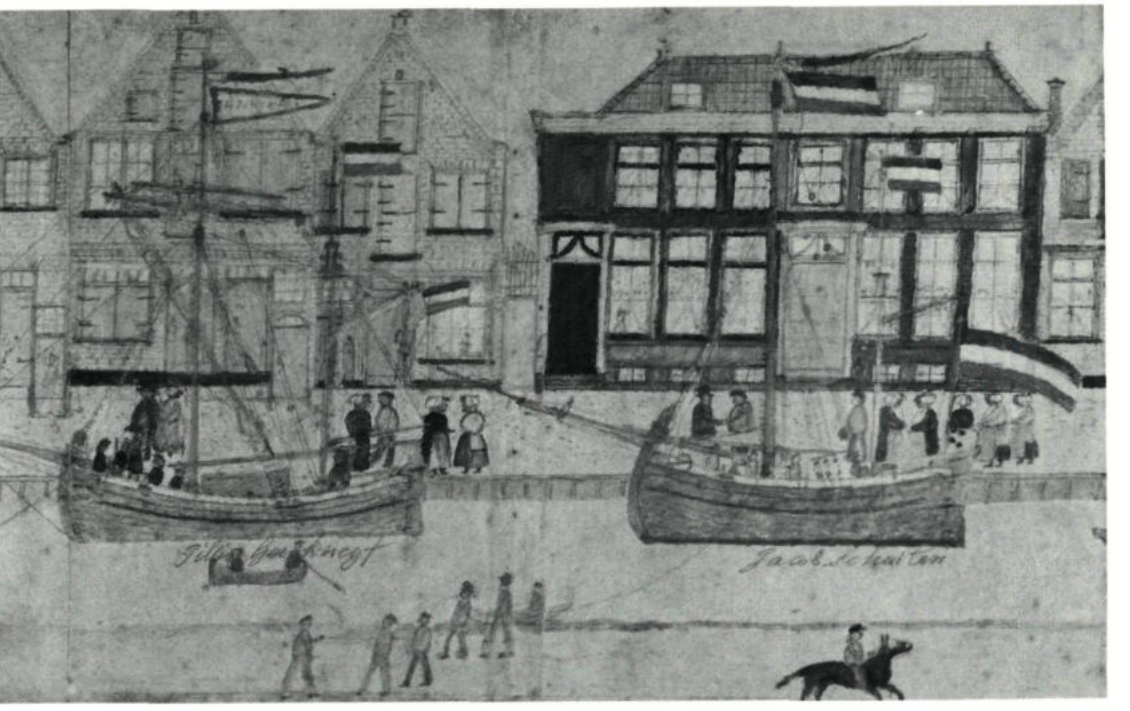

Willemtje verdeeld. Elk van haar drie zoons had recht op een derde deel ervan, dat is 23.050 gulden (70). Een Vlaardingse familie was in één generatie rijk geworden. Dit toont weer eens aan hoe betrekkelijk en gevaarlijk de generalisatie is dat de negentiende eeuw een periode van alleen maar malaise, kommer

De bewoners van het Reedershuys Jacob den Breems en zijn vrouw Willemtje Schep op een wel zeer vroege foto, ca 1860.

en kwel was. Zeker, de armen hebben het nog nooit zo beroerd gehad als toen. Daarbij is het zo dat Nederland eigenlijk tot tegen 1900 toe een economisch onderontwikkeld gebied was. Maar toch werd Jacob den Breems van kuipersknecht tot een rijke plaatselijke grootheid. Vanaf 1850 tot zijn dood in 1867 zat hij in de Gemeenteraad (71). Daarvoor was nog net als een eeuw eerder het complex van factoren nodig, dat we hier willen omschrijven met het woord „aanzienlijkheid", een combinatie van kundigheid en geld. Echte politieke denkbeelden speelden nog niet of nauwelijks mee in de plaatselijke politiek. Stadsbestuur was een louter zakelijke aangelegenheid.

ARY DEN BREEMS - AALTJE ENSING
HENDRIK DEN BREEMS - ANNA VAN DUSSELDORP
(1877—1893)

Maar laten we terugkomen op 1877, het jaar dat de oude weduwe Den Breems-Schep overleed. Het werd zo geplooid dat zoon Ary, die al zo lang met zijn vader in één bedrijf had samengewerkt, het gebouwencomplex aan de Westhavenkade kreeg. Dat was inmiddels weer vergroot. In 1878 bestond het uit twee huizen met pakhuis en loods, een nieuw aan het huis aangebouwd stuk woonhuis daarachter, werkplaats, erf en huis (72). De twee woningen aan de kant van de Westhavenkade waren toen kennelijk nog niet tot één samengevoegd. Ary den Breems haalde zijn vrouw Alida Ensing uit het verre Groningen, misschien heeft hij daar voor studie gewoond of een bedrijfsstage gelopen.

Het meisje Ensing dat in 1851 mevrouw Den Breems werd, was toen eenentwintig jaar oud (73). De oudste zoon uit het huwelijk Den Breems-Ensing, Hendrik, geboren in 1853 (74), ging ook weer met zijn vader samenwerken, waarschijnlijk niet alleen als „werknemer", maar tevens als firmant (75). We zien dat meer in de negentiende eeuw. Na zijn huwelijk in 1884 (76) met de eenentwintig jarige Anna Susanna van Dusseldorp, dochter van rijke Vlaardingse ouders die verderop naar de rivier toe op de Havenkade woonden (77), trok Hendrik met zijn vrouw ook in één van de woningen in het Reedershuys (78).
Ary den Breems Jacobszoon liet op een gegeven moment de feitelijke gang van zaken in zijn bedrijf duidelijk geheel over aan zoon Hendrik. Hij vertrok in 1886 naar Ginneken met zijn tweede vrouw Maria Helena Antoinetta van Nieuwkuick (79). Zijn eerste vrouw Aaltje Ensing was kort daarvoor gestorven, in 1885 (80) . Ary den Breems kon het zich veroorloven het rustig aan te gaan doen en in een mooie streek te gaan wonen. We zullen zien waarom.

Zijn redersbedrijf had zich buitengewoon voorspoedig ontwikkeld. Toen in 1886 de boedel van het paar Den Breems-Ensing werd verdeeld, mocht vader Ary van het op een kwart miljoen geschatte familievermogen in eerste instantie voor bijna 133.000 gulden opstrijken. De rest ging naar de kinderen. Ary nam zijn deel van het commerciëel imperium, want zo mag dat onderdehand wel worden genoemd, mee in de vorm van de volgende goederen : het Reedershuyscomplex dat inmiddels aanzienlijk was uitgebreid met gebouwen ernaast, onder meer kuiperijen ; een pakhuis met een zoutkeet ; een teersmelterij ; het barkschip „Koophandel", netto laadvermogen 217 ton, aangekocht in 1884, geschat op 6.000 gulden ; de gloednieuwe moderne logger „Willem Beukelszoon" die Ary in Amsterdam had laten bouwen, 73 ton netto, getaxeerd op maar liefst 14.500 gulden ; de logger „Marjo", 9.000 gulden ; de logger „Wisselvalligheid", 8.000 gulden ; de logger „Hendrik", naar zijn zoon genoemd, de oude „Willem Beukelszoon", 7.500 gulden ; de logger „Johanna Gerardina", 6.500 gulden ; het sloepschip „Wisselvalligheid", 2.500 gulden ; twee achtste parten in het loggerschip „Susanna", 500 gulden ; drie aandelen in de „Vlaardingsche Stoombootmaatschappij", nominaal samen 780 gulden, werkelijke waarde 1.500 gulden, wat er op duidt dat die maatschappij goed draaide ; de inboedel voor 3.493 gulden en zowaar nog één stuiver ook ; vorderingen, koopmansgoederen, contanten ter waarde van 35.660 gulden 75 cent. De vijf kinderen van Ary en Alida kregen voorlopig elk 15.751 gulden en 20 cent contant in handen. Onverdeeld lieten de erven alsnog een vordering van 35.917 en 45 cent. En dan liep er nog een proces over het uitkeren van verzekeringsgeld aan Ary den Breems wegens het met lading en al vergaan van het schip „Kleinkinderen", maar de afloop van dat proces wordt twijfelachtig genoemd (81).

Wat we daarnet aan schepen hebben gezien duidt er op dat Ary den Breems een reder was die zijn schepen voor het grootste deel volledig in eigendom had. Hij werkte zoveel als mogelijk was alleen. Ook de andere mannelijke telgen uit zijn geslacht wekken voorzover door ons viel na te gaan de indruk dat ze met hun vermogen voornamelijk individueel werkten, het soms voor een deel in vennootschapjes inbrachten, maar geen grote maatschappijen of familiebedrijven vormden. Wat we wel zien in dit Onedinlineachtige Vlaardingse wereldje, is dat één der zoons als kroonprins naast vader werkt om hem later op te volgen als koning. En dat is toch weer iets anders dan de achttiende eeuw te zien geeft: de tijd van de gewone partenrederij, die doorgaans volledig van het toneel verdween bij de dood van de eigenaar.

Lijsten van haringrederijen van de negentiende eeuw tonen duidelijk aan hoe pas rond 1900 de schaalvergroting doorzet, in de

vorm van grote naamloze vennootschappen of rederijkantoren. Daaraan waren de reders uit Ary den Breems' tijd kennelijk nog niet toe. Zij dachten in grote meerderheid niet modern-kapitalistisch, maar nog individualistisch en patriarchaal. Wat vader tot bloei had gebracht en grootvader gesticht, dat moest blijven. Er heerste de mentaliteit die ook de middenstander van rond 1950 nog had. Dit alles zijn tendenzen die nadere studie zeker verdienen. Er valt trouwens nog iets af te lezen uit Ary's schepenlijst : loggers, toen zeilloggers, met hun supertechnische outillage, waren peperdure varende vangfabrieken, duurder dan koopvaardijschepen, zoals de late bark „Koophandel". Dat Ary den Breems loggers in de vaart had in plaats van buizen en hoekers, is voor autochtone Vlaardingers geen nieuws. Die laatste scheepstypen verdwenen door de ontwikkeling der techniek na 1860 vrij plotseling.

In 1893 werd het gezin van Ary's zoon Hendrik getroffen door zware slagen. Op 21 augustus overleed vader Hendrik (82) een maand later volgde zijn zoontje Hendrik Anne hem in de dood (83), vier jaar oud nog maar. De weduwe Anna Susanna van Dusseldorp vertrok met haar negenjarig dochtertje Alida, haar enig overgebleven kind, naar Den Haag (84). Ary den Breems verhuisde na Hendriks dood vanuit Rhenen voor een maand weer naar Vlaardingen om daar orde op zaken te stellen (85). Hij woonde zolang in de al meer besproken bijwoning van het Reedershuys. Voor Ary had het leven nog niet afgedaan, want hij dacht er allerminst over zijn zaak aan de kant te doen. In Ary Kornelis Poortman koos hij zich een nieuwe firmant en bedrijfsleider (86) voor hij in april 1894 weer uit Vlaardingen verdween om het zich in Wiesbaden plezierig te maken (87), wellicht ook om er te kuren. Want dat raakte in bij de rijken van die tijd, of ze nu echt, vermeend of helemaal niet ziek waren.

Ary den Breems althans maakt op ons in 1894 niet de indruk er beroerd aan toe te zijn. Hij leefde namelijk nog lang en misschien ook wel gelukkig voor hij op 17 april 1905 na een „korte ongesteldheid" en „onverwachts" in San Remo overleed (88). De krant getuigt van hem als volgt : „Menigeen hier ter stede zal van dit overlijden met leedwezen kennisnemen, want zijn milddadige hand was bekend, al woonde hij verre". Die kreet „milddadigheid" doet ons in 1977 wat negentiende-eeuws zelf-genoegzaam en aanmatigend aan. Toch is dat geen helemaal terechte reactie. Immers hoeveel rijken deden niets voor hun evenmens of een goed doel, of alleen als ze er niet onderuit konden. Wij hebben toch wel het gevoel dat Ary den Breems in de goede zin van het woord mens was ! Trouwens ook een man die zich in de wereld wist te bewegen, cosmopolitischer van instelling dan zijn vader Jacob die helemaal in Hof van Delft zijn

ontspanning zocht. Maar we moeten bij die vergelijking niet uit het oog verliezen dat Ary op de drempel van de moderne twintigste eeuw leefde met zijn snelle verbindingen en communicatiemogelijkheden.

Bedrijvigheid voor het Reedershuys (links) in 1908.

ARY KORNELIS POORTMAN - JOHANNA DORSMAN (1893—1927)

Maar terug naar de gebeurtenissen van 1893. Per 1 oktober 1893 sticht Ary den Breems voor een periode van tien jaar en drie maanden de „Vennootschap van koophandel tot het drijven van handelszaken in haring en andere visch, zout, duigen, fruit en teer en den commissiehandel", dit onder de naam „Van Harwegen en Den Breems". Ary's rederij bleef buiten de overeenkomst, al zette hij die bedrijfstak wel voort. Belangrijk is dat onder Ary den Breems' inbreng in de vennootschap met Poortman, ter grootte van 47.400 gulden, het Reedershuys viel. Poortman moest 30.000 gulden in geld brengen. Winst en verlies zouden beide partijen voor de helft genieten of derven. De toen veertigjarige Ary Kornelis Poortman, die bij de oude

Vlaardingers nog in het geheugen voortleeft als „Aa-Kaatje", had er goed aan gedaan met Ary den Breems in het span te gaan. Met zijn vrouw Johanna Dorsman en zijn vier kinderen, Maria, Elizabeth Antoinetta, Gerarda Johanna en Antonie (89) mocht hij gratis het Reedershuys bewonen „als zijnde meer in het bijzonder met de werkzaamheden en het toezicht op de zaken belast" (90).

Na de ontbinding van de vennootschap met Ary den Breems en na de dood van laatstgenoemde kreeg hij zijn inbreng terug, in

Het Reedershuys ca 1910.

die vorm, dat hij eigenaar werd van het Reedershuys met de kuiperij die er ook in 1894 al was en verschillende pakhuizen ernaast (91) . Poortman werd aldus in zekere zin erfgenaam en troonopvolger in de Den Breems-dynastie die kort na 1800 door Johannes van Harwegen was gesticht. Hij zette het aloude bedrijf tot zijn dood in 1927 voort. Kennelijk deed hij daarbij ook zaken met betrekking tot Portugal. En de Portugezen beschouwden hem duidelijk als een man die ze te vriend moesten houden. Want hoe is het anders te verklaren dat hij in 1905 door de Portugese koning werd benoemd tot „ridder van de Militaire Orde van Onzen Heer Jesus Christus" (92). Voor een goed begrip, Poortman was Nederlands-Hervormd.

Na de dood van Ary Kornelis Poortman op 7 juli 1927 (93) wilden zijn erfgenamen, met name zijn twee dochters die bij haar vader in het Reedershuys woonden, het huis verkopen. Het was de toenmalige gemeentearchivaris Sigal die het grote gevaar hiervan zag. Verontrust schreef hij brieven aan de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg en ook aan zijn gemeentebestuur op 11 oktober 1927. De laatste brief lijkt ons waard hier volledig te worden geciteerd :
„Edelachtbare Heeren,
Het volgende geeft mij aanleiding onder Uwe aandacht te brengen.
Onlangs vernam ik toevallig dat door het overlijden van den heer A. K. Poortman het perceel Westhavenkade 18 met de aangrenzende percelen te zijner tijd door de erven verkocht zullen worden.
Zoals u bekend is heeft genoemd perceel een typisch achttiende eeuwsche gevel, terwijl binnen een portiek met snijwerk en klok en in een der kamers geschilderd behang aanwezig zijn.
Waar in het algemeen dergelijke panden niet meer tot woonhuis gekocht worden zal van dit pand waarschijnlijk het lot zijn dat 't ingericht wordt tot kantoor, misschien zelfs afgebroken en veranderd wordt tot winkel of pakhuis.
Daar er te dezer stede zoo weinig over is, dat herinnert aan het verleden, dient mijns inziens voorkomen te worden dat dit pand verknoeid wordt, eventueel verdwijnen zou.
Dit is alleen te bereiken door de zogenaamde Gemeentelijke Monumenten Verordening, welke U reeds enige jaren terug (in 1923) door de Provinciale Zuid-Hollandsche Archeologische Commissie werd aanbevolen en waarover ik U destijds rapport uitbracht. Het lijkt mij dus thans, dat de gelegenheid daar is een dergelijke verordening in te voeren.
Waar zeer onlangs de naburige gemeente Schiedam een dergelijke verordening aannam, terwijl toch het meerendeel der gebouwen die daarbij betrokken waren, gemeentebezit zijn, hoop ik zeer, dat U het belang ervan zult inzien en met een

dergelijke verordening zult willen meehelpen om te voorkomen dat hetgeen nog over is en herinnert aan vroeger bouwkunst, binnen afzienbaren tijd verdwijnen zou".

Dit mocht echter niet resulteren in een stukje plaatselijke monumentenwetgeving. En de Rijkscommissie voor de Monumentenzorg achtte het Reedershuys niet van genoeg gewicht om door de Monumentenvereniging, later de Stichting „Hendrick de Keyser" te worden aangekocht. Ook de gemeente Vlaardingen had er geen geld voor (94).
En zo geschiedde het dat op 18 en 25 januari 1928 in het logement „De Hollandsche Tuin" onder de hamer kwam „een complex panden, bestaande uit : herenhuis, drie pakhuizen, kantoor, kuiperijen, loodsen en een open terrein, bekend als de Westhavenkade 13, 14, 15, 16, 17 en 18". Afzonderlijk verkocht zouden worden de op doek geschilderde behangsels aan de wanden en het plafond van de salon, met omlijsting, de schouw en de betimmering van houtsnijwerk in de hal met de deur naar de salon (95). De geschilderde behangsels die anderhalve eeuw de stijl van de grote woonkamer beneden hadden bepaald, werden inderdaad van het huis losgescheurd ; ze zijn verkocht aan Sal Frenkel, een koopman in tweedehands metalen en allerlei ander onbestemd goed dat maar geld op kon leveren (96).

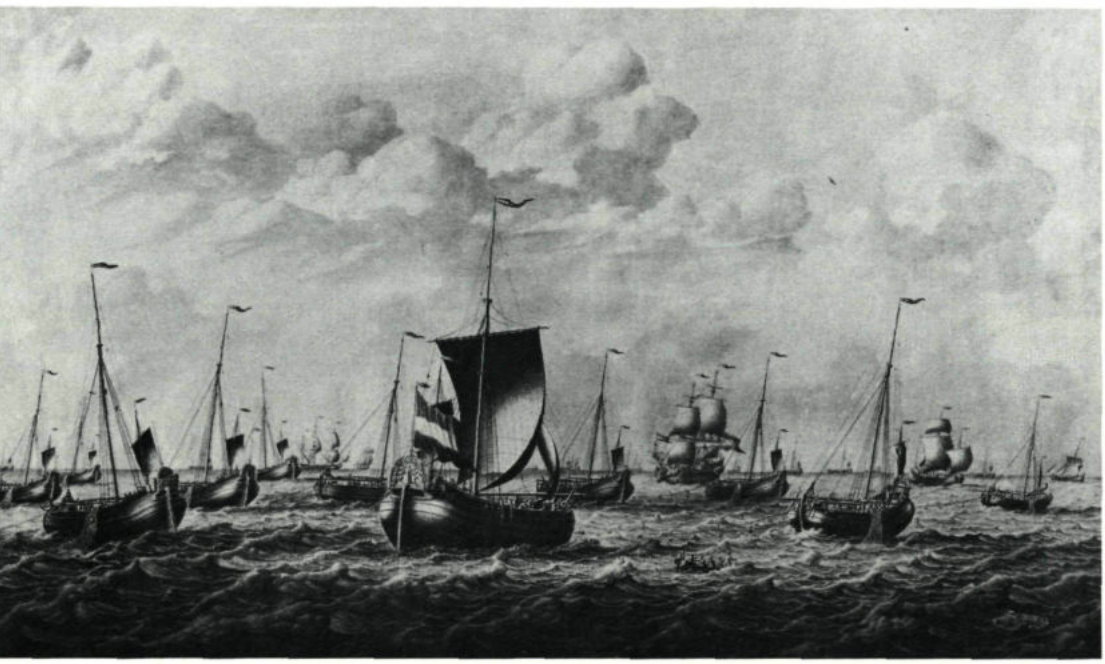

Schilderij van de haringvisserij door A. van (der) Salm, aan de Gemeente Vlaardingen geschonken door de erven Poortman uit het Reedershuys.

MAARTEN VAN DER VALK DIRKSZOON - NEELTJE VAN WITZENBURG (1929—1956)

Het verenigd koninkrijk van de Den Breemsen kwam bij de veiling in handen van de „NV Vlaardingse Maatschappij tot Exploitatie van Huizen en Terreinen" (97). Willem van Heyst was daar directeur van. Hiermee verkeerde het oude huis inderdaad in doodsgevaar. Maar gelukkig kon Maarten van der Valk Dirkszoon, koopman, alweer in de sfeer van de visserij, met de exploitatiemaatschappij tot overeenstemming komen over de koop van een gedeelte van het gebouwencomplex, het Reedershuys zelf en het pakhuis ernaast naar de kant van de Dayer (98). Naar zijn vrouw, die nog leeft, vertelde, had haar man allang een oogje op het huis.

Er was trouwens nog wat geluk. Dank zij Sigals inspanning ontkwam de betimmering van het huis aan de sloper en de antiekhandelaar. En nu, in 1977, is het houtsnijwerk van zijn smakeloze overschildering ontdaan en opnieuw in meer passende stijl geverfd. Daar komt bij dat op een of andere wijze Sigal en zijn geestverwanten Poortman zo gek hadden gekregen, dat hij twee prachtige oude schilderijen aan de gemeente schonk. Grote doeken van de rond 1700 werkende schilder A. van Salm of van der Salm, voorstellend de haringvisserij en de walvisvangst (99). Ze werden onmiddelijk gerestaureerd door de Haagse meester C. B. van Bohemen (100). En ze kregen een plaats in de grote vergaderzaal van het Handelsgebouw. De Nieuwe Vlaardingsche Courant van 8 mei 1928 juichte : „Vooral zij die de schilderijen van vroeger kennen, zullen verbaasd staan over de verandering". We kunnen ze nu nog elke dag bekijken, die waardevolle stukken van Poortman. In het Visserijmuseum.

LEENDERT KALKMAN - JACOBA VAN NES (1956—1960)

Maarten van der Valk blijft met zijn vrouw in het huis wonen tot 1956. Hij doet het dan voor 45.000 gulden over aan Leendert Kalkman (101) die er met zijn zoon Gijsbert Evert een café-restaurant in vestigt. Vader zowel als zoon stonden te boek als „ijsbereider" (102). Vader was bovendien vroeger rivier- of zalmvisser geweest. De man was zeer omvangrijk, zoals oude Vlaardingers zich zullen herinneren. Maar hij had nog andere kwaliteiten. Zoals gevoel voor theater en reklame. Hij was het die Westhavenkade 45 het „Reedershuys" ging noemen. Wij weten nu dat dat geen authentieke naam is, met zijn zeventiende-eeuwe spelling zelfs pure kitsch. Maar à la, de naam is intussen zodanig ingeburgerd dat we er niet meer van af kunnen of willen. De tijd verandert ook dit soort onsmaak in dierbare traditie. Trouwens nog op andere manier wist Leendert Kalkman zijn zaak te promoten. En wel door met een kegelvormige hoed met

De hal van het Reedershuys met houtsnijwerk en klok in 1928.

De woonkamer van het Reedershuys in 1977.

daarop de koeien van letters ELKA onder het oog van een groot publiek in de haven mee te doen aan de een-kilometer-zwemstrijd. Wonderlijk stel kerels, die Kalkmannen. Principieel ook. Op zondag sloten ze hun zaak, want ze waren Gereformeerd en gedachten de Sabbath dat ze die heiligden.

Lang zouden ze overigens niet in het Reedershuys blijven, waarvan ze volgens sommige mensen een gezellige tent hadden gemaakt, maar dat in de ogen van anderen door zijn nieuwe bestemming ten prooi was gevallen aan verloedering. Leendert voelde zich in 1960, eenenzestig jaar oud, niet fit genoeg meer voor zijn zware job van restaurateur (103), en de jonge knul Gijsbertus Evert kreeg alweer de kriebels in zijn bloed en ging van zijn hobby een vak maken. Hij vertrok naar Middelburg om daar zijn brood als brandweerman te gaan verdienen. Leendert ging met zijn vrouw naar Nieuwkoop toe, naar zijn woonark die uiteraard „ELKA " heette (104).

VISSERIJMUSEUM (1960—1971)

Na lange onderhandelingen bleek de gemeenteraad van Vlaardingen op 9 juni 1960 bereid het huis van Kalkman over te nemen voor 65.000 gulden, met nog wat bijkomende kosten. De reden van de gemeentelijke aankoop, aan geheide Vlaardingers wel bekend, is vermeldenswaard. In onze stad was namelijk opgericht de Stichting „Nationaal Visserijmuseum", die met als achtergrond het verleden van Vlaardingen en als basis het bezit van de vroegere Vlaardingse Oudheidkamer en Visserijmuseum, juist in onze stad een nationaal museum voor de zeevisserij van de grond wilde krijgen. En dat museum kwam er, niet in het minst door de onverdroten inzet en bezielde drijfkracht van burgemeester Heusdens. De Stichting bracht 40.000 gulden bijeen om aan de gemeente te schenken als financiële grondslag voor de aankoop en inrichting van het museum in dit huis. Toen het een stevig gewortelde instelling was geworden en niet meer weg te denken viel uit het leven van onze stad, verhuisde het museum in 1971 naar het grote huis Westhavenkade 57. Een dubbeltje kan vreemd rollen. Waar het opheffen van een eet- en drinkgelegenheid al niet goed voor is.

BESLUIT

En de jongste geschiedenis van het huis? We noemden die al in de inleiding. Na vijf jaar leegstand heeft het weer echte bewoners en is er, zo goed als dit nog mogelijk was, iets van in de oude luister hersteld. Veel is er in de loop der jaren door knoeiershanden verpest, maar er is toch weer een nieuwe sfeer terug.

We willen dit verhaal hiermee sluiten. Een verhaal waarin veel niet kon worden uitgediept, maar alleen aangestipt. Een verhaal

waarin de vrouwen die in het Reedershuys woonden nauwelijks naar voren komen : omdat ze naar buiten vroeger geen rol speelden. Wie ons verhaal aandachtig leest, komt vragen tegen. We noemen : hoe waren en veranderden precies de bedrijfsvormen, het economisch besef en de mentaliteit van de betrokkenen ; in hoe verre waren de vele op individuen drijvende redersbedrijven toch weer aan elkaar verbonden door familie- of andere clanverbanden. En zo kunnen we doorgaan : de geschiedenis van een interessante stad moet nog van de grond af aan worden geschreven. Deze geschiedenis van het Reedershuys is daarvan maar een detail. Maar wel een detail dat een begin van inzicht geeft in wat nog moet gebeuren.

Theo J. Poelstra

NOTEN

1 Vlaardingen kroniek van Drukkerij Van Dooren NV. 1957. Voor later gepubliceerde en wat uitvoeriger bouwkundige gegevens zie R. Meischke : Vlaardingen in vogelvlucht. Vlaardingen, 1976.

2 Dit en de andere gegevens die wij over de eigendom van het Reedershuys tot 1737 vermelden, baseren wij op een combinatie van akten van eigendomsoverdracht van onroerend goed van 15 juni 1651, een ongedateerde akte van tussen 26 mei en 9 juni 1659, 18 juli 1661, 8 mei 1662, 6 juli 1665, 17 september 1665, 15 mei 1679, 8 augustus 1685, 5 mei 1698, 21 juni 1698, 1 oktober 1703, 15 juni 1712, 30 januari 1716, 25 mei 1716, 11 januari 1717, 24 februari 1718, 27 maart 1718 en 20 juni 1737, alle in Rechterlijke Archieven Vlaardingen 1538 - 1811 (hierna als RAV aan te duiden), inv. Hoogendijk nrs 70 - 78 en 100. In onze bewijsvoering spelen mee de in de volgende noten aangehaalde bronnen die op de periode tot 1737 betrekking hebben, terwijl ook het in deze latere noten geciteerde moet worden gecombineerd met de in noot 2 genoemde akten.
Hoe de eerste ons bekende eigenaar aan het goed kwam is onduidelijk. In ieder geval was dat niet via een eigendomsoverdracht voor het gerecht van schepenen. Zeer waarschijnlijk heeft Joris 't Vools vrouw het van haar familie geërfd. Stukken die dit zouden kunnen aantonen ontbreken echter.
Voor zover bij archivalia in dit notenapparaat geen archiefbewaarplaats wordt genoemd, zijn de stukken te vinden op het Gemeentearchief van Vlaardingen.

3 Ondertrouwinschrijving van het paar van 29 augustus 1640, Archieven Stadsbestuur Vlaardingen 1273—1813 (hierna te noemen ASV), inv. Hoogendijk nr 507. Dat uit het huwelijk

kinderen zijn geboren blijkt onder meer uit de in noot 2 genoemde akte van eigendomsoverdracht van 21 juni 1698.

4 Aangehaalde akte van eigendomsoverdracht van 15 juni 1651.

5 Akten van eigendomsoverdracht zonder datum van tussen 26 mei en 9 juni 1659 en van 18 juli 1661.

6 Begraafinschijving maart 1697, ASV, inv. Hoogendijk nr 306.

7 Wanneer hij stierf hebben wij niet gevonden, de akte van eigendomsoverdracht van 15 mei 1679 spreekt van Hester Rochusdr als weduwe van Joris Jansz. 't Vool.

8 Op 27 augustus 1645 werd gedoopt Huybrecht, zoon van Pieter Claesz. Ouwendijck, Retroacta Burgerlijke Stand Vlaardingen 1600—1811 (hierna RBSV), inv. Brouwer nr 1. Wij durven aan te nemen dat deze Huybrecht dezelfde is als die van 1698. Dat hij reder is geweest, blijkt uit de naamlijst van Vlaardingse reders vanaf 1699, in : (A. Groeneveld Mz): Naamlijst der Nederlandsche reederijen en haringschepen, en van de sloepen en stoomtrawlers welke de visscherij op de Noordzee uitoefenen ; jrg 100 (jubileumuitgave). Vlaardingen, 1913. De gegevens van 1699 tot ca 1800 in dit werk zijn geput uit de Vlaardingse registers van haringaanbreng, RAV, inv. Hoogendijk nrs 156—174.

9 Akte van eigendomsoverdracht van 15 juni 1712.

10 Dezelfde vindplaats.

11 J. H. van Linden van den Heuvell en J. Hoogendijk Kzn : De regeering van Vlaardingen, in : De Wapenheraut ; jrg 15 (1911). blz. 193—288.

12 Dezelfde bron.

13 Register van haringaanbreng 1699 - 1706, RAV, inv. Hoogendijk nr 156.

14 Begraafaantekening april 1705, ASV, inv. Hoogendijk nr 306.

15 Groeneveld, aangehaald werk (verder als a.w. aan te duiden).

16 Gemeentelijke Archiefdienst Rotterdam, Notariële archieven Rotterdam 1585—1811, inv. Wiersum nr 1777, folio 85.

17 Register van haringaanbreng 1707 - 1712, RAV, inv. Hoogendijk nr 157.

18 De in noot 2 aangehaalde akte van eigendomsoverdracht van 15 juni 1712.

19 Zie voor deze kwestie behalve de akten van eigendoms-overdracht van 15 juni 1712, 30 januari 1716, 24 februari 1718 en 27 maart 1718, de volgende bronnen : (1) noot 16 ;

(2) Gemeentearchief 's-Gravenhage, Notariële archieven 's-Gravenhage 1597— 1842, inv. Telders nr 693, akte 12 (9 februari 1716), akte 35 (1 april 1716) en akte 129 (18 december 1716); (3) Notariële archieven Vlaardingen 1620—1842 (hierna NAV 1620—1842), inv. Sigal nr 21 akte 4 (13 maart 1718).

20 Gemeentearchief Schiedam, Notariële archieven Schiedam 1604—1842, inv. Dresch nr 815, akte 1.

21 Begraafaantekening, ASV, inv. Hoogendijk nr 307.

22 Wie wil weten hoe de hollandse zeevisserij voor 1800 in elkaar zat, moet lezen H. A. H. Kranenburg: De zeevisscherij van Holland in den tijd der Republiek (= Bijdragen voor economische geschiedenis; o.l.v. Z. W. Sneller; dl 12). Amsterdam, 1946.

23 Schepen: Van Linden van den Heuvell-Hoogendijk. a.w.

24 Laurens werd gedoopt 25 december 1694, RBSV, inv. Brouwer nr 2.

25 Laurens Polderman wordt als reder genoemd van 1717—1771, Groeneveld. a.w.

26 Huwelijksinschrijving van 10 juli 1718, RBSV, inv. Brouwer nr 7. Gilles Manneken komt als reder voor tot 1704, Groeneveld. a.w.

27 Zes doopinschrijvingen van 1719 - 1730, RBSV, inv. Brouwer nr 4.

28 Onze gegevens over de bouw, met name wat de datering betreft, ontlenen wij aan de onderzoeksresultaten van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, zoals die zijn gepubliceerd in Meischke. a.w.

29 Begraafaantekening, ASV, inv. Hoogendijk nr 308.

30 Rederij weduwe Polderman 1771 - 1774, Groeneveld. a.w. Haar begraafinschrijving, ASV, inv. Hoogendijk nr 308.

31 Dit staat in de akte van de verdeling van de nalatenschap van de weduwe Polderman van 4 september 1775, Gemeentearchief Schiedam, Notariële archieven Schiedam 1604 - 1842, inv. Dresch nr 929, akte 99.

32 Dezelfde bron.

33 Ons is dit gebleken uit de akten van eigendomsoverdracht van schepen en scheepsportiën te Vlaardingen van 1748 - 1808, RAV, inv. Hoogendijk nrs 121 - 123. De vele boedelinventarissen in de notariële archieven die we in ander verband onder ogen kregen, wijzen in dezelfde richting.

34 Dezelfde bron als in noot 31.

35 Dezelfde vindplaats.

36 Ary werd gedoopt 2 februari 1749, RBSV, inv. Brouwer nr 4. Dat zijn vader zeilmaker en koopman was, vermeldt diens testament van 18 juli 1749, Gemeentearchief Schiedam, Notariële archieven Schiedam, inv. Dresch nr 880, f. 321—325. Ary komt als reder voor van 1768—1808, Groeneveld. a.w.

37 Akte van eigendomsoverdracht, NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 91, akte 247.

38 Registers burgerlijke stand Vlaardingen (hierna BSV), overlijdensakte 1815 nr 65.

39 Dezelfde bron.

40 Dit en de verdere gegevens uit deze en de volgende alinea komen uit de inventaris van Ary's nalatenschap van 28 juni 1815, NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 95, akte 194.

41 Al zijn ons geen klachten over deze bedrijfsstank uit de achttiende eeuw bekend, toch geloven wij dat het toen niet anders was dan tegen 1900, toen de Vlaardingse gemeenteverslagen de visstank ondragelijk noemden.

42 Uit Archief Gemeentebestuur Vlaardingen 1813 - 1962 (hierna AGV te noemen), wijkregister 1814 - 1821, K-11, blijkt dat Van Harwegen althans in 1814 al in het Reedershuys woonde.

43 Dezelfde bron als noot 37.

44 Groeneveld. a.w.

45 Op de in noot 42 genoemde vindplaats komen we in 1814 bij Jan van Harwegen in huis tegen Willemina, Johanna en Maria Schep, en nog een scholier uit Delft. De meisjes waren dochters van Pieter Leendertse Schep en Fijtje Wapenaar, zie de doopinschrijvingen van 11 december 1799, 25 oktober 1801 en 18 juni 1806, RBSV, inv. Brouwer nr 6.
Fietje Wapenaar werd begraven op 14 september 1810, RBSV, inv. Brouwer nr 18. Waarna vader Schep zijn dochters kennelijk niet zelf kon verzorgen. Bij zijn testament van 13 augustus 1810 benoemde Schep voor zijn kinderen twee voogden, een zwager en Jan van Harwegen, NAV 1620—1842, inv. Sigal nr 87, akte 85. Het volkstellingsregister van 1812 geeft als Schep's beroep zeeman op, ASV, inv. Hoogendijk nr 486, nr 1128.

46 Testament van 28 juli 1840, NAV 1620 - 1842, inv. Sigal nr 187, akte 409.

47 Doopinschrijving van 25 juli 1804, RBSV, inv. Brouwer nr 6.

48 Zijn doopinschrijving van 14 november 1773, RBSV, inv. Brouwer nr 11.

49 BSV, huwelijksakte 1820 nr 44.

50 Blijkens AGV, wijkregister 1814 - 1821, K-11 en I-13, woonde Jan van Harrewegen vanaf november 1820 niet langer in het Reedershuys, terwijl in diezelfde tijd Jacob den Breems, koopman, gehuwd met Willemina Schep, er gaat wonen.

51 BSV, overlijdensakte 1843 nr 157.

52 Rijksarchiefdienst, Hulpdepot Arnhem-Schaarsbergen, Memories van successie Schiedam kantoor Vlaardingen, 1843 volgnr 45 (5 maart en 9 juli 1844).

53 Akte van verdeling van de nalatenschap van Jan van Harwegen, Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, Notariële archieven Schiedam van na 1842, notaris K. A. Poortman, nr 1118 (14 augustus 1845).

54 Jacob werd geboren op 27 augustus en gedoopt op 2 september 1798, zijn ouders waren Martinus den Breems en Jannetje Dorsman, RBSV, inv. Brouwer nr 6. Voor het overlijden van zijn vader zie BSV, overlijdensakte 1811 nr 8

55 Overlijdensaantekening van 25 mei 1801, ASV, inv. Hoogendijk nr 394.

56 Volkstellingsregister 1812, huis H-19 aan de Omring, ASV, inv. Hoogendijk nr 486, nr 3517.

57 AGV, wijkregister 1814 - 1821, H-19.

58 Dezelfde plaats als noot 56.

59 Dezelfde plaats als noot 57.

60 Zie noot 50.

61 Groeneveld. a.w. Voorzover geen andere bron wordt genoemd komen de andere gegevens uit deze alinea uit AGV, volkstellingsregister 1830, gezinsnr 1391.

62 Kantmelding bij geboorteakte 1821 nr 168, BSV.

63 AGV, volkstellingsregister 1830, gezinsnr 1392, en volkstellingsregister 1840, gezinsnr 1350.

64 Groeneveld. a.w.

65 Dezelfde bron.

66 AGV, bevolkingsregister ca 1850 - ca 1880.

67 BSV, overlijdensakte 1867 nr 120. Koop buiten : Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, Notariële archieven Maasland van na 1842, inv. nr 47, akte 178, akte van verdeling van de boedel van het echtpaar Den Breems - Schep, 1 oktober 1872, noemt Jacob den Breems als eigenaar vanaf 1865. De naam van het buiten : brief van J. W. J. van Harwegen den Breems aan de gemeentearchivaris van Vlaardingen van 26 oktober 1920.

68 BSV, overlijdensakte 1877 nr 249.

69 De in noot 67 genoemde akte van verdeling van de boedel Den Breems-Schep.

70 Algemeen Rijksarchief 's-Gravenhage, Notariële archieven Maasland van na 1842, inv. nr 55, akte 47, 8 april 1878.

71 Van Linden van den Heuvell - Hoogendijk. a.w.

72 Dezelfde bron als noot 70.

73 Geboren 19 januari 1830, Gemeentearchief Groningen, geboorteregister 1830. Gehuwd 22 december 1851, Gemeentearchief Groningen, huwelijksregister 1851.

74 BSV, geboorteakte 1853 nr 268.

75 Wij mogen dit concluderen uit de nog te bespreken gebeurtenissen in 1893 en 1894.

76 Gemeentesecretarie Vlaardingen, BSV, huwelijksakte 1884 nr 10.

77 Gemeentesecretarie Vlaardingen, bevolkingsregister van na 1880.

78 Dezelfde vindplaats.

79 Dezelfde vindplaats.

80 Gemeentesecretarie Vlaardingen, BSV, overlijdensakte 1885 nr 166.

81 Notariële archieven Vlaardingen, van na 1842, notaris A. Knottenbelt, akte 1886 nr 260 (6 juli).

82 Gemeentesecretarie Vlaardingen, BSV, overlijdensakte 1893 nr 180.

83 Idem 1893 nr 209.

84 Gemeentesecretarie Vlaardingen, bevolkingsregister van na 1880.

85 Dezelfde bron.

86 Notariële archieven Vlaardingen van na 1842, notaris A. Knottenbelt, akte 1893 nr 320 (2 oktober).

87 Gemeentesecretarie Vlaardingen, bevolkingsregister van na 1880.

88 Nieuwe Vlaardingsche Courant van 19 april 1905.

89 Gemeentesecretarie Vlaardingen, bevolkingsregister van na 1880.

90 Dezelfde bron als in noot 86.

91 Hypotheekkantoor te Rotterdam, hypotheekregister dl 1316 nr 21 (akte van scheiding van de vennootschap uit 1893, voor notaris A. Knottenbelt te Vlaardingen, 9 september 1905).

92 Nieuwe Vlaardingsche Courant van 21 oktober 1905.

93 Gemeentesecretarie Vlaardingen, BSV, overlijdensakte 1927 nr 151.

94 Deze gegevens uit : correspondentie van de gemeente-archivaris van Vlaardingen, 1927 en 1928.

95 Advertentie in Nieuwe Vlaardingsche Courant van 6 januari 1928.

96 Mededeling van de heer Ton Stolk.

97 Hypotheekkantoor te Rotterdam, hypotheekregister dl 2137 nr 75 (akte van veiling voor notaris P. C. W. van der Feltz te Vlaardingen, 28 februari 1928).

98 Dezelfde bron dl 2183 nr 59 (akte van eigendomsoverdracht voor notaris P. C. W. van der Feltz te Vlaardingen, 1 maart 1929).

99 Nieuwe Vlaardingsche Courant van 8 april 1928.

100 Correspondentie gemeentearchivaris Vlaardingen, 1928.

101 Hypotheekkantoor te Rotterdam, hypotheekregister dl 3150 nr 4 (akte van eigendomsoverdracht voor notaris G. H. Hindriks te Vlaardingen, 26 september 1956).

102 Gemeentesecretarie Vlaardingen, bevolkingsregister van na 1880.

103 Gemeentesecretarie Vlaardingen, correspondentie gemeentebestuur 1952 nr 19-74.

104 Gemeentesecretarie Vlaardingen, bevolkingsregister van na 1880.

DE VLAARDINGSE TOREN VAN DAVID VAN STOLK (1743—1746)

VOORGESCHIEDENIS

De tekeningen van Cornelis Pronk uit 1743, tussen 1745 en 1747 gegraveerd door Jan Caspar Philips ten behoeve van het welbekende boek „Handvesten enz. van Vlaardingen" laten ons een andere Grote Kerk zien dan de huidige. Kort na het vervaardigen van deze tekeningen namelijk werd de oude toren afgebroken en door een nieuwe vervangen, waarbij tevens de kerk vergroot werd. Waarom dat gebeurde, hoe en onder welke omstandigheden willen wij hier uiteenzetten. Want dit is een episode uit de geschiedenis van de stad die de gehele gemeenschap en alles wat daarin omging raakte en die iedereen bezighield.

De verre aanleiding tot de bouw van de nieuwe toren was gelegen in de beruchte brand van 1574, waarbij kerk en toren nogal werden gehavend. De toren begon in 1592 over te hellen, maar kon weer worden hersteld. Dit gebeurde kennelijk door bekwame handen, want pas in 1734 horen wij weer van een hellende toren en wel bij monde van de schout Michiel de Vooght (1). Deze doet op 24 mei 1734 aan Twee Gerechten, de opperkerkvoogdij, de mededeling dat de toren „in korten tijt over de noord- en westzijde merckelijk was gesackt, soodanig dat daer door swaere ongemakken te vreesen sijn".

Evenals in 1592 hoopt men met een restauratie te kunnen volstaan en om na te gaan of dit inderdaad mogelijk is laten de kerkbestuurders uit Amsterdam en uit Rotterdam „voorname bazen" overkomen met de opdracht de toren te inspecteren. Deze metselaars- en timmermansbazen met gerenomeerde kwaliteiten brengen op 10 augustus 1734 rapport uit, maar tot herstel wordt nog niet overgegaan. Voorlopig wordt alleen besloten de toren nog eens te peilen en te loden, om aan de hand van die peiling op de zaak terug te komen.

In juni 1735 kan de schout mededelen dat het laatste onderzoek heeft uitgewezen dat de toren niet verder verzakt is, ondanks de zware storm die er kort te voren over heen raasde. Gerustgesteld door die uitkomst laten de heren de zaak opnieuw op haar beloop, met dien verstande dat wel jaarlijks enige reparatie aan de toren zal worden verricht.

Maar dit haalde niets uit want in 1742 wordt de situatie opnieuw kritiek. Andermaal laat de schout een waarschuwing horen : hij heeft geconstateerd dat de scheuren in de kerkmuren steeds groter worden! Laten wij zien wat nu werd gedaan.

De Grote Kerk voor de bouw van de nieuwe toren en de vergroting, 1743.

BOUWPLAN

In overleg met burgemeesteren heeft de schout dezelfde „voorname baas" die in 1734 de peiling heeft verricht opnieuw uit Rotterdam doen overkomen om de graad van verzakking nog eens na te gaan. Het is hier dat wij de naam van deze baas leren kennen : de 52-jarige hoofdman van het Rotterdamse metselaarsgilde, de houthandelaar David van Stolk (2). Van Stolk deed naast zijn bedrijf aan „de liefhebberij van architectuur", zoals zijn kinderen het hebben betiteld. Een vergelijking van de oude en nieuwe opmeting brengt aan het licht dat de toren sinds 1734 ca 14 cm over de noordzijde en 5 cm over de westzijde verder is verzakt.
Daarop besluit het verontruste college van Twee Gerechten tot nóg een opmeting door Van Stolk samen met de Haagse timmermansbaas Dirck Dijckerhoff en Ary van Boel'es,

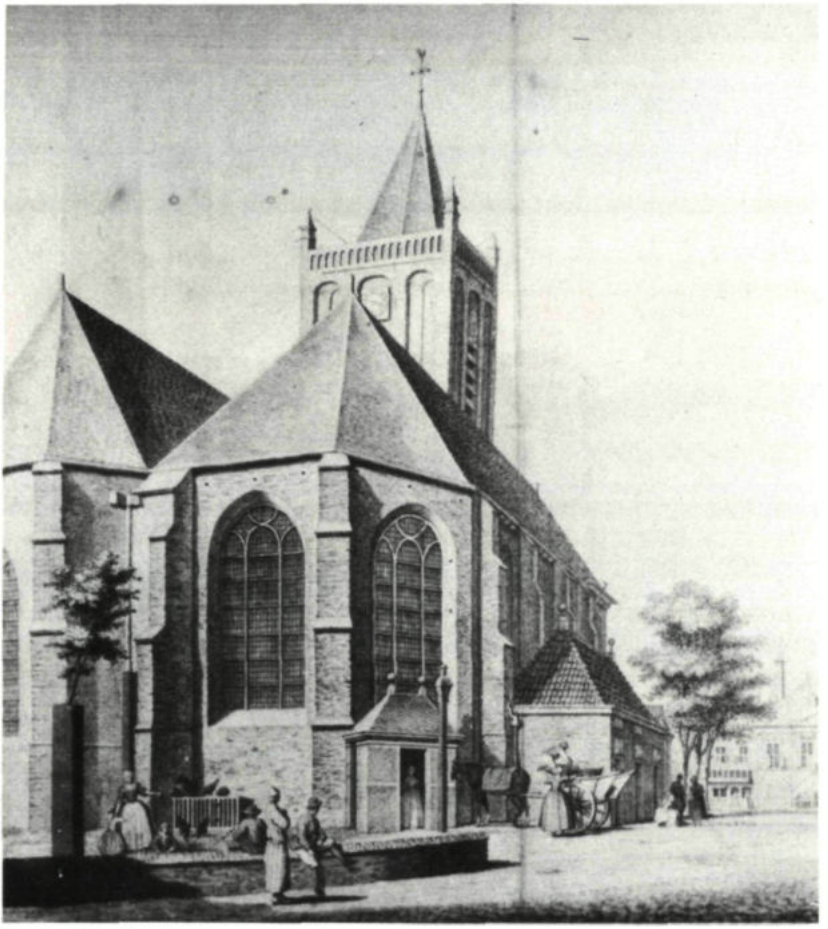

De duidelijk scheve toren van Vlaardingen, nog net voor de afbraak getekend 1743.

stadsfabriek oftewel stadsarchitect in Schiedam. Op 11 maart 1743 adviseren de vaklieden kort en bondig : afbreken en een nieuwe toren bouwen!

De motieven zijn schrikwekkend duidelijk : op een hoogte van 27 meter bedraagt de totale verzakking méér dan een meter! Bovendien zijn toren en noordbeuk van de kerk tot op drie en een halve meter van de grond van elkaar losgescheurd. Daar komt bij dat de kruisbalken waarop de spits van de toren rust zwaar verrot waren. Dit alles zou een grote restauratie nog duurder maken dan herbouw !
Men neemt op 11 maart 1743 dan ook resoluut het besluit de oude toren af te breken en door een nieuwe te vervangen. Tevens wordt van de gelegenheid gebruik gemaakt om een hoognodige uitbreiding van de kerk tot stand te brengen.
De voorbereiding start met het maken van bestekken en

begrotingen. Hiermee wordt een zevental leden van Twee Gerechten belast, allen Vlaardingse notabelen met bekende namen als Abraham van der Linden, Jan de With en Daniël Hoogvliet.
Naast de zorg voor de ontwerpen wordt hun opgedragen om „uyt te denken een fons waaruyt de te doene onkosten sullen kunnen werden gedaan". Van de zijde van Vlaardingerambacht krijgen zij de welsprekende vermaning mee : „dat vermits het Ambagt overeedt is (dat is, kennelijk met veel moeite, tot de overtuiging gebracht) van de nootsaakelijkheid van de verandering van kerk en toorn en genegen sijn het vermogen van de kerk tot het nodige te helpen amplojeren, dog dat sij tegelijke verpligt sijn te waaken dat de kerk niet boven vermogen werd belast, dewijl in slegte teyde het Ambagt voor de helfte aanspreekelijk is" (maar veel minder mensen telt).

Van Stolk is een snelle werker: reeds op 17 april 1743 komen zijn tekeningen in de bouwvergadering. Een kostenbegroting wordt ook al overgelegd : het werk wordt in eerste instantie begroot op 34.580 gulden. Zelfs blijken de heren een plan voor het „fons" te hebben bedacht : (1) uit de batige saldi van de kerkrekeningen „die in vredestijd overschieten" komt 900 gulden per jaar; (2) als de kerkvergroting gereed is kunnen er ca 100 extra zitplaatsen in de kerk, en de verhuur daarvan kan 315 gulden per jaar opbrengen ; (3) tijdens de bouw kan de jaarlijkse schoonmaakbeurt worden overgeslagen, wat een besparing van 100 gulden oplevert ; (4) ook de jaarlijks terugkerende toren-reparatie kan achterwege blijven en dat bespaart eveneens 100 gulden.
Omdat deze jaarlijkse opbrengst tegenover de bouwbegroting een schertsbedrag was krijgt de bouwcommissie de opdracht zich nog maar eens over de tekeningen te buigen en een schaalverkleining te maken „tot menagement (besparing) der te doene kosten". De schout is daarbij uiterst somber want hij merkt op dat „om rede dat de fonssen uyt de ordinaire revenuen van de kerk door duure teyden, tegenspoede in rederijen, ten eerste merkelijk verminderen en bij opkomende oorloge kan niet wel gerekent worden op overschot van revenuen, gelijk uyt de oude retroacta gemakkelijk kan werden aangetoont".

Op 13 mei 1743 zijn er al weer nieuwe ontwerpen, waarbij de kosten zijn teruggebracht tot 26.000 gulden.
Eén en ander kwam neer op een beperkte uitbreiding van de kerk, maar vooral ook op een lagere en minder omvangrijke toren. Van Stolk geeft hier echter nog een tussenoplossing. Wanneer hij (a) „de beste toren" volgens de eerste tekening zal maken, voorlopig tot aan de omloop en dus onaf, en (b) de vergroting van de kerk volgens de tweede tekening, zullen de kosten uitkomen op 30.000 gulden. De bouw van de spits zou dan

uitgesteld moeten worden tot „de kerkecas sulx konde fourneren". De commissie vind dit een goed plan omdat hiermee een volwaardige toren gebouwd kon worden, zij het voorlopig niet voltooid. Een kleine toren zou voorgoed de mogelijkheid om ooit nog een grotere te bouwen wegnemen.

Het grootste deel van de bouwkosten verwacht men te kunnen financieren met een „negotiatie", dat is een obligatielening, van 26.000 gulden. De rest alsmede de rente en aflossing moeten uit de gewone middelen komen. Het tekent overigens de sfeer dat over dit geld tussen stad en ambacht stevig is gedebatteerd. De kleine boerengemeenschap uit Ambacht wilde slechts aan de half-om-half financieringbasis meedoen tot 20.000 gulden. De rest moest de stad maar zien te brengen. En dat vinden wij dan nog zeer bescheiden van de Ambachters.

Al pratend is men kennelijk toch tot overeenstemming gekomen, want de bouwcommissie krijgt opdracht om de lening van 26.000 gulden voor te bereiden en de grove ontwerpen te laten uitwerken tot gedetailleerde bestekken.

Als die gereed zijn neemt men opnieuw drie bazen in de arm om zowel de tekeningen als de bestekken op hun deugdelijkheid te inspecteren. Van Stolk blijkt dan toch op constructief gebied de „liefhebber" te zijn waarover zijn kinderen spraken. Want met de vaklui Dijckerhoff, Boel'es en ook Melchior Bolstra moet hij tot de conclussie komen dat het werk zwaarder uitgevoerd dient te worden dan hij eerst had gemeend. Dijckerhoff merkt daarbij op dat de kerk wel een kolom langer mocht worden om het bouwsel esthetisch in de juiste verhouding te houden. Voorts doet hij de suggestie de kolommen zo te bouwen „dat er naderhand een kruyskerk van gemaakt kan werden".

Een andere baas wil graag de eerste geleding van de toren gelijk laten lopen met de dakgoot van de kerk. De tweede geleding zou evenals de onderbouw vierkant moeten zijn, maar de derde achtkantig. Hij vergelijkt in dit verband de torens van de Oude en Nieuwe Kerk te Delft en vindt de „agtkant" van de Nieuwe Kerk „het frayste". Deze droomtoren is echter nooit werkelijkheid geworden. Wat wel in afwijking van Van Stolk's plan is uitgevoerd is de open ballustrade rond de omloop, die Van Stolk als een gesloten borstwering had getekend. Men vond dat er wel „eenig meerder cieraat" aan de toren aangebracht zou kunnen worden.

De definitieve afmetingen werden nu vastgesteld en die wijken af van het originele ontwerp. De toren wordt 10 voet lager en de kerk 19 voet korter. De toren wordt tot de omloop, dus zonder spits, 100 voet hoog, en de kerk wordt 28 voet verlengd.

De verzwaring van het werk, tesamen met het „meerder cieraat" betekenden tevens een verzwaring van de kosten en wel tot 33.836

gulden. Daar de bouwcommissarissen nogal geporteerd lijken voor het mooie ronde en kleine bedrag van 30.000 gulden, besluiten de heren Van Stolk's plan openbaar aan te besteden in de hoop het werk voor hún prijs gedaan te krijgen. De inschrijving heeft plaats in augustus-september 1743. Zij werd aangekondigd in de Amsterdamse en Leidse krant.
Op 16 augustus lopen de bouwheren alvast wat op de gang van zaken vooruit door op advies van de bazen 200 hoed kalk te kopen omdat „de Luykse kalck soo goedekoop is". Die kalk kostte alles inbegrepen 2.409 gulden en 18 stuivers. Wel veroorzaakte dit koopje aan het eind van het jaar een kastekort van ruim 900 gulden.

De inschrijving levert een flink aantal offertes op : 11 metselaars. 10 timmerlieden, 4 steenhouwers, 6 loodgieters, 11 smeden, 4 leidekkers en 3 heiers schrijven in. De geschatte hoeveelheden materiaal voor de totale bouw zijn : 212 heipalen tussen 40 en 44 voet, 120 heipalen van 60 voet, 354 hoed kalk, 575.000 moppen, 596.000 ijsselstenen en 350 ton tras of metselspecie. Onder de inschrijvers was helaas niet die filantroop waarop de Vlaardingse kerk zo had gehoopt. De laagste inschrijving kwam uit op 36.856 gulden in plaats van op de 30.000 van de kerk of de 33.836 gulden van Van Stolk.

De bouwcommissie besluit daarom een beroep te doen op het stadsbestuur. Daaraan wordt een douceur, oftewel subsidie, gevraagd om het werk toch mogelijk te maken. Als reden waarom het stadsbestuur dit zou kunnen doen wordt het stadsverfraaiingsargument aangevoerd, dat Vlaardingen niet zonder een mooie en kloeke toren zou kunnen. Het stadsbestuur stelt 4.000 gulden beschikbaar, zij het niet als subsidie maar als renteloze lening voor twintig jaar. De commissie besluit uiteindelijk toch af te zien van de openbare aanbesteding. De kerk tracht nu met David van Stolk tot een accoord te komen. Op 26 september 1743 wordt hij ontboden en dan neemt hij „naer lange onderhandelinge" de hele bouw, met inbegrip van de afbraak van de oude toren aan voor 34.400 gulden. Eindelijk kan het werk beginnen.

HET VERLOOP VAN DE BOUW

Op 29 februari 1744 is Van Stolk zover met de fundamenten van de kerk gereed dat de eerste steen kan worden gelegd. Daar wordt een hele plechtigheid van gemaakt op 2 maart 1744 om vier uur in de middag. Laat ons zien wat het officiële feestverslag zegt : „Nadat de gemelde heeren en leeden (van Twee Gerechten) op den raadhuyse verscheenen waren en het bepaalde uur vervult zijnde, is de heer Michiel de Vooght, schout van beyde de geregten (op versoek van de heeren Abraham van der Linden en Leendert Duyn, burgemeesteren en Daniël Hoogvliet en Jan de

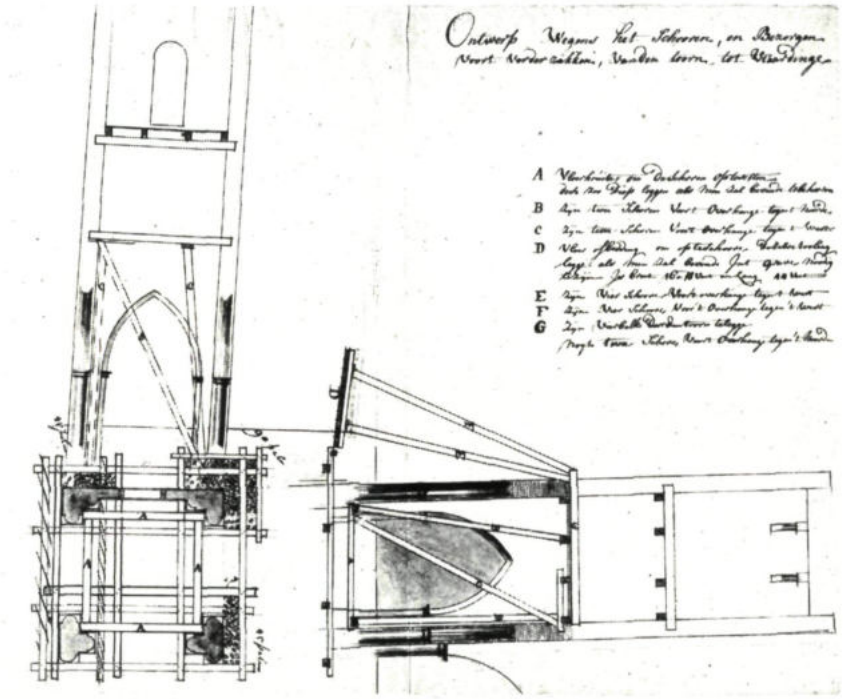

Plan van David van Stolk om verder scheef zakken van de toren van Vlaardingen te voorkomen. 1734

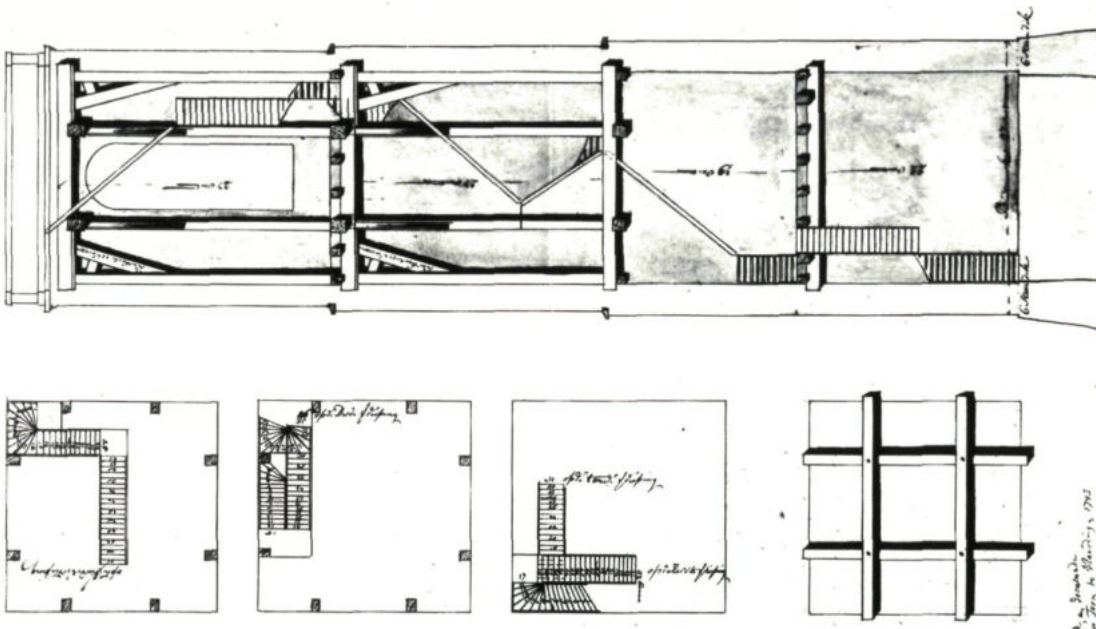

David van Stolk's ontwerp voor de nieuwe toren van de Grote Kerk. 1743.

With, scheepenen der steede Vlaardingen, Ary van Berkel en Jacob Leenderse Dijxhoorn, scheepenen van Vlaardinger-Ambagt) met den baas David Stolk eerst uyt de raadkamer van burgemeesteren, gevolgd door de voornoemde heeren en verdere leeden van dat collegie, ieder in haare rang, verselt met de heeren (predikanten) Jacobus Roeringh en Johannis Wencelaus van Otting, paar aan paar na het werk gegaan.
Gecomen zijnde tot aan de muur van het kerkhoff, alwaer een boog verciert met groente boven de ingang na het werk was gemaakt, wierd den gemelde schout door den voornoemde baas David van Stolk over een breede stelling van planken, ten dien eynde van boven tot beneede op het fondeerwerk daertoe gemaekt, met de hand affgeleyt.
Beneede op den fondeering gecomen zijnde stond aldaar een tobbe met kalk gereet, verciert met een groene rant.
Wanneer den gemelde baas David van Stolk den voornoemde heer schout een nieuw schootsvel, geboort met groene linte, voordee en vervolgens een zilver truweel (troffel) presenteerde, met welke denselve in 't aansien van een groote schaar van menschen, in presentie van de voornoemde heeren gecommitteerde, benevens de verdere leeden en predicanten, (staande op een gedistingueerde plaatse boven het voorzijde werk offgeschoten) de drie eerste steenen onder de noordoosthoek van de nieuwe toorn, alwaer de kerk en toorn aan den andere zoude werde gekoppelt, wierde geleyt.
Naar welke verrichtinge den gemelde schout weeder door den voornoemde baas David van Stolk met de hand van het voorsz. werk, weder verselt met de voornoemde heeren gecommitteerde en verdere leeden hier voren genoemt, paar aan paar in rang naer het raadhuys geleyt.
Op den raadhuyse gecomen sijnde, soo sijn de versogte leeden en predicanten door den schout in den name van de gecommitteerde bedankt voor haare assistentie in de verrigtinge van die ceremonie en zijn dezelve vervolgens ten coste van de heeren schout en gecommitteerden in de raadcamer, van burgemeesteren daartoe verleent, op een collation (eenvoudige maaltijd) getracteert".

Enige maanden later, op 3 augustus 1744 moet Van Stolk de bouwheren mededelen dat door de verzakking van de oude toren de kolom die tegenover de preekstoel stond was geknakt en in het midden een bocht vertoonde. Hij vindt dat een ondersteuning van die kolom de ruimte in de kerk ernstig zal verstoren. Hij zou dan ook graag zien dat het college erover nadacht om alle kolommen te vernieuwen, zodat zij gelijk zouden worden aan de nieuwe kolommen in de vergrote kerk. Uitgebreid wordt er „gedelibereert en gebesonjeert", want dit brengt weer extra kosten mee, liefst 1.800 gulden! Maar tenslotte moet het kerkbestuur wel akkoord gaan.

Inmiddels is de uitbreiding van de kerk zover gevorderd dat op 15 november 1744 kan worden medegedeeld dat „op zondag heden over agt dagen" de kerk weer gebruikt kan worden. De nieuwe stoelenindeling in de kerk zal pas later haar beslag krijgen. Overigens zijn de godsdienstoefeningen tijdens de verbouwing gewoon doorgegaan en wel in een pakhuis van burgemeester Abraham van der Linden, staande aan de Hoofdkade. Waarschijnlijk waren dit alleen woorddiensten, sacramenten zullen hier niet bediend zijn, omdat bekend is dat het Heilig Avondmaal in oktober 1744 niet gehouden kon worden omdat de gemeente toen in het pakhuis bijeen kwam, dat hiervoor te klein was (3). Van der Linden wordt met de meeste hartelijkheid bedankt „voor de dienst die denselve aan de gemeynte heeft gedaan in het verlenen van sijn packhuys tot oefening van de Godsdienst gedurende de tijd dat de kerk daartoe buyten staat is geweest".

Dan kan op 22 november 1744 de inwijdingsdienst in de vernieuwde kerk worden gehouden. In de ochtend preekte dominee Roering naar Johannes 10 vers 22 en 23 : „Ende het was het feest der vernieuwinge des tempels te Jerusalem, ende het was winter ende Jesus wandelde in den tempel, in het voorhof Salomons".
Dominee Van Otting ging voor in de middagdienst. Zijn tekstwoord was uit Jesaja 33 vers 20 : „Schouw Zion aen, de stadt onser bijeenkomsten : Uwe oogen sullen Jerusalem sien, een geruste woonplaetse, een tente die niet ter neder geworpen sal worden, welckes pinnen in der eeuwigheyd niet en sullen uytgetogen worden, ende welkes zeelen geene en sullen verscheurt worden" (4).

De torenbouw vordert inmiddels goed. Op 28 april 1745 wordt over de bouw van de spits gesproken. Wij vermoeden dat het er toen hard aan toe is gegaan. Het verslag van de vergadering van de bouwheren wordt doorgehaald met de woorden : „sooals deselve gerojeert worden bij dese, sonder dat imand, wie het ook sijn mag, eenig regt of consequentie daar uyt sal mogen trekken". Wel een teken dat niet alles zonder moeite is verlopen. Heftig protesteren de mensen van Vlaardingerambacht tegen de bouw van de spits, vóórdat het geld daarvoor op tafel ligt. Het stadsbestuur van Vlaardingen repliceert dat de bouw van de spits onmiddelijk moet plaatsvinden nadat de onderbouw klaar is. De heren willen duidelijkheid, bang dat het bouwen van de spits een zaak van nu of nooit wordt.

Van Stolk moet dat al eerder hebben beseft, want reeds op 2 mei 1744 had hij de bouwcommissie voorgesteld om alvast het eikehout voor de spits op maat te zagen en in het water te leggen om gebruiksgereed te maken.

Wetende hoe moeilijk zijn meesters op het punt van geld zijn, zegt hij erbij : „sonder dat hetselve bij de kerk sal hoeven te werden betaalt voor en aleer bij de Twee Geregten een fons sal wesen uytgedagt en naeder geresolveert". Vooral de laatste opmerking zal bij de bouwheren goed zijn gevallen, want Van Stolk krijgt direct zijn zin.

Eén en ander resulteert hierin dat de meningsverschillen over de torenspits worden bijgelegd. Op 14 mei 1745 formuleert men de zaak aldus : „dat sij (bouwcommissarissen) in overweginge hadde genoomen dat tot cieraad van de stad en verdere voltoying van het werk een spits op den toorn behoorde te worden gemaakt. Dat sij gecommiteerden bewust sijnde dat de kerk niet hooger behoorde te werden beswaart, voordat een fons buyte laste van de kerk was uytgedagt, waaruyt de intresse der kosten van de spits ruym soude kunnen werden betaald". Dat wil zeggen er moest geld gevonden worden buiten bezwaar van de kerkekas. Na overleg tussen alle betrokkenen, onder meer de vroedschap van de stad en de ambachtsbewaarders van Ambacht, wordt van de zijde van de stad een jaarlijks bedrag van 105 gulden en door Ambacht een som van 25 gulden toegezegd, te betalen totdat de spits volledig zal zijn afbetaald. De kosten voor de spits worden begroot op 4.000 gulden. Van Stolk krijgt tot 1 september 1746 de tijd om de spits gereed te maken.

En eindelijk komt het dan zover dat de toren tot de omloop toe en de kerkvergroting door een aantal bazen worden gecontroleerd en conform het bestek in orde bevonden. Alleen de loodgieter krijgt nog al wat aanmerkingen op zijn werk.
Maar de spits komt op tijd gereed. Op 5 juli 1746 kunnen de bouwheren mededelen dat de spits „volgens besteck was offgemaakt".

FINANCIERING

Terloops hebben wij al het nodige gezegd over de financiering van de torenbouw en kerkuitbreiding. Niet alles echter, want er zat heel wat aan vast. Daarop gaan wij nu hier nader in.
Zoals wij al zagen moest het geld voornamelijk komen van een obligatielening van 26.000 gulden. Na goedkeuring van het obligatieformulier op 6 mei 1744 kan de uitgifte beginnen.

De belangstelling valt niet tegen : reeds op 12 juni is een bedrag van 17.500 gulden geplaatst tegen een rente van 2,5 procent, en men verwacht het resterende bedrag ook wel spoedig aangeboden te krijgen. De toevloed van geld brengt zelfs de rentmeester van de kerk in verlegenheid. Hij verzoekt spoedig van de muntspecie verlost te worden. Daarom besluiten de bouwheren alvast aan Van Stolk enige betalingen te doen. Rentegevende spaarrekeningen en onmiddellijk opzegbare kredieten waren nog onbekend.

Hoewel elke Vlaardinger op de obligatielening kon intekenen vermeldt de naamlijst van de deelnemers alleen namen van welgestelde burgers, waaronder vrij veel reders. Tegen het eind van 1744 is de stand van zaken aldus : burgemeesteren, dat is de stad, 20 jaar renteloos 4.000 gulden ; regenten van het weeshuis 1.200 gulden ; Simon Maan 2.000 gulden ; Abram Maan 600 gulden ; Daniël Hoogvliet 1.000 gulden ; juffrouw Geertruy Callenburg 800 gulden ; Arnoldus van Convent 500 gulden ; Arnoldus Hoogvliet 1.000 gulden ; Jan Polderman 600 gulden ; Hendrik Hoogstad 800 gulden ; Stephanus deWillige 1.000 gulden ; juffrouw Lybe Corsse Holierhoek, weduwe van Ary Duyn, 4 obligaties voor samen 2.000 gulden; Catharina Rees, weduwe van Huybregt Lokhorst 6.000 gulden en Dirk Hoogstraten 2.000 gulden. Het totaal bedrag is dan 23.500 gulden.

In 1745 en 1746 zijn eveneens obligaties uitgegeven. Deels omdat het gestelde bedrag nog niet was bereikt, deels omdat er later bijkomende kosten waren zoals de bouw van de spits en de vernieuwing van de kolommen in de kerk. In 1745 wordt opgebracht 6.500 gulden. In 1746 komt zelfs 11.011 gulden binnen, zodat het totaal dan 41.011 gulden bedraagt! Onder de latere deelnemers aan de obligatielening zijn de kuipers- en schippersgildebussen, dat zijn ziekenfondsen, terwijl ook het weeshuis weer meedoet.

Waarschijnlijk was men in 1744 nog geenszins van plan meer geld te lenen dan de bekende 26.000 gulden, want allerlei bezuinigingen worden doorgevoerd om aan geld te komen. Ten eerste worden de kosten verbonden aan het beroepen van predikanten besnoeid. Voor de besprekingen hierover werd meestal een buitengewone vergadering belegd, maar, vinden de bouwheren, dit moet nu maar op de gewone kerkvergadering gebeuren. Later is hiertegen geprotesteerd, omdat de winst uit deze zaak slechts 17 gulden per jaar op zou leveren, terwijl de tijdsduur tussen de gewone vergaderingen een half jaar bedroeg, wat voor het beroepingswerk veel te lang duurde. Dan zijn er de kosten van de beroepingscommissie. Deze declareerde meestal bedragen boven de 100 gulden, wat nu wordt vastgesteld op maximaal 100 gulden. Gewoonlijk werd aan een beroepen predikant voor „het transport van zijn persoon en goederen" een vergoeding gegeven. Deze bedroeg 50 tot 60 gulden. De vergoeding zelf wordt niet aangetast, maar wel wordt bepaald dat de predikant dit geld moet terugbetalen indien hij binnen twee jaar weer uit Vlaardingen vertrekt. Dit leverde evenwel niets op, want alle predikanten bleven langer dan twee jaren. Ook het Avondmaal ontkomt niet aan de bezuinigingswoede. Gebruikte men gewoonlijk spaanse wijn hiervoor, dit moet nu „hooglandse wijn" worden. Dat is moezel- of rijnwijn en die was bijna half zo duur. Tijdens de kerkdiensten werden kaarsen gebruikt en

daarover wordt opgemerkt dat die best tweemaal gebruikt kunnen worden als de avonden nog kort zijn. Verder wordt gesteld dat de kaarsen éénmaal per jaar moeten worden ingekocht en wel in het groot, „bij de steen", en „als de smeer op de laagste mart is". In 1744 koopt de kerk dan ook 464 pond kaarsen bij inschrijving voor 98 gulden en 12 stuivers. Voorts worden in het kader van de bezuiniging reparaties aan kerk of pastorieën moeilijker gemaakt. Dan, als laatste, wordt het schoonmaken van de kerk beperkt. De grote schoonmaak zal in plaats van jaarlijks nu ééns in de drie jaar worden aanbesteed. Jaarlijks blijft wel het stoffen en „grajen", dat is uithalen in de nazomer.

Zoals wij zagen was in totaal voor de torenbouw en de kerkuitbreiding iets meer dan 41.000 gulden binnen gekomen. Wanneer wij de officiële bouwkosten optellen komen we uit op 40.200 gulden. Maar er waren meer kosten, kosten die buiten het strikte bouwbudget vielen. Wij schatten dat de totale bouw door bijkomende kosten zo'n 45.000 gulden moet hebben gevraagd. Van die kosten noemen wij als voorbeeld :
„ 1744 betaalt aan Gerrit van der Starrig over arbeydsloon, soo van schoonmaken, vermaken, repareren en verbeteren van het toorn, luiwerk en klokkegeslag, met leverantie van 6 stukke gewigt 133 gulden 2 stuivers";
„1745 betaalt aan Maarte van Koppen voor 19 schuyten sand voor het kerkhoff gelijk te maken, 2 gulden 10 stuivers per schuyt, 47 gulden en 10 stuivers";
„Betaalt aan Cornelis Langevelt over arrebeytsloon voor het ligten van doode en begraven, het ruyme van doodsbeenderen en kisten 123 gulden 19 stuivers en 8 penningen".
Zekere Langenvelt declareert als volgt :
„7 november 1744 aan de vloer in de kerk ik gewerkt 4 dage, 4 gulden 16 stuivers;
de knecht Jan Plijsier gewerkt 5 dage, 5 gulden 10 stuivers;
de knecht Toomis gewerkt 5 dage, 5 gulden 10 stuivers;
men soon Willem gewerkt 4 dage, 2 gulden 16 stuivers;
aan drinkbier á 3 stuyvers per dag, 2 gulden 14 stuivers."
„1746 betaalt aan Jan Hoek voor het verwe en vergulde van de wijserborden aan den toorn 113 gulden en 13 stuivers".
„1747 betaalt aan Ary Vooght,meester-seylmaker, voor huur van gelevert seyldoek tot dekking van de kerk bij de opbouw 17 gulden".

Het meeste geld gaat uiteraard naar Van Stolk, die van 2 mei 1744 tot 10 september 1746 in totaal 38.888 gulden uitbetaald kreeg, steeds in termijnen. Ook allerlei aannemers van kleine gedeelten van het werk worden in gedeelten uitbetaald, meestal met een derde tegelijk. Voor de toren ging dat bijvoorbeeld aldus : „Als het eerste geboude werk staat een derde. Als de toorn op zijn

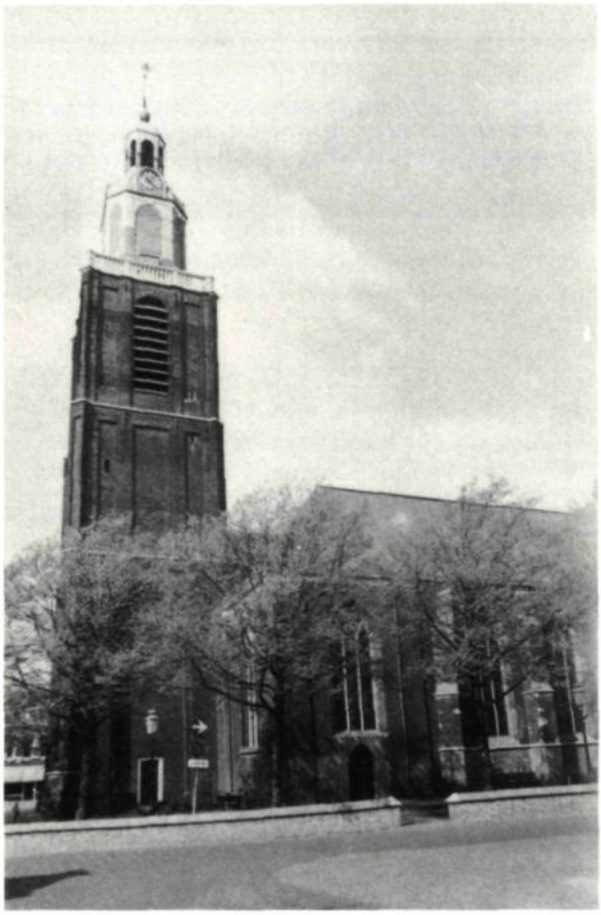

De Grote Kerk in 1977, zoals die gestalte kreeg van 1743 tot 1746.

hoogte en gezoldert en bovegedekt is een derde. Als alles klaar en voor goede opgenoome is een derde". Dat was dus ongeveer net zo als vandaag in de bouw gebruikelijk is.

DE AANPASSING VAN HET INTERIEUR

De vergroting van de kerkruimte maakt uiteraard een herindeling noodzakelijk. Bovendien waren er dikwijls problemen gerezen over de stoelen in de kerk, en nu de gelegenheid zich voordoet wil het kerkbestuur hier verandering in brengen. In oktober 1744 wordt opgemerkt : „In overweging genome sijnde hoe dat bevorens menigmaal disputen en oneenigheden sijn ontstaan ter saake dat van de vrouwe-sitplaatsen off stoelen in de parochiale kerk binnen deser stede waren van een seer verschillende grote, hoogte en breete, waardoor de eene veel gemack en de andere integendeel veel

ongemack wierde toegebracht". Daarom wordt voorgesteld om nieuwe essenhouten stoelen te maken, en wel van gelijke afmetingen, zodat het ongelijke, door de jaren opgebouwde samenraapsel van maten en soorten kan verdwijnen. Natuurlijk komen de kosten voor rekening van hen die een zitplaats hebben!

Maar eer het zover is vindt er een ongehoord incident plaats op 29 november 1745. Timmermansknechts geven ons er een pikant verslag van : „dat als wanneer sij deposanten op den 29e deeser als timmermansknegts waaren werkende in de parochiale kerk binnen deeser steede, des nademiddags omtrent half drie uuren, bij haar in de voorsz. kerk gekoomen is de persoon van Abraham van der Linden, meester-zeylmaaker alhier, dewelke op een brutale wijs aan haar deposanten vroeg wanneer en op wiens ordre sij de stoelen in de kerk alzoo hadde vastgespijkert.
Dat sij deposanten daarop hadde geantwoord : „door ordre van de gecommitteerden der Twee Geregten" (de bouwcommissie). Dat de gemelde Van der Linden daarop verstoort was gegaan naa seekere stoelen, staande schuyns over de preekstoel en doe gesien te hebben dat den voornoemde Van der Linden eerst sijn best deed om die stoelen van de latten met sijn handen los te breeken. Dat sulks niet willende lukken, hij vervolgens een mes nam, proberende die los te snijden en dat sulks meede niet lukkende hij deselve stoelen met sijn voet heeft losgetrapt, met dreygende woorden seggende „die hem sulks wilde beletten, het was wie het was, hij die door de kerk soude donderen" (5).
Wat de reden van Van der Linden's verlies aan zelfbeheersing is weten wij niet. Vermoedelijk zinde de opstelling van de nieuwe stoelen hem niet. Men heeft aan gerechtelijke stappen tegen hem gedacht, doch daar wordt van afgezien: Van der Linden had ook zo veel goede dingen gedaan. Hij was het immers die zijn pakhuis had beschikbaar gesteld voor de samenkomst van de Hervormde Gemeente tijdens de bouw. Op 29 april 1746 wordt besloten er genoegen mee te nemen dat Van der Linden „op een eerbiedige wijs excuus quam te versoeken en berouw te tonen". En dat gebeurde.

Het is duidelijk dat er tijdens het Van-der-Lindenincident van eind 1745 schot in de stoelenzaak komt. Men besloot zoveel mogelijk huurstoelen in de kerk te plaatsen om de affaire te financieren. Om de plaatsing van de stoelen te realiseren zal echter de bank van de schepenen van Vlaardingerambacht verplaatst moeten worden. Het ambacht reageert positief op een daartoe strekkend verzoek : „met eenparige stemmen is gedeclareert dat sij met alle hartelijckheid genegen sijn omme met die van de steede met meeste intrest van de kerk te betragten en dat sij tot blijck van dien sullen toestaan dat hare gestoeltens verplaatst werden".

De Grote Kerk met de toren van David van Stolk, anno 1977.

Maar nog meer verplaatsingen zijn aan de orde. Klachten over „het gehoor van de gemeynte", speciaal in de nieuwe ruimte, doen de bouwheren besluiten bij wijze van proef de preekstoel één kolom te verplaatsen in de richting van de toren. De proef slaagt en de uiteindelijke stoelenschikking kan ter hand worden genomen. Echter nadat eerst een verzoek met betrekking tot de „stadsbank" behandeld is. Deze is namelijk te klein „als alle regenten van de stad compleet in de kerck komen". Besloten wordt „nogh twee banckies ten dienste en dispositie van de gemelde regenten te doen maeken, agter het standbanckie dat tegen het doopheckie staet".

Dit soort dingen wordt erg belangrijk geacht. Hoe en waar je in de kerk zat symboliseerde je plaats in de maatschappij en in de door God gewilde rangorde! Het geval van de regentenbank lijkt ons in 1977 niet belangrijk, maar de mensen van de achttiende eeuw lagen wakker van dit soort protocollaire problemen.

Intussen zijn de nieuwe stoelen gearriveerd. Gerrit van Deventer heeft er 700 geleverd voor 525 gulden en Matthijs Schelvis nog eens 100 voor 80 gulden. Aan vier personen wordt voor het bezorgen van de nummerbriefjes van de stoelen aan de lidmaten „sooals die nu moeten blijven staan" betaald 7 gulden en 5 stuivers. Uit dit laatste blijkt dat de kerk nu volledig is ingericht. Maar helaas ... niet tot ieders genoegen.

Op 12 februari 1746 namelijk wordt ten stadhuize een bezwaarschrift aangeboden van de volgende inhoud : „Wij onderschreve declareere bij deze dat wij alle doleren daarover dat onse stoelen off vrouwesitplaatsen in de kerk tot Vlaardinge sijn verandert en van slegter conditie gemaakt als dezelve tevooren waaren, door het uytlaaten van een rij stoelen veroorsaakt. En qualificeren daaromme bij deese de heeren Maarte Brouwer en Laurens Polderman om voor ons en uyt onser naam, dog sonder eenige forme van proces, middelen te gebruyken waardoor het nadeel, ons toegebragt, werde gerepareert en wij wederom behoorlijk als tevooren op onse stoelen en eyge zitplaatsen kunne sitten.
Actum Vlaardingen, den 23e december 1745" (6).

Het stuk van de stoelenaktiegroep wordt ondertekend door 41 misnoegde Vlaardigers, 24 vrouwen en 17 mannen. Een groot aantal van hen wordt in de gelegenheid gesteld, of misschien ontboden, om aan de burgemeesters hun klachten nader uiteen te zetten. Bij deze toelichting is de klacht echter danig afgezwakt. Het blijkt dat velen op aanraden van anderen het stuk hebben ondertekend, zonder van de inhoud te hebben kennis genomen. Als drijvende kracht achter dit stuk worden niet alleen genoemd Brouwer en Polderman, maar ook en vooral een vrouw, Jannetje van Engelen. De overige vrouwen die hadden getekend getuigen namelijk herhaaldelijk dat zij, of soms ook hun dochters of mannen , op raad van deze Jannetje het stuk hadden ondertekend.

Enige passage's uit de toelichting brengen de „bezwaren" tegen de zitplaatsen tot uiting: „Jannetje van Engelen seggende dat haar stoel niet en staat op haar eyge plaats en dat sulks de reeden is waarom sij niet gaad sitten op haar stoel, gegeven en nu gevallen op „no 704"; „no 35, Jacob Fouser, is wel te vreden, maar sijn broers vrouw wil daar niet op gaan sitten ; maar als het wees kan, versoekt hij wat naader aan de preekstoel; op de raad van Jannetje van Engelen heeft sijn dogter geteykent"; „no....., de weduwe Ary Boon, is te vreede; is niet voorgeleesen en heeft maar op een kladde geteykent en anders niet gesien"; „no 299, Maartje Jans Fouser, segt dat Pieter Stoffelse buyten haar weeten voor haar heeft getekent en noyt het papier gesien off van geweeten ; versoekt te vreden gesteld te werden en heeft geweest

om haar naam door te doen, maar seyden „nu sulks te laate te sijn" tegen haar"; „Job Versendaal moesten sijn seven stoelen weederom werden geplaatst als die vanouts hebben gestaan, dat hij daarvoor sijn geld gaff"; „no ..., Aeltje Brouwers, gaat op no 80 sitten in de plaats van no 81 en meent daartoe regt te hebben"

Brouwer en Polderman wordt door burgemeesteren vriendelijk, maar duidelijk te verstaan gegeven dat hun klacht niet op de juiste plaats is gedeponeerd. Daarom is aan het college van de Twee Geregten een copie van de beklagbrief ter hand gesteld. De aanbieders hebben hier bezwaren tegen omdat zij vinden „dat dát college de burgerstand geensints raakt". (De Twee Geregten vormden immers een kerkelijk college en blijkbaar waren de klagers van mening dat het een burgerlijk geschil betrof). Burgemeesteren gaan hier niet op in, maar dringen wel aan op afzien van de zaak. Brouwer en Polderman geven ten antwoord dat zij er met hun vrienden over zullen spreken.

Mogelijk was Polderman daarmee bezig toen hij er getuige van was dat burgemeester De With tijdens een wandeling over de Hoofdkade werd aangesproken door een man „met een verstoord gemoed", Hendrik de Back genaamd. Het blijkt dat deze De Back de vorige dag tijdens de kerkdienst een woordenwisseling met De With heeft gehad met betrekking tot de stoelen. De With had hem daar te verstaan gegeven dat dat hier niet paste. De Back herhaalt nu zijn vraag buiten de kerk en opnieuw krijgt hij van De With een afwijzend antwoord : „Het past u hier ook niet en gistere in de kerk nogh veel minder". De Back repliceert verbolgen : „Het past u veel minder mijn stoelen uyt de kerk te goojen". „Ben je benadeelt, soo kunie claegen daer het behoort", is het weerwoord van De With. Nog meer misnoegd antwoordt De Back : „Men weet hier niet waar men claegen moet!" De With weet dat kennelijk wel, want hij vraagt de omstanders van deze „onordentelijke ontmoetinge" kennis te dragen.
Maar het eind van de zaak is dat iedereen tenslotte op zijn of haar stoel terecht komt, tevreden of niet. En daarmee is deze voor Vlaardingen zo bewogen periode uit de kleine geschiedenis achter de rug. Wie kon zitten was overigens bevoordeeld. Want de armen moesten staan. Zij konden geen zitplaats betalen.

NABESCHOUWING

Volgens sommigen heeft David van Stolk Vlaardingen aan een lelijke toren geholpen, maar daarover valt van mening te verschillen.

Op zichzelf is een toren- en kerkverbouwing een weinig opzienbarend proces. Maar de begeleidende verschijnselen maken onze bouw tot een boeiend historisch verhaal.
Een kleine groep mensen bleek in staat om snel het nodige geld

bijeen te brengen. In de eerste plaats in het belang van de gemeenschap der gelovigen, maar zeker ook om de stad een fraaier uiterlijk en wat meer prestige te geven.
De stad zat midden in een bloeiperiode van de visserij. Maar de bewoners beseften wel degelijk dat dit bijvoorbeeld door een oorlog van het ene moment op het andere zou kunnen veranderen.

De bouwperikelen, de vertragingen, de onverwachte tegenvallers, ook financieel, waren in wezen niet anders dan vandaag. Ook de slimmigheidjes waarmee bestuurders de achterban moeten meekrijgen door die op voldongen feiten te tracteren, zijn van alle tijden. Dat is al niet anders met de fantasie, de improvisatie en vooral de goede wil en diplomatie waarmee alles uiteindelijk toch op zijn pootjes terecht kwam. Vlaardingen kreeg zijn toren, echter niet 65 meter hoog, zoals het verhaal wil, maar 51,80 meter, vanaf de vloer tot de top van de windwijzer. Recente opmetingen van Gemeentewerken wijzen dat uit.

Hevige ruzies zijn er bij de bouw voorgekomen. De stoelenrellen tonen aan dat het in Vlaardingen gistte, zoals overal elders in Nederland en Europa : de onrust onder de mensen kondigde, zoals historici het thans zien, de revolutie aan.

Overigens is het maar al te begrijpelijk dat de mensen vochten voor een goede plaats in de kerk, waar ze driemaal per week, op woensdag en zondag, zeker twee uur lang achter elkaar zaten.

Alles wat bij de bouw gebeurd is geeft inzicht in het dagelijks leven in een kleine stad maar tevens in mentaliteitswijzigingen op de allergrootste schaal. In dat laatste kader moet ook de plechtigheid van de eerste steenlegging worden gezien, die modern aandoet, en ook vol van symboliek is, maar zeker geen symboliek van calvinistische oorsprong.
Dat van die mentaliteitsverandering geldt ook voor de suggestie van de bouwkundige Dijckerhoff die op Van Stolks ontwerp wilde amenderen door in de kerk ruimte te reserveren voor ..... een orgel!
Nu viel dat in Vlaardingen bij de ruim denkenden onder de upperten misschien nog wel te verkopen. Maar de eenvoudige visserman die later in de 18e eeuw zozeer aan zijn „lange zang" bleek te hechten, zou dat orgel nooit hebben geaccepteerd.
Dat moest nog een generatie wachten.

Het bouwen van de nieuwe toren en het vergroten van de kerk was véél meer dan dat alleen. Daarom hebben wij dit verhaal geschreven. Met intens plezier.

Matthijs A. Struijs.

NOTEN

1 Tenzij anders wordt vermeld komen de gegevens voor dit artikel uit de volgende archivalia, alle op het Gemeentearchief van Vlaardingen :
(1) resolutiën van het college van Twee Gerechten van 1734 en 1742—1746, Archieven stad Vlaardingen 1273—1813, inv. Hoogendijk nr 303 ;
(2) stukken betreffende het verbouwen van de Grote Kerk en de toren van 1742—1746, Archieven stad Vlaardingen 1273—1813, inv. Hoogendijk nr 82 ;
(3) rekeningen van kerkmeesters der Nederlandse Hervormde Gemeente te Vlaardingen c.a. van 1743—1747, Archieven stad Vlaardingen 1273—1813, inv. Hoogendijk nrs 307—308.

2 David van Stolk leefde te Rotterdam van 1692 tot 1770. In 1727 vestigde hij aldaar de bekende en nog bestaande houthandel Van Stolk. Veel heeft hij als amateurbouwkundige ontworpen en gebouwd : woon- en pakhuizen aan de Boompjes te Rotterdam ; in 1732 de kerk van Berkel (Zuid-Holland), gevolgd door zijn werk in Vlaardingen en de herbouw van de kerken van Sas-van-Gent en Bergen-op-Zoom in 1747. Tevens was hij in 1745 betrokken bij de verbouwing van het Hof te Breda, bij de verbouwing van paleis Soestdijk in 1751, en bij werk aan de vesting Willemstad. Op zijn naam staan verder waterbouwkundige werken, waaronder de verbetering van de haven van Zevenbergen. Gegevens over hem zijn te vinden in :
(1) Twee eeuwen aan de Schie, 1727 - 27 september - 1927 ; gedenkschrift Abraham van Stolk en Zoonen ;
(2) Genealogie van het geslacht Van Stolk. Rotterdam, 1940 ;
(3) W. A. H. Croll : Van Houtnegotie tot Houthandel NV, 1727—1952. Rotterdam 1952 ;
(4) A. R. Kleyn : Kwartierstaat Abraham van Stolk 1814—1896. in : Gens Nostra ; maandblad der Nederlandse Genealogische Vereniging ; jrg 16 (1961). blz. 190—191.

3 Gemeentearchief Vlaardingen, handelingen hervormde kerkeraad Vlaardingen van oktober 1744, Archieven Hervormde Gemeente te Vlaardingen tot ca 1951, inv. Peters nr 1.

4 Dezelfde bron, handelingen van 15 november 1744.

5 Gemeentearchief Vlaardingen, Notariële archieven Vlaardingen 1620—1842, inv. nr 37, folio 373 (officiële verklaring over het incident, 30 november 1745).

6 Behalve in de in noot 1 onder (2) genoemde bron ook in : Gemeentearchief Vlaardingen, memorieboek burgemeesteren 1725—1751, folio 88—92, Archieven stad Vlaardingen 1273—1813, inv. Hoogendijk nr 71.

VISRECLAME VAN J. H. SPEENHOFF E.A. VOOR EEN VLAARDINGSE REDER

Begin 1975 kreeg het Visserijmuseum een collectie archivalia ten geschenke afkomstig van de rederij en haringhandel van P. H. van Abshoven (1). Daaronder bevond zich een hoeveelheid reclamemateriaal uitgegeven door Van Abshoven en een aantal brieven en briefkaarten van de zanger Johan Schmier (1852-1915) en vooral van de omstreeks 1915 zo bekende volksdichter J. H. Speenhoff (1852—1945). De collectie is fragmentarisch en laat niet toe de relaties van reder en haringhandelaar Van Abshoven met deze kunstenaars genoegzaam uit de doeken te doen. Het reclamedrukwerk van Van Abshoven, waaronder versjes van Speenhoff, leek ons interessant genoeg om er de aandacht op te vestigen. Speenhoffs brieven uit de dertiger jaren, veelal op rijm en soms met veel zelfspot, doen ons de eens zo gevierde dichter kennen in zijn nadagen te Scheveningen.

Blijkens één van de reclamebrochures van de „Haring- en Vischpakkerij P. H. van Abshoven (voorheen H. Quakkelstein)" dateert dit bedrijf van 1838. De rederij werd in 1887 opgericht en heette sedert 1904 rederij „Flevo" (2). Oprichter P. H. van Abshoven stierf in 1911. De rederij „Flevo" en de firma P. H. van Abshoven bleven bestaan tot het einde van de jaren vijftig.

Op de vaktentoonstelling te Schoonhoven in 1896 verwierf Van Abshoven een diploma en het zilveren erekruis. Hij voerde de titel van „Hofleverancier van H. M. Koningin Wilhelmina". Periodiek gaf hij de „Flevo-bode" uit, een uitgebreide prijscourant. In 1913 moet daarvan al een nummer 53 zijn uitgekomen (3). Een exemplaar van de „Flevo-bode" uit 1935 en een ongedateerd nummer zijn bewaard gebleven.

In de jaren 1907—1915 maakte de operazanger en componist van „naturalistische" muziek Johan Schmier op bescheiden wijze enige reclame voor de visprodukten van Van Abshoven. Uit de correspondentie van Schmier blijkt, dat ze elkaar al langer kenden en ook, dat Schmier de gewoonte had haring te betrekken van Van Abshoven : verse haring voor zijn familie en kennissen en twee maal 's jaars, met een tussenpoze van één maand, een pot gemarineerde haring. Tijdens het seizoen trad Johan Schmier op in alle hoeken en gaten van het land. Vandaar zijn voorkeur voor gemarineerde haring, die hij thuis langer kon bewaren dan verse. Van Abshoven voldeed prompt aan dergelijke bestellingen, die hij moest zenden naar villa „Levenslust", Nieuwe Buren 151 te Heerenveen. Schmier deed zijn bestellingen op briefkaarten waarop zijn levenslustige villa stond afgebeeld. Hij overleed daar in 1915.

Diverse programma's van Johan Schmier's optreden, meestal voor verenigingen, zijn bewaard gebleven. Vermoedelijk in 1913 hield hij „zingavonden" onder de titel „Ernst en luim" en onder de zinsspreuk „Zingen gaat goed, luisteren gaat beter". Op 30-31 juli en 1 augustus 1913 trad hij op in het Vereenigingsgebouw aan de Markt te Wijk-bij-Duurstede onder de zinsspreuk „Wie zingt

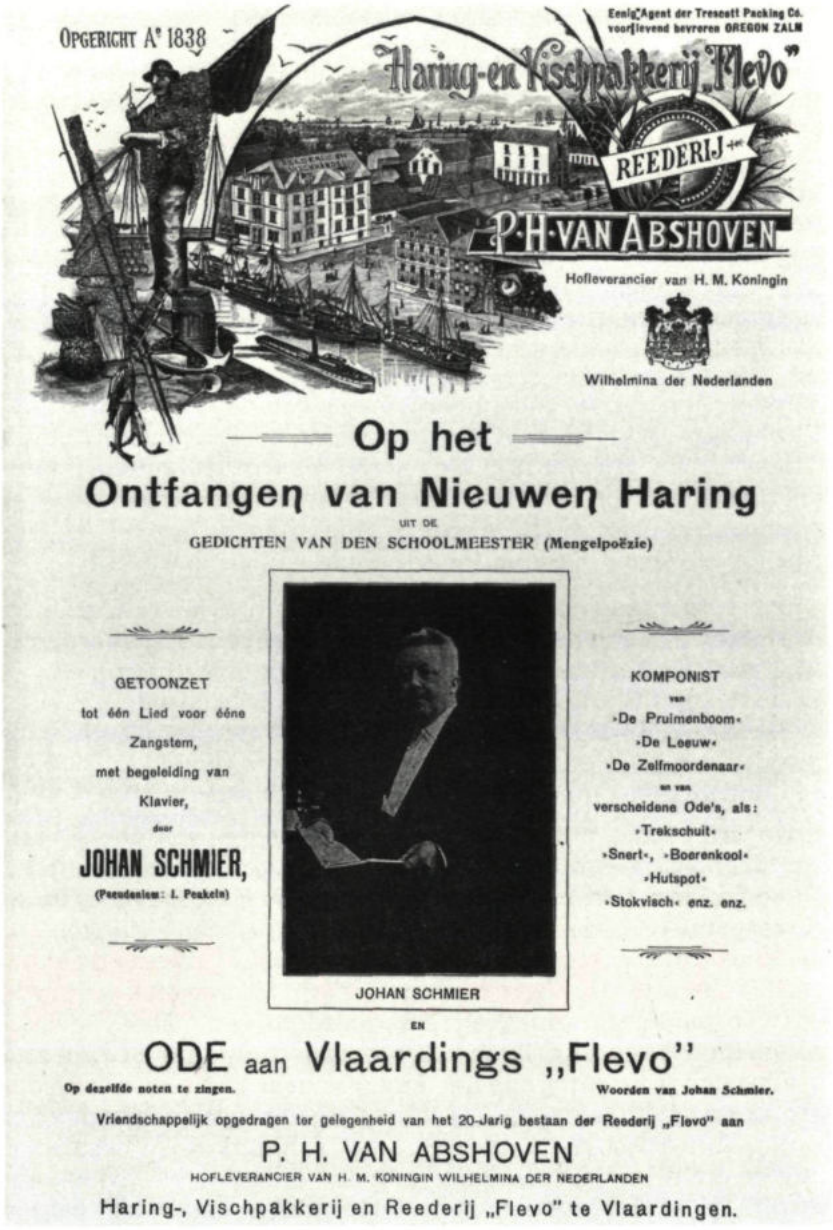

Brochure bij het twintigjarigbestaan van de Haring- en Vischpakkerij „Flevo" van P.H. van Abshoven, 1907.

doet goed, wie veel zingt doet beter". Ook kennen wij het programma van een soirée musicale te Workum op 19 januari 1915 en van een optreden in lokaal „De Landbouw" te Hoogkarspel op 25 maart van dat jaar. Niet alleen de kunstlievende leden, eventueel met een dame, hadden vrije toegang, maar ook de minvermogenden. De laatsten moesten dan wel een vrijkaartje willen halen bij het verenigingsbestuur. Men kon dan luisteren naar allerlei ode's met voor ons merkwaardig aandoende titels: „Aan het vrouwenhaar", „Aan de erwtensoep", „Aan de boerenkool". Een en ander afgewisseld door naturalistische muziek, door een „interloog" en tenslotte een „postloog". Maar ook bracht Schmier ten gehore het gedicht van de schoolmeester getiteld „Op het ontvangen van den nieuwen haring" en „Ode aan den stokvisch". Het programmablaadje vermeldt dat eerstgenoemd gedicht te verkrijgen was bij „Hofleverancier P. H. van Abshoven te Vlaardingen". Laatstgenoemd gedicht was van J. H. Speenhoff. Het bevindt zich niet onder de papieren van Van Abshoven. Het gedicht van de schoolmeester „Op het ontvangen van Nieuwen Haring" vinden we al vermeld in een bruchure uit 1907, uitgegeven bij het twintigjarig bestaan van de haring- en vispakkerij en rederij „Flevo"(4). Ook de muziek, van Johan Schmier, is er bij gegeven. Schmier zelf dichtte toen:

Ode aan Vlaarding's „Flevo"

O, Vlaarding, uitverkoren plekje
voor smuller en voor lekkerbekje;
in 't grootst en in het kleinst vertrekje
weerkaatst uw Zilver en uw Goud.
Uit Abshoven z'n Reederijen
weerklinkt uw naam op feestgetijen
bij Koningin, bij Prins en Schout
Van Abshoven, Hofleveranciere
Voor Vlaarding's Haring, edel diere,
waar „Flevo" fier de vlag bij houdt.
Dus roem ik u, o Neerland's veste!
Wat gij ons brengt dat is het beste
van uit de zee vol zoet en zout!

De eerste brief van Speenhoff aan Van Abshoven in de collectie dateert van 20 oktober 1920. Speenhoff woonde toen nog aan de Kruiskade 86-b te Rotterdam. Hij bedankt daarin Van Abshoven op zijn eigen wijze voor toegezonden haring. De eerstvolgende brieven zijn uit 1923 (5). Vermoedelijk ter kennismaking zond hij aan Van Abshoven het volgende gedichtje, gedateerd 7 juni 1923:

O haring

Nieuwe haring, zilte smaak,
Klein maar rein, doch versch van smaak .....
Vast van moot en hard van graat,
Welkom kameraad!
Parelmoerig, zacht van kleur,
Zeevisch - zouterig van geur,
Haring, haring, geef o
Heel Uw schat aan „Flevo".

De dag daarop zendt hij een briefkaart op rijm, ondertekend met een eigenhandig gemaakte afbeelding van zijn markante kop :

Zie ginds komt de logger met harinkjes aan
Van Abshoven is aan het pakken gegaan
Hij stuurt ze naar Noord en naar Zuid en naar West
Naar Haarlem naar Speenhoff, ze smaken hem best.
Hij stuurt ze naar Troelstra, naar Wijnkoop en Braat,
Al zijn de twee eersten ook rood op de graat.
De haring smaakt ook bij een pracht-Bolsjewiek.
Hij doet niet aan stemmen en aan politiek.
De achturen zwemdag is hem onbekend.
Hij is niet aan staken en moties gewend.
Hij zwemt in de zee, wordt gevangen, gekaakt.
Zijn plicht is op aard dat hij aangenaam smaakt.

De adreszijde van de briefkaart d.d. 8 - 6 - 1923 van Speenhoff aan Van Abshoven : aan duidelijkheid liet Speenhoff weinig te wensen over.

Van Abshoven zag kennelijk wel iets in Speenhoff. In een brief van 12 juni 1923 schrijft Speenhoff, dat hij gaarne enige haringlofzangen voor Van Abshoven wil schrijven „ter opname in de N.R.Ct. en vervolgens in een boekje". Dergelijk werk had hij al voor vele firma's gemaakt. Als honorarium ontving hij gemiddeld 25 gulden per gedichtje. Het eerder gezonden gedicht (bedoeld wordt „O haring") mocht Van Abshoven kosteloos aanwenden als reclamemiddel in de Nieuwe Rotterdamsche Courant. Blijkbaar is Van Abshoven er op ingegaan, want op 16 juni zendt hij het volgende vers :

Nieuwe Haring

Nieuwe haring, nieuwe vreugde, welgeschapen zilte visch
Die zoo goed voor goede menschen en - voor booze menschen is.
Nieuwe haring, lenteproefje voor een dubbeltje per stuk
Meer dan politiek gehaspel brengt de haring ons geluk.
Eet een haring, Rotterdammers, snoept die snaaksche medicijn,
Tegen een belastingkater kan er niets gezonder zijn.
Pak een haring, meneer Heykoop, en een sneedje knappend brood.
Dat geeft heldere gedachten over fellen woningnood.
Smul een soepel haringrugje, zwoegende Gemeenteraad .....
Door dat prikkelende snaakje gaat ge geestig aan den praat.
Pikt een haring, nieuwe armen, als 't van Uw spaarpot mag,
Want dan zijt ge, weeldelijders, weer eens éénmaal mensch per dag.
Aan den haring Nieuwsbladdichter, als het vers niet lukken wil,
Door dat pittig zeegerechtje, staan Uw hoofd en pen niet stil.
Op ten haring, Maandaghouders, als de maag bedorven is...
Beter dan een stravve borrel is zo'n kittig mootje visch.
Haring, zilverblanke haring, ach ge zijt ons naar den tand,
Breng wat vroolijke humeurtjes in ons kijvend vaderland.

Op 5 juli had Speenhoff het gedichtje nog niet in de krant gelezen ; Van Abshoven wel, waarop de altijd in geldnood verkerende Speenhoff vroeg het honorarium ad 25 gulden te willen overmaken aan de Haarlemsche Bankiersvereeniging „en een tonnetje haring van 12 onder rembours".

Meer brieven van Speenhoff aan Van Abshoven uit de twintiger jaren treffen wij niet aan. Wel is er nog een gedicht van zijn hand getiteld „Aan den nieuwe haring", waarin Van Abshoven en „Flevo" herhaaldelijk genoemd worden. Het is niet gedateerd, maar blijkens het stempel van Speenhoff verzonden uit Haarlem en waarschijnlijk vóór 1930 (6). In de collectie bevinden zich ook vijf krantenknipsels met versjes over haring en vis, eveneens van Speenhoff. Waarschijnlijk zijn ze uit de Nieuwe Rotterdamsche Courant, één is van omstreeks 1924, een ander van 1936. In de collectie vonden wij verder een brochure getiteld „Verzamelde

aanwijzingen ter bereiding van Flevo's vischwaren". Het bevat vele versjes en rijmen. De brochure is niet gedateerd ; de versjes zijn niet ondertekend.
In de jaren dertig, de crisistijd, had Speenhoff het moeilijk, ook financieel. Hij raakte uit de gratie en werd nauwelijks meer gevraagd om op te treden (7). Omstreeks 1934 verhuisde hij naar een wat bescheidener woning op het Seinpostduin te Scheveningen. Bijna jaarlijks schrijft hij twee brieven naar Van Abshoven. In de eerste vraagt hij om haring of zinspeelt daarop ; in de tweede bedankt hij Van Abshoven, die hem het gevraagde blijkbaar steeds toezond. De meeste brieven zijn op rijm. Enkele laten wij hier volgen.

14 juli 1936

Mijne Heeren,

Dinsdagmiddag, hoor dat bellen
Is dat soms kwitantiekoorts?
Komt de bakker, zaagt de slager...
Vischboer, groenman en zoo voorts?
Neen, het is een paardenwagen ;
Neen, het is van Gend en Loos....
Ziet, men goochelt met een vaatje...
Haringen voor onkel Koos.

Haringen met harde ruggen
Zoo uit Vlaardingen vandaan.
Die in het belang der menschheid
Door die zilte Noordzee gaan.
Al wat Speenhofft watertandde
Turend door het natte raam...
Opoe zei op Duitsche wijze :
Och dat is ja aangenaam!

Vele malen mocht ik dichten
Op dit wonder zeegerecht.
Vele malen heb ik prijzend
Er 't mijne van gezegd.
Maar ... zoo als we nú genieten
Is het toch nog niet geweest...
En nu we de week gaan vieren
Van het EET-MEER-HARING-FEEST.

Nergens op de lieve aarde
Waar we reisden in het rond...
Smaakt een visch, als hier die haring
Zoo maagroerend en gezond.
De natuur schenkt : kersen, boter
Aan den wat verwenden mensch
Maar iets fijner dan een haring
Is toch wel zijn hoogste wensch.

Haring maakt ons rustig, geestig
Stuur er maar een aan Colijn.
Ook voor onzen Lou de Visser
Kan een haring ... nuttig zijn.
Zelfs den Negus zou dit vischje
Laten merken dat hij leeft
Nu hij bij die prachtbeloften :
Zoo een oorlogskater heeft.

Dank, o dank geachte gevers
Voor dit tonnetje met visch
Dat in heel die grootsche Schepping
Toch een voedselwonder is.
Laat de Staat maar gaan bekrimpen
Op die kloeke haringvloot
Haring zullen we gaan smullen
Want de voorraad blijft tóch groot.

En we zitten klagend samen
En we klagen onzen nood...
Over oorlog, opstand, zorgen
Over leed en hongerdood
Maar die heele, goede gulden
Maakt nu alles hier goedkoop
Dat geeft hen die moeiten hebben
Weer eens goede levenshoop.

Op 20 mei 1937 schrijft Speenhoff het volgende suggestieve briefje aan Van Abshoven :

Mijne Heeren,

O hoe heerlijk smaakt de haring
Van de Nederlandsche vloot...
Zie dat kauwend watertanden
Iedereen gunt men zijn ...moot
Zes per dag! zegt onze dokter
Haring eet men nooit te veel
Haring is zoo goed voor menschen
Aan het zouteloos toneel.

Uit mijn raam zie ik ze binnen varen de treilers en loggers en ik fiets naar den afslag en daar gaan de tonnen..... maar mijn neus voorbij.
En ik dacht zoo aan vroeger jaren.
En Hoogachtend,
J. H. Speenhoff.

Op 25 mei 1937 kon Speenhoff al een bedankje aan Van Abshoven schrijven. Voor het laatst kon hij dat doen in 1939 :

Pax Intrantibus

Welkom, welkom ouwe kennis
Van dat Vlaardingsche kantoor
O, Neptunus, wat een weldaad :
Lieve haring...teel maar door!
En wat binnen ze weer lekker,
Gunst, je komt in je humeur....
Bij zo'n zilte lekkernije
Krijgt zelfs Opoe weer wat kleur.
En we zaten net te harken
Op een boterham met worst....
Elke keer een slokkie koffie
Bij zo'n Scheveningsche korst.
Dadelijk vlood ik ter keuken
En ik zocht mijn vischplank op
En ontdeed het ranke vischje
Van zijn zoo beminde kop.
Moeder zat al voor te proeven
Sneedjes rogge lagen klaar
En daarna was, als zoo vele
Weer een haring de sigaar
Zeven tongen moet men hebben
Voor die welgebaarde visch.
Zeven smaken zijn te snappen
Als men haringlievend is.
En we zwegen en we snoepten
En ik zong mijn haringlied
En de dienstmaagd zei gelukkig :
Nei mefrou ... ik lus ze niet
Dat nog wel een Scheveningsche
Met haar dertien rokken an....
Voor een man om te verdwalen,
Zoals soms gebeuren kan?
Haringwijsheid werd gegeven
En het loven der natuur....
Dank toch voor de goede gaven....
Gunst, la vie n'est pas si zuur!
Hoort den bulder der kanonnen
Hoort toch al dat schijfgeschiet ;
Hoort die zang van wereldvrede
En het menschelijke lied
En daar zwemmen dan die harings
In de diepe haaienzee
En de welbeladen treilers
Brengen hunne kantjes mee.
Eet in vrede, vischt in vrede
Smult maar met een fijne mond

En we danken voor de haring
Die van Abshoven weer zond.
26-ste Haringmaand 1939.

Het in vrede vissen was echter nog maar van korte duur. De haringvloot kon in 1940 zelfs niet meer uitvaren. Als gevolg van de evacuatie van Scheveningen, op last van de bezetters, moesten Speenhoff en zijn echtgenote verhuizen naar het Haagse Bezuidenhoutkwartier. Daar kwam hij om het leven op 3 maart 1945, toen de Engelsen per vergissing deze wijk bombardeerden.

Jan P. van de Voort.

NOTEN

1 Visserijmuseum Vlaardingen handschriftenverzameling.

2 Naamlijst van Nederlandsche Haringrederijen enz., 1913.

3 Briefkaart van Johan Schmier van 21 juni 1913.

4 Deze brochure is aanwezig in het Streekmuseum Jan Anderson, Vlaardingen.

5 Deze brieven komen van het Halsplein 7 te Haarlem ; hierheen verhuisde Speenhoff in 1920, zie : Wim Ibo : En nu de moraal van dit lied ; overzicht van 75 jaar Nederlands cabaret ! Amsterdam, 1970. blz 163 ; Alex de Haas noemt ten onrechte 1924 als het jaar van verhuizen, zie diens : 't Was anders; leven en levenskring van „de heer J. H. Speenhoff, dichter-zanger" (1869-1945)". Rotterdam, 1971. blz. 159.

6 Geschreven op precies hetzelfde ruitjespapier en waarschijnlijk dezelfde noteblok als de brieven uit 1923 ; de laatste brief in de collectie met het stempel „Haarlem" is gedateerd 15 mei 1933.

7 Zie Alex de Haas, a.w., en Wim Ibo, a.w.

ILLUSTRATIES

1 (blz. 23). De eerste klas van gemeenteschool D aan de Nieuwe Kerkstraat met juf en hoofd L. M. Bouman, 1926
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

2 (blz. 27). Inwijding van de begraafplaats voor vissers te Lerwick op Shetland, 1926
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

3 (blz. 33). Ledenportret van de Postduivenvereniging „De Adelaar", 1926
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

4 (blz. 35). De logger „IJsel VI", VL 25, die in de nacht van 9 op 10 oktober 1926 met man en muis verging
(foto Visserijmuseum Vlaardingen).

5 (blz. 38). Het gebouw van de Christelijke Jongemannen Vereniging „Liefde en Vrede" aan de Gedempte Biersloot, 1926
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

6 (blz. 43). De ravage na de aardgasontploffing van 4 maart 1976 in de Johannes van Bijnenstraat
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

7 (blz. 47). De officiële opening van het nieuwe secretarie-gebouw aan het Westnieuwland op 28 mei 1976 door de commissaris van de koningin
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

8 (blz. 53). Staatssecretaris Schaefer reikt op 16 september 1976 aan het Sclaavenburch de sleutel uit van het 20.000ste huis dat sinds 1945 in Vlaardingen werd gebouwd
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

9 (blz. 56). In oktober 1976 experimenteert de Gemeente Vlaardingen met Amsterdamse witkarren. Sari Koch en Bob van Rijsinge vonden de witkar een puike trouwkoets
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

10 (blz. 59). Een blik in het op 19 november 1976 geopende Streekmuseum Jan Anderson
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

11 (blz. 65). Het huis waarachter de toren zichtbaar is, is de voorloper van het Reedershuys, 1743
(details uit een prent Pronk-Philips, Gemeentearchief Vlaardingen).

12 (blz. 72). Het Reedershuys op Buisjesdag in 1836
(tekening Gemeentearchief Vlaardingen).

13 (blz. 74). De bewoners van het Reedershuys Jacob den Breems en zijn vrouw Willemtje Schep op een wel zeer vroege foto, ca 1860
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

14 (blz. 78). Bedrijvigheid voor het Reedershuys (links) in 1908
(prentbriefkaart Gemeentearchief Vlaardingen).

15 (blz. 79). Het Reedershuys ca 1910
(foto Jaap Sluimer te Vlaardingen).

16 (blz. 81). Schilderij van de haringvisserij door A. van (der) Salm, aan de Gemeente Vlaardingen geschonken door de erven Poortman uit het Reedershuys
(Visserijmuseum Vlaardingen).

17 (blz. 83). De hal van het Reedershuys met houtsnijwerk en klok in 1928
(foto Gemeentearchief Vlaardingen).

18 (blz. 83). De woonkamer van het Reedershuys in 1977
(foto Huibert A. den Draak te Vlaardingen).

19 (blz. 93). De Grote Kerk voor de bouw van de nieuwe toren en de vergroting, 1743
(prent Pronk-Philips, Gemeentearchief Vlaardingen).

20 (blz. 94). De scheve toren van Vlaardingen, nog net voor de afbraak getekend, 1743
(prent Pronk-Philips, Gemeentearchief Vlaardingen).

21 (blz. 98). Plan van David van Stolk om verder scheef zakken van de toren van Vlaardingen te voorkomen, 1734
(Familiearchief Van Stolk, Rotterdam).

22 (blz. 98). David van Stolk's ontwerp voor de nieuwe toren van de Grote Kerk, 1743
(Familiearchief Van Stolk, Rotterdam).

23 (blz. 104 en blz. 106). De Grote Kerk in 1977, zoals die gestalte kreeg van 1743 tot 1746
(foto Huibert A. den Draak te Vlaardingen).

24 (blz. 112). Brochure bij het twintigjarig bestaan van de Haring- en Vischpakkerij „Flevo" van P. H. van Abshoven, 1907
(Streekmuseum Jan Anderson).

25 (blz. 115) De adreszijde van de briefkaarten door Speenhoff aan Van Abshoven gestuurd op 8 juni 1923.
(Visserijmuseum Vlaardingen).

26 (omslag) Vlaardingen vanaf de Maassluissedijk, 1729
(tekening Gerrit van Giessen, Gemeentearchief 's-Gravenhage)

ISBN 90 70081 15 6